

ΠΑΝΔΩΡΑ

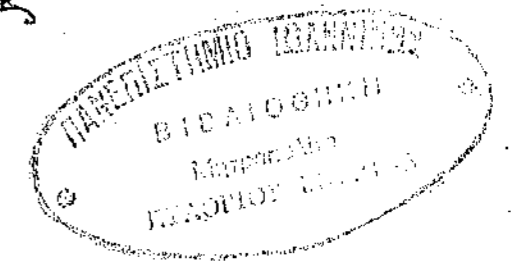
ΣΥΝΕΦΑΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

—1863—

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.

ΑΠΟ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1862 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1863.

ΑΘΗΝΗΣΙΝ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ.

(Ὅδὸς Πειραιῶς.)

1863.

Π Ρ Ο Τ Ο

Τ Ο Ν

ΕΝ ΤΩ ΙΓ' ΤΟΜΩ ΤΗΣ ΠΑΝΔΡΑΣ ΥΠΕΡΙΧΟΜΕΝΩΝ.

ΠΙΝΑΞ ΚΑΘ' ΥΛΗΝ.

Α'. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ.

Β'. ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

ΠΕΡΙ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Ἐνετοκρατίας. Φυλλ. 289, 290. Σελ. 1, 25.
 Ἱστορία Ἑλληνική Κ. Παπαρρόγπουλου. 289, 24.
 Ἱστορία Ἀμερικῆς ἐν παραρτήματι ἀπὸ φυλλ. 289, μέχρι φυλλαδ. 297.
 Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας. 290, σ. 35.
 Γεώργιος Μέγας. Αὐτ.
 Κορνήλ. Φέλτων. αὐτ. σ. 47.
 Αἱ γυναῖκες ἐν τῇ Δόσει. 294, 304, 306. σ. 49, 313, 441.
 Μιχαήλ Γ'. ἡγεμ. Σερβίας. 294 σ. 54.
 Ἱστορικὰ Ἐγγράφα 295. σ. 166.
 Παρθένιος Κατσούλης. 296. σ. 184.
 Γεράσ. Παλλαδάς. αὐτ.
 Σπυρίδ. Τρικυτάφυλλος αὐτ. 185.
 Περὶ Λέσβου κατὰ τὸν μεσαιῶνα. 299. σ. 257.
 Σάκης Περσίας. αὐτ. 275.
 Μετάφρ. Ἱστορίας φιλοσ. Σουεγλερίου. 299. σ. 279.
 Προϊστορικοὶ χρόνοι τῆς Ἑλλάδος. 300, 301, 302. σ. 281, 319, 345.
 Φοιδερίκος Σχλόσσερ 300, 301. σ. 293, 326.
 Βερτράνδος Δυγκλίνος. 300. σ. 312.
 Ἱστορία Ἐπαναστ. Σερβίας ἐν παραρτήματι ἀπὸ φυλλ. 302, μέχρι 314.
 Μελάντιοι Σκόπελοι. 303. σ. 369.
 Ἀνέκδ. διπλώματα. 304 σ. 393.
 Ἐγγράφα ΙΕ' ἑκατονταετηρ. 305. σ. 419.
 Ροσμόνδη. 305. σ. 429.
 Πέτρος Ἀντώνιος Βονδιόλης. 307. σ. 465.
 Τόχαι Λιβαρόνης. αὐτ. σ. 482.
 Δημήτριος Πετριτσόπουλος. 309, 310. σ. 513, 538.
 Περὶ μεταρρύθμισης Ἱστορίας Γρότα 310. σ. 538.
 Περὶ τῶν ἀλλοιώσεων τῶν Τουρκικῶν Θεσμῶσεσιν. 311, 312. σ. 573, 596.

Ἰπομνήματα πρὸς χεῖραν τῆς συγχρόνου Ἱστορίας ὑπὸ Γουζότου. Φυλλ. 289. σ. 9.
 Du droit international concernant les grands cours d'eau par Et. Carathéodori. 291. σ. 63.
 Μελέται περὶ φυλακῶν, ὑπὸ Κ. Κωστῆ. Αὐτ.
 Περὶ παιδικῶν σφραγιστηρίων ὑπὸ Α. Μετζῆ. Αὐτ.
 Γενικὸς πίναξ ἐμπορίου Ἑλλ. 293. σ. 143.
 Γενικὴ ἔκθεσις ταχυδρομείων. Αὐτ.
 Βιογραφία Ἰταλῶν καλλιτεχνῶν 294. σ. 144.
 Περὶ τῆς κοινῆς διαλέκτου. 295. σ. 164.
 Ἑλληνικὴ ἀλφάβητος. αὐτ. 166.
 Πρὸς τὴν τῶν Ἑλλήνων στίχων Ἱστορ. 296, 297, 298, 299. σ. 169, 193, 247, 249.
 Εἰδύλλια Σταφ. Καραθεοδωρῆ.
 Les Girondins, etc. par J. Guadet 298. σ. 236.
 Ἱστορία ἑπαναστ. καὶ ἀναγεν. Ἑλλάδ. ὑπὸ Γερβίνου. 300. σ. 302.
 Ἐπιστολαὶ ἀνέκδοτοι. αὐτ. 314.
 Γλωσσάριον Κυθέρων. 301, 303, 304, 305, 306, 308, 309. σ. 340, 487, 430, 464, 505, 528.
 Ἱστορία φιλολογίας κλ. ἐν Ῥόδῳ. 302. σ. 352.
 Περὶ τῶν κλίμας, κάποιος, κάμπουος. 306. σ. 448.
 Νεοελλην. φιλολ. πάρεργα. 308, 309, 310. σ. 493, 517, 540.
 Σαμικαί. 310. σ. 542.
 Τὸ παρελθὸν τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον. 312. σ. 614.
 Ἰπομνημα περὶ Μυκόνου. Αὐτ.
 Βιογραφία Κώνστα Βελῆ. Αὐτ.
 ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.
 Τὰ κατὰ Πέτρον καὶ Χαρτίλειον. Φυλλ. 289, 290, 291. Σελ. 43, 37, 56.
 Φοίσις. 292, 293. σ. 89, 105.
 Σκέψεις καὶ παρατ. τεθνεώτος. 294. σ. 136.
 Λευκὴ. 298, 299, 300. σ. 226, 267, 295.
 Ἐυδαλωματῆς. 301. σ. 329.
 Μάξιμος Μάξιμος. 302. σ. 359.

Ταμάνη. 303. σ. 378.
 Πριγκίπισσα Μαρία. 304, 305. σ. 412, 424.
 Νέα Νύβη. 306. σ. 454.
 Ιασηνή Φυγίλιου. 307, 308, 309, 310. σ. 482, 498, 521, 548.
 Πρω πάφ. 311, 312. σ. 579, 604.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

Γραφή Εβραίου. Φυλλάδ. 282. Σελ. 24.
 Απκτόρια. 290. σ. 18.
 Θέατρον Διονύσου. 292, 294. σ. 96, 140.
 Μνημειον Λυσικράτους. 296. σ. 181.
 Τό Καθολικόν. 297, 298. σ. 202, 208.
 Αρχαίων ανασκαφαί. αὐτ. σ. 216.
 Λειτουργίαι. 299. σ. 272.
 Αρχαιολ. ἐταιρία Κοπενάγης. 300. σελ. 301.
 Ὁ ἐν Κορίνθω ναός. 301. σ. 335.
 Φιλοπάππου μνημείον. 306. σ. 454.
 Κέρας Λεγέλου. 307. σ. 484.
 Περὶ τριῶν ἀκαρνανικῶν ψηφισμάτων. 308. σ. 489.
 Τὰ πρῶτα ἰσλαμ. νομίσματα. 308. σ. 506.
 Περὶ τῆς ἀρχαίας τῶν Ἀθηνῶν τοπογραφίας. 310. σ. 558.
 Πλιτοτρόπιον Φαίδρου. 311. σ. 576.
 Αρχαιολογικά. αὐτ. σ. 594.
 Περὶ Ὀρχήσεως. 312. σ. 604.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ.

Πέρσαι Δισχύλου. 298. σ. 232.
 Μετρίκη Ραγκαβῆ. 299. σ. 280.

ΠΟΙΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΡΑΜΑΤΑ.

Ποιητ. διαγωνισμός. Φυλλ. 294. Σελ. 124.
 Ῥίζου ἀνέκδ. ἐπιγραμ. αὐτ. σ. 444.
 Ὄνος καὶ ρυάκια. 295, 296, 297. σ. 155, 173, 206.
 Μυθος. 295. σ. 166.
 Δημοτικὰ ἔσματα. 300, 301, 302, 306. σ. 309, 344, 366, 459.
 Ἀνέκδ. ποίημα περὶ Ἀγ. Τάφου 305, 304, 305. σ. 372, 398, 424.
 Ἡ Λουμένη. 303. σ. 392.
 Ἀνάμνησις. 304. σ. 415.
 Ἐφυγες. αὐτ. 416.
 Ὁ χερμῶν. αὐτ.
 Πρὸς τὴν Κ. Κ. Ζ. 305. σ. 438.
 Πρὸς τὸν Κ. Φ. Δ. αὐτ. σ. 439.
 Οἱ τελευτ. στίχοι τοῦ Βύρωνος. 308, 309. σ. 509, 531, 533.
 Αἰνίγματα. 303, 308, 310. σ. 302, 542, 664.
 Πατροκτόνος. 314. σ. 590.

ΒΟΤΑΝΙΚΑ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΚΑ.

Βάμβαξ Φυλλάδ. 299. σ. 274.
 Mamuth. αὐτ. σ. 275.

Κινάμωμον. 303. σ. 389.
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ.
 Περὶ τοῦ ἁγίου τάφου. φυλλ. 289. σ. 17.
 Ἱερὰ Κατήχησις Ν. Βουλγάρως. 305. σ. 432.
 Περὶ τοῦ Τε-ρε-ρέ. αὐτ. σ. 440.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΟΓΡΑΦΙΚΑ.

Υπομνήμ. ἀνέκδοτα. φυλλ. 289, 290, 291. Σελ. 24, 43, 61.
 Εἰδήσεις περὶ Παρδώρας. 291, 312. σ. 62, 615.
 Προϋπολογισμὸς Τουρκίας αὐτ. 72.
 Ἀρσακειον. 296. σ. 486.
 Συνέλευσις Γερμανῶν ἐν Αὐγούστῃ. 302. σ. 355.
 Κρίσεις περὶ Ἑλλάδος. 306. σ. 463.
 Διάρτησις τῶν Ἄλπεων. αὐτ. σ. 464.
 Ἐφεύσεις σάκκου στρατιωτ. 308. σ. 502.
 Χιλιετηρίς ἐν Ῥωσίᾳ. 309. σ. 524.
 Εἰκοσιπενταετηρίς τοῦ Πανεπιστημίου. 311, 312. σ. 565, 593.
 Ἀπόντων παγίδες. 312. σ. 602.

ΠΟΛΙΤΙΚΑ.

Ἐφημερίδες. Φυλλάδ. 307, 308, 309, 310, 311. Σελ. 487, 510, 535, 560, 586, 615.

ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

Γιγάντειος Πολύπους. φυλλ. 294. Σελ. 67.
 Σκωληκοτροφία. 292. σ. 86.
 Μύρμηκες. 299. σ. 280.

ΤΟΠΩΝ ΚΑΙ ΠΘΩΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ.

Περὶ Ἀδριανουπόλεως. φυλλ. 291, 292, 293, 295. Σελ. 68, 93, 108, 150.
 Περὶ πλ. Μακεδονίας καὶ ἐλάσ. Ἀσίας. 292. σ. 73.
 Τελευταῖοι ἀνθρωποφάγοι. 293. σ. 97.
 Μαγνητικαὶ συναναστροφαι, 295. σ. 162.
 Ἀποδημητοῦ ἀναμν. 297, 298, 303, 304. σ. 496, 234, 383, 404.
 Παραδουναεῖοι ἡγεμονίαι. 298, 299. σ. 220, 254.
 Ἑπτάνησος, 298. σ. 230.
 Ὀδοίπορ. ἀναμνήσεις. 300, 301, 302. σ. 286, 323, 363.
 Κουρίλαι νῆσοι. 301. σ. 336.
 Συρακοῦσαι. 305. σ. 428.
 Ἔθιμα τῶν ἐν Λέσβῳ γάμων. 307. σ. 409.
 Ἔθιμα καὶ δεισιδ. ἐν Ἀνατολίᾳ. 308. σ. 504.
 Κατ' οἶκον βίος τοῦ Πάπα. 309. σ. 534.
 Νῆσοι Χριστιαναι. 312. σ. 644.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΑ.

Μνημειον Πατριάρχου Γρηγορίου. φυλλ. 293. σελ. 120.
 Ἱατρικὴ καὶ ἱατροὶ Αἰγύπτου. 294, 295. σ. 132, 445.

Ἐργαστάσιον Κανονίων Ἀρμιστράγγ. 295. σ. 454.
 Ἑλληνικὰ προϊόντα. 297. σ. 212.
 Περὶ γελοιογραφίας. 300. σ. 294.
 Πλεμικὰ. 302. σ. 357.
 Ἑλλων στεφθοποιήσις. 303, 311. σ. 390, 576.
 Θωρακοφόρα πλοῖα. αὐτ. σ. 392.
 Λόγος εἰσαγωγικὸς Σαριπόλου. 304. σ. 404.
 Θερισταί. 307. σ. 469.
 Ἀλυσιδωτὸς θάραξ. αὐτ. σ. 488.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

Γυναικίος Κόσμος. Φυλλ. 289. σ. 24.
 Μνημόσυον. αὐτ.
 Εὐθυμία Ναπολέοντος. αὐτ.
 Νησσοκτόνος. 290. σ. 48.
 Ἀλλόκοτος καταδικη. αὐτ.
 Μέγας Ἀνατολικός. 301. σ. 72.
 Ἰαπωνικὴ πρεσβεία. 293. σ. 112.
 Βλασφημία. 295. σ. 167.
 Ἐτοιμότης ἱατροῦ. αὐτ. 163.
 Ἐπιτάφ. Π. Νικολάου. αὐτ. καὶ 297. σ. 216.
 Ἀστερισμός. αὐτ.

Ποικίλα. 297, 299, 301, 305, 307, 309, 311. σ. 213, 275, 337, 435, 486, 529, 583.
 Γίγας καὶ Πυγμαλῖος. 299. σ. 280.
 Περὶ εὐργῶν συνομιλία. αὐτ.
 Ἀποφθέγματα φιλοσοφικά. 299, 301. σ. 280, 344.
 Τοκογλόφος. 301. σ. 344.
 Ἐπικνος. αὐτ.
 Ἀξίωμα. αὐτ.
 2 καὶ 2 = 4 αὐτ.
 Δόγμα. αὐτ.
 Γνωμικόν. αὐτ.
 Βασιλικὸς ποδὸς. αὐτ.
 Γένος οὐδέτερον. 302. σ. 368.
 Ἀνακάλυψις κλοπῆς. 303. σ. 433.
 Ἐξαιρετὸς ἀπόκρισις. 306. σ. 464.
 Οὐάγραμ. αὐτ.
 Ἀνάγνωσις καὶ σκέψις. 308. σ. 503.
 Ναπολέον Ἰβριζόμενος. 308. σ. 512.
 Μὲς κατακτητικοί. 309. σ. 534.
 Παράδοξος σύμπτωσις. 311. σ. 592.
 Θαυμασία δξύνοια. αὐτ.

ΠΙΝΑΞ ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ.

Α.

Ἀμερικῆς ἱστορία ἀπὸ φυλλάδ. 289 μέχρι 297.
 Ἀλφάβητος Ἑλληνική. 295. σ. 166.
 Αρχαίων ανασκαφαί. 297. σ. 216.
 Ἀισχύλου Πέρσαι. 298. σ. 232.
 Ἄσματα δημοτικὰ. 300, 301, 302, 306. σ. 309, 344, 366, 459.
 Ἅγιος Τάφος. 289, 303, 304, 305. σ. 17, 372, 398, 424.
 Ἀνάμνησις. 304. σ. 486.
 Ἀδριανούπολις. 294, 292, 263, 295. σ. 68, 93, 108, 150.
 Ἀνθρωποφάγοι οἱ τελευταῖοι. 293. σ. 97.
 Ἀναμνήσεις ἀποδημητοῦ. 297, 298, 303, 304. σ. 166, 234, 383, 404.
 Ἀναμνήσεις ὀδοιπορικῆς. 300, 301, 302. σ. 286, 323, 363.
 Ἀνατολικὸς μέγας. 294. σ. 72.
 Ἀστερισμός. 297. σ. 216.
 Ἀξίωμα. 304. σ. 344.
 Αἰγύπτου ἱατροὶ καὶ ἱατρικὴ. 294, 295. σ. 132, 135.
 Ἀρμιστράγγ. κανόνια. 295. σ. 454.
 Ἄλπεων διάρτησις. 306. σ. 464.
 Ἀπόκρισις ἐξαιρετὸς. αὐτ.

Β.

Βάμβαξ. φυλλ. 299. Σελ. 274.
 Βλασφημία. 295. σ. 167.
 Βουλγάρως Ν. Ἱερὰ κατήχησις. 305. σ. 432.
 Βονδιόλης. (Π. Α.) 307. σ. 463.
 Βύρωνος τελευταῖον ἔσμα. 308, 309. σ. 509, 531, 533.

Γ.

Γεώργιος Μέγας. φυλλ. 290. Σελ. 35.
 Γοναίτες ἐν τῇ Δύσει. 294, 304, 306. σ. 49, 313, 444.
 Γυζώτου ὑπομνήματα. 289. σ. 9.
 Girondins par J. Guadet. 298. σ. 236.
 Γερβίνου ἱστορία Ἑλλάδος. 300, 302.
 Γερμανῶν συνέλευσις ἐν Αὐγούστῃ. 302. σ. 355.
 Γίγας καὶ πυγμαλῖος. 299. σ. 280.
 Γένος οὐδέτερον. 302. σ. 368.
 Γρηγορίου Πατριάρχου μνημειον. 293. σ. 120.

Γελοιογραφία. 300. σ. 291.
 Γρότε ιστορίας μετάφρ. 310. σ. 556.
 Γνωμικόν. 301. σ. 244.
 Δ.
 Δουγκλίνος Βερτράνδ. φυλλ. 308. σ. 342.
 Διαλώματα ανέκδοτα. 304. σ. 393.
 Droit international. κτλ. 294. σ. 63.
 Διάλεκτος κοινή. 295. σ. 164.
 Διονύσου Θέατρον. 292. σ. 96.
 Δικωνομὸς ποιητικὸς. 291. σ. 121.
 Δόγμα. 304. σ. 344.
 2 καὶ 2 = 4. αὐτ.
 Ε.
 Ἐνατοκράτεια ἐν Πελοποννήσῳ. φυλλ. 289, 290. Σελ. 4, 26.
 Ἑλλάδος γράφοι προϊστορικοί. 300, 301, 303. σ. 284, 316, 345.
 Ἐμπορίου Ἑλλήν. γεν πίναξ. 293. σ. 413.
 Ἐπιστολαὶ ανέκδοτοι. 300. σ. 311.
 Ἐρμολοματίας. 301. σ. 329.
 Εὐθείου γραφή. 289. σ. 24.
 Ἐρυγες. 304. σ. 416.
 Ἐπτάνησος. 298. σ. 230.
 Ἐπικανός. 304. σ. 344.
 Ἐγγραφα. IΕ'. ἑκατονταετηρίδος. 305. σ. 419.
 Ἑλλάδος (περὶ) κρίσεις. 306. σ. 463.
 Ἐφημερίδες. 307, 308, 309, 310, 311, 312. σ. 487, 510, 535, 560, 586, 615.
 Η.
 Ἡγεμονίαι παραδουναίαι. φυλ. 298, 299. Σελ. 220, 251.
 Θ.
 Θεάτρον ἀνασκευή. φυλ. 294. Σελ. 140.
 Θεριστά. 307. σ. 469.
 Θώραξ ἄλυσιδωτός. Αὐτ. 488.
 Θεσμολογία τουρκικῆς ἀλλοιώσεως. 314. σ. 596, 573, 312.
 Ι.
 Ἱστορία Ἑλληνική Κ. Παπαρρηγοπούλου. 289, 24.
 Ἱστορικά Ἐγγραφα 295. σ. 166.
 Ἱταλῶν καλλιτεχνῶν βιογραφία. 294. σ. 441.
 Ἱστορία Ἑλληνικῶν στίχων. 296, 297, 298, 299. σ. 169, 199, 217, 249.
 Ἱατροῦ ἐτοιμότης. 295. σ. 168.
 Ἰσλαμικὰ νομίσματα. 308. σ. 506.
 Κ.
 Κωνσταντῖνος Μέγας. φυλλ. 290. Σελ. 35.
 Κατσούλης Παρθένιος. 296. σ. 184.
 Καθαθεωρῆ Στεφ. εἰδύλλια. 296. σ. 189.
 Κυθάρων γλωσσάριον. 304, 303, 304, 305, 306, 308, 309. σ. 340, 387, 430, 464, 505, 528.

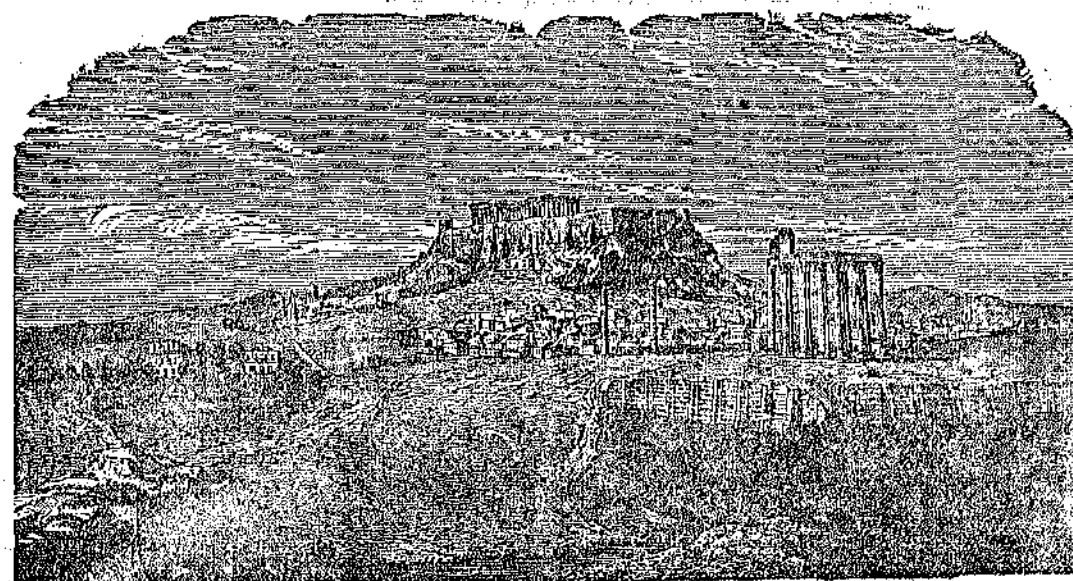
Καθολικόν. 297, 311. σ. 202, 576.
 Κοπενάγης ἀρχαιολ. ἐταιρεία. 300. σ. 304.
 Κορίνθου ναός. 304. σ. 335.
 Κιννάμωμον. 303. σ. 389.
 Κουρίλαι νῆσοι. 304. σ. 336.
 Κόσμος γυναικεῖος. 289. σ. 24.
 Καταδικαὶ ἀλλόκοτος. 290. σ. 48.
 Κλοπῆς ἀνακάλυψις. 305. σ. 432.
 Κανείς, κάποιος, κάμποσος. 306. σ. 448.
 Κώνστα Βελῆ βιογραφία. 312. σ. 614.
 Λ.
 Λέσθος κατὰ τὸν Μεσαιῶνα. φυλλ. 299. Σελ. 257.
 Λευκή. 298, 299, 300. σ. 226, 267, 295.
 Λουσιράτους μνημεῖον. 296. σ. 181.
 Λευτοεργία. 299. σ. 272.
 Λουομένη. 303. σ. 392.
 Λέσθου γάμων ἔθιμα. 307. σ. 469.
 Λιβαρῶνης τύχαι. Αὐτ. σ. 472.
 Λαχίλου κέραι. Αὐτ. 481.
 Λεόντων παγίδες. 312. σ. 602.
 Μ.
 Μιχαήλ Γ'. Σερβίας ἡγεμόν. φυλ. 294. Σελ. 54.
 Μάξιμος Μάξιμης. 302. σ. 359.
 Μαρία πριγκίπισσα. 304, 305. σ. 412, 424.
 Μωός. 295. σ. 466.
 Mamuth. 299. σ. 275.
 Μύρμηκες. 299. σ. 280.
 Μακεδονίας καὶ ἑλασ. Ἀσίας περίπλους. 292. σ. 73.
 Μελάντιοι σκόπελοι. 303. σ. 369.
 Μνημόσυνον. 286. σ. 24.
 Μυκόνου (περὶ) ὑπόμνημα. 312. σ. 614.
 Μῦς κατακτητικοί. 309. σ. 534.
 Ν.
 Ναπολεόντος εὐθυμία. φυλλ. 289. Σελ. 24.
 Νησοκτόνος. 290. σ. 48.
 Νικόση Π. ἐπιτάφιον. 295, 297. σ. 468, 216.
 Ναπολέων ὑβριζόμενος. 308. σ. 512.
 Ξ.
 Ξύλων στερέωσεις. Φυλλάδ. 303, 314. Σ. 390, 576.
 Ο.
 Όνος καὶ ρυάκιον. Φυλλάδ. 295, 296, 297. Σελ. 156, 178, 206.
 Οὐάγραμ. 306. σ. 404.
 Οξύνωια θαυμασία. 314. σ.
 Π.
 Παλλαδάς Γεράσιμος. Φυλλάδ. 296. Σελ. 184.
 Περσίας Σάχης. 299. σ. 275.
 Πέτρος καὶ Χαρίκλεια. 289, 290, 291. 43, 37, 56.
 Πικνῶρας (περὶ) εἰδήσεις. 294, 312. σ. 62, 615.
 Πολύπουκ γιγάντειος. 291. σ. 67.

Προσβεία Ἰαπωνική. 293. σ. 412.
 Ποικίλα. 297, 299, 304, 305, 307, 309, 311. σ. 243, 275, 335, 337, 435, 486, 529, 583.
 Ποῦς βασιλικός. 301. σ. 344.
 Προϊόντα Ἑλληνικά. 297. σ. 242.
 Πολεμικά. 302. σ. 357.
 Πλοία θαλασσοφόρα. 308. σ. 392.
 Ποίησις. 305. σ. 438, 439.
 Πετριτσοπούλου Δημ. βίος. 309, 310. σ. 548, 538.
 Πάπα βίος κατ' οἶκον. 309. σ. 534.
 Πανεπιστημ. εἰκοσιπενταετηρίς. 314, 312. σ. 565, 593.
 Πιρ, πάφ. 311, 312. σ. 579, 604.
 Πατροκτόνος. αὐτ. σ. 590.
 Παρελθόν, παρόν καὶ μέλλον. 312. σ. 614.
 Ρ.
 Ρόδου φιλολογία. Φυλλάδ. 302. σ. 352.
 Ρίζου Ἰακ. ἀνέκδ. ἐπίγραμμα. 294. σ. 444.
 Ραγκάβη Α. μετρική. 299. σ. 289.
 Ροσμύνη. 305. σ. 429.
 Σ.
 Σουεγλερίου φιλοσοφ. Ἱστορία. φυλ. 299. Σελ. 279.
 Σχλόσσερ Φραδερ. 300, 301. σ. 293, 326.
 Σερβίας Ἱστορία ἀπὸ φυλλάδ. 303. μέχρι. 314.
 Σωφρονιστήρια. 294. σ. 63.
 Σκοληκοτροφία. 292. σ. 86.
 Συναναστροφαι μαγνητικά. 296. σ. 162.
 Συναμλία περίεργος. 279. σ. 280.
 Σαρπύλου Ν. Ἀόγος εἰσαγωγικός. 304. σ. 404.
 Σαρακοῦσαι. 305. σ. 428.
 Σάκκος στρατιωτικός. 308. σ. 502.

Σάμου Ἱστορία. 310. σ. 542.
 Σύμπτωσις. 314. σ. 592.
 Τ.
 Τριαντάφυλλος Σπυρίδων. φυλλ. 296. Σελ. 185.
 Ταχυδρομείων Γεν. ἐκθ. 293. σ. 443.
 Τεθνεώτος σκέψεις καὶ παρατηρήσεις. 294. σ. 136.
 Ταμάνη. 303. 378.
 Τουρκίας προὑπαλογοισμός. 291. σ. 72.
 Τοκογλόφος. 304. σ. 344.
 Τε-βε-ρέ. 305. σ. 440.
 Υ.
 Ὑπομνήματα ἀνέκδ. Φυλλάδ. 289, 290, 291. Σελ. 24, 43, 64.
 Φ.
 Φέλιων Κορηλίου Φυλλάδ. 590. Σελ. 47.
 Φυλακῶν (περὶ) μελέται. 291. σ. 63.
 Φόβισις. 292, 293. σ. 89, 403.
 Φιλοσόφων ἀποφθέγματα. 299, 304. σ. 280, 314.
 Φιλοπάππου μνημεῖον. 306. σ. 454.
 Φιγλίνου ἱασμὴ 307, 308, 309, 310. σ. 482, 498, 524, 548.
 Φιλαλαγίας Νεαελ. πάσης. 308, 309, 310. σ. 495, 547, 540.
 Φαίδρου Ἡλιοτρόπιον. 314. σ. 578.
 Χ.
 Χειμόν. Φυλλάδ. 304. Σελ. 415.
 Χιλιετηρίς ἐν Ρωσίᾳ. 309. σ. 520.
 Χριστιανικαὶ νῆσοι. 312. σ. 614.
 Ψ.
 Ψηφίσματα ἀκαρνανικά τρία. 308. σ. 489.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ.

Φυλλίδιον	Σελ.	Αντικείμενον.	301.	335.	Ναός Αθηνάς Χαλκιδίτιδος.
289.	40.	Ίεροσόλυμα.		337.	Τύπος Αινίδος.
	41.	Προσκυνηταί.		»	Χαιρετισμός.
	49.	Άγιος Τάφος.		»	Τύπος Αίνου.
290.	35.	Κωνσταντίνος ο Μέγας.	302.	338.	Άμερικανική έλέπολις.
	43.	Ίωάν. Καποδίστριας.		339.	Θωρακιστά πλοία.
291.	53.	Μιχαήλ ήγεμών Σερβίας.	303.	384.	Βυζάντιον.
	67.	Πολύπους γιγάντειος.		385.	Τοπχανές.
292.	88.	Σχοίνος σιρκίς κλ.	304.	402.	Σμύρνη.
	»	Κρότων κλ.		403.	Σύρος.
	89.	Βόμβυξ κλ.		»	Καλλιπόλις.
293.	112.	Πρέσβυς Ιαπωνίας.	305.	428.	Συρακοῦσαι.
	113.	Διερμηνεύς.	306.	458.	Μνημεῖον Φιλοπάππου.
294.	112.	Τισιανός Βεκέλλιος.		459.	Πυκνός άποψις.
Έν λιθογρ. παραρτ.		Αιγυπτιακή συνταγή.	307.	468.	Οί θερισταί.
295.	148.	Πινακίς άνθηματική.		482.	Λέγχελος και τὸ κέρασ αὐτοῦ.
	155.	Χωνευτήριον καννονίων μετά τριῶν σχημάτων.	308.	502.	Σρατιώτης.
296.	182.	Σωκράτους φυλακή.		»	Σάκος.
	183.	Λυσικράτους μνημεῖον.		»	Πάσσαλοι σκηνῆς.
297.	196.	Γαλατῆς.		»	Κλίνη.
	204.	Καθολικὸν, δυτ. πρόσοψις.	309.	521.	Μνημεῖον Νοβογορόδου.
	205.	Καθολικ. ανατ. πρόσοψις.		532.	Κανόνιον περιστροφον.
Έν λιθογρ. παραρτ.		Υπογραφή Κωνσταντίνου Παλαιολόγου.	310.	544.	Γυναίκες Σάμιαι τὸ 1700 έτος.
298.	221.	Γαλάζιον.		545.	Κωνσταντινοπολίτιδες τὸ 1700 έτος.
	231.	Έπτάνησος.			
299.	271.	Βάμβαξ.	311.	578.	Σόλου στεβροποίησης.
	276.	Σάχης Περσίας.		»	Ήλιοτρόπιον Φαίδρου.
300.	291.	Έπτὰ γελοιογραφαί.	312.	603.	Παγίς λέοντος ανοικτή.
	292.	»			» κελεισμένη.
	293.	»			

Π Α Ν Δ Ω Ρ Α.

1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ, 1862.

ΤΟΜΟΣ Η΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 289.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΩ ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑΣ

(1685—1715)

ὑπὸ ΛΕΟΠΟΛΔΟΥ ΡΑΝΚΙΟΥ.

Μετάφρασις Π. Καλλιγᾶ.

(Συνέχ. τῶν φυλλῶν 287 καὶ 288.)

Πρόοδος.

Ὅτε οἱ Ἐνετοὶ παρέλαβον τὴν χώραν, ἔδρυσαν εἰς τὰς 7 πρωτεύουσας, ὡς εἰς τὰς Ἰταλικὰς πόλεις, ταμεία πρὸς εἰσπραξίαν, ὡς ἐπιπολὴ ἐμμέσων φόρων ἐπὶ τοῦ οἴνου, ξακῆς, ἐλαίου, καπνοῦ καὶ ἄλατος. Κατ' ἀρχὰς ἐπετύγχανε τὸ μέτρον καὶ αἱ εἰσπράξεις δὲν ἦσαν ἀσήμαντοι (1). Ἀφοῦ ἔπαυσεν ἡ ταραχὴ τοῦ

(1) Κατὰ τὸ ἔτος 1681 ὑπάρχον τ' ἀκόλουθα ταμεία καὶ εἰσοδήματα.

Πάτραι	43,053	Ρεάλια.
Καστελορτζί	35,543.	
Μεθώνη	28,875.	
Κορίνθ	63,278.	
Γιαλάρα	7,658.	
Μονεμβασία	44,090.	
Ναύπλιον	37,077.	269,564 Ρεάλια.

Εἰς τὰ ταμεία μετέβαινον φρακτικῶς ἐλα, δεκα εἰσπραττόντο

πολέμου, ἠλαττόθησαν τοσοῦτον, ὥστε εἰς ἐκ τῶν ἀγγιουστέρων Ἀρμιστῶν, ὁ Ἄγγελος Ἔμος, προέτεινε κατ' εὐθὺς τὴν πᾶσιν ὅλων τούτων τῶν τελῶν τοῦλάχιστον ἐνήργησε νὰ μὴ ζητήσων πλέον αὐξήσιν. Ἡ πολιτεία δὲν ἠδύνατο ἐντούτοις νὰ δικηθῆ, ἐν δὲν εὑρίσκετο ἄλλος πόρος.

Ἴδῃ ἐξηγήσαμεν ἐν μέρος τῶν λοιπῶν προσόδων. Τὸ δέκατον, καταρχὰς τῶν προακρίτων, μετὰ ταῦτα τῶν διηλεκτῶν ἐμφυτεύσεων τὸ ἐνοίκιον ἐσχημάτιζον σημαντικὸν καὶ βέβαιον εἰσοδήμα. Εἰς αὐτὰς τὰς σχέσεις τῆς γῆς προσετέθη ἄλλο τι.

Ἐνθυμῆται ἕκαστος ἐκεῖνην τὴν παλαιὰν βιοτικὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Ὁρχαμενοῦ, ἥτις διήγειρε καὶ τοῦ Λόρδου Βύρωνος τὴν περιέργειαν. Ἐξ αὐτῆς βλέπομεν, ὅτι ὁ Ὁρχαμενὸς εἶχε φορτικὰ ἀνηκούσους εἰς τὴν πόλιν καὶ τακτικῶς ἐμισθοποιμένους μετὰ τῶν ἐκμισθωτῶν συνεννοοῦντο μετὰ πάντα ὅσοι ἐλαμνον χερσίν, δηλ. οἱ κτηνοτρόφοι (1). Ἦς εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους δημοκρατικῶς χρόνους, οὕτω ἐγένετο συνεχῶς ἐν ταῖς μεγάλαις Μοναρχίαις, καὶ τοῦτο εἶδον πρὸ αὐτῶν οἱ Ἐνετοὶ ἐν Πελοποννήσῳ. Εἰς τὴν πολι-

διὰ δέκατον καὶ βραχύν. Ὅλοι οἱ ἀπολογισμοὶ δὲν συγκρινόντο πρὸς ἀλλήλους. Κατὰ τὸν Ἐμίον τὸ σύνολον ἤδη πρῶτον ἐφάσθη τὰς 260 χ. Ρεάλιων, ἀλλὰ ἐκείναις προτιμῶμεν τὴν ἀκριβεστέρην ἐκθεσιν.

(1) Haeckh. Staats haushaltung der Athener II. p. 383.

ταίαν ανήκον αι νομαί, ήτις είχε τους εκμισθωτάς και μετ' αυτών συνεννόησαν οι κτηνοτρόφοι. Βεβαίως σημαντικόν αντικείμενον καθότι η Πελοπόννητος ήδη τότε είχαν ως σήμερον πλούτον πολλόν ποιμνίων. Αλλά έλαβον και έδω χόρην παρόμοιαι δυσκολίαι ως εις τας ένοικιάσεις των δεκάτων, επιπίσεις των υπακτών και ζημία της πολιτείας. Ο έμμος εισήζε πλέον ριζικήν μεταρρύθμισιν. Διοργάνισε τέσσαρας ένοικιάσεις εις τας τέσσαρας επαρχίας και καθώρισε, διάσημος οίαια, δίδουσα ελπίδα ασφαλους πληρωμας, ν' αναλάβη έκαστην τούτων. Τί συνέθη περαιτέρω δεν εβρίσκουμεν, βεβαιώνει μόνον ότι ο διοργανισμός ουτος ευχαριστεί τους υπηκόους και απεικνίει ωφέλιμος εις τὸ ταμειον (1).

Πολύ σημαντικώτερον αντικείμενον εσχματίζειν, ως εκαστος δύναται νά στοχασθῆ, τὸ ἄλας.

Αί άκται της Πελοποννήσου προσφέρουν σημαντικόν πλούτον θαλασσίου ἄλατος. Εν τῇ λίμνῃ της Θέρμιδος έφθανε μόνον νά καταβοῦν και νά εξάξουν αὐτὸ διὰ κανίστρων πρὸς Ευθεσίαν ἐπὶ τοῦ μικροῦ ἀμμόδου ἰσθμοῦ, ὅστις χωρίζει τὴν θάλασσαν ἀπὸ τῆς λίμνης, και ἦτον ἤδη χρήσιμον (2). Εἰς ἄλλα μέρη εἰρίσκονται πολλαὶ ἄλλαι ἕλαιαι. Οἱ ἕνετες ἔκλεισαν αὐτάς και μόνου τοῦ ἄλατος τῆς Θέρμιδος και τῆς Καμινίτζης ἐν Ἀχαΐᾳ ἐπέτρεπον τὴν χρῆσιν. Κατὰ τοῦτο ἦτο διπλοῦς ὁ σκοπός.

Ἐπειδὴ ἡ ἔνετις δὲν παρήγγεν ἄλας και ἐξωθεν ἠγόραζε τὸ ἀναγκαίον, εἰκοίμασαν νά εισάξουν τὸ ἑλλητικόν, τὸ ὅποιον δὲν εἶχον ἀνάγκην νά πληρώσουν. Διὰ τοῦτο διηρέθη εἰς δύο εἶδη τὸ ἄλας τῆς Θέρμιδος και τὸ καλλίτερον προσδιωρίσθη διὰ τὴν ἔνετιαν. Ἐλλειψίς κατὰ τὸ ἀναγκαῖον ποσὸν δὲν ἔ-

(1) Ο φόρος ονομάζεται ὑπὸ τῶν ἔνετων, orbatio a pascolo. Non mi avvanzerò qui giannai, λέγει ὁ ἔμμος, a ripetere, quale sia stata la regolazione, perchè tutto è presente alla memoria dell' ecemò. Senato, onde bastarà qui solo aggiungere i due boni effetti che anno partorito questa massime, la concordia o consolazione dei sudditi con il notabile vantaggio della cassa.

(2) Gradentigo. S'osservano per gran portento della natura le saline che sono situate a Thermis nel territorio di Napoli di Romania, essendovi un stagno d'acqua salsa separato dal mare in una spiaggia larga tre passi incirca, in cui fermandosi superficialmente il sale nell'estate per la forza dell'ardor del sole senza verun impiego dell'arte, riposando poi di notte tempo al fondo, vi s'introducono le persone o l'estraggono con la coffe. Riesco di singular bianchezza, ma non di tanta perfezione; mentre volandosi in quel stagno vari rivoli d'acqua prodotti o dalle piogge o sorgenti, conducendo seco nel corso qualche portione di terra da'campi coltivati che circondano le saline, le vanno atterrande, o nello stesso tempo debilitano la forza dell'acqua salsa con sommo detrimento di quel importante prodotto. — Ricordarovi vivementemente la diversione di quell'acqua dolce in altra parte o di lasciar incetta quella poca portione di terreno che vi sta contigua, acciò restanda solata la terra non potessero le piogge o altri accidenti moverla o condurla nel stagno. Φαίνεται ὅτι ἀκολούθησαν αὐτὴν τὴν συμβουλήν.

πῆρχαν. Ο Γριμάνης έλαβεν εις ἐν ἔτος 36 χ. κανίστρων τῆς καλλιτέρας ποιότητος και 20,892 τῆς δευτέρας, πρὸς 120 λίτρας τὸ κανίστρον. Φαίνεται ἐν τούτοις ὅτι ἐν ἔνετιᾳ δὲν ἤρασε πολὺ τὸ ἄλας τῆς Πελοποννήσου. Εβρίσκω ὅτι καταρχὰς εἰκοίμασαν βελτίωσιν, ἀλλὰ περὶ τούτου δὲν γίνεται πλέον λόγος.

Ἐξ ἐναντίας ἡ πόλις της τοῦ ἄλατος ἐν Πελοποννήσῳ ἦτο πολὺ σημαντικὴ. Ἡ δημοκρατία ὡκειοποιήθη τὸ μονοπώλιον, εἶχε δὲ ὀκτὼ ἐνοικιαστὰς, οἵτινες διήρουν τὴν χώραν εἰς ὀκτὼ περιφερείας και ἡ τιμὴ προσδιωρίσθη πρὸς δύο σολδιά τὴν λίτραν.

Ὅσον και ἂν ἦτο μετρία αὕτη ἡ τιμὴ δὲν ἤδυνάτο νά ἐμποδίσῃ μεγάλην κατάχρησιν. Οἱ Τοῦρκοι εἶχον ἐπίσης ἀφθονίαν ἄλατος εἰς τὰ ἀνήκοντα εἰς αὐτοὺς παράλια και ἔδιδον αὐτὸ εἰς μετρωτέραν τιμὴν. Εἰς πολλὰ μέρη οἱ κάτοικοι ἐφθανε νά καταβοῦν εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νά ἐροδιασθεῖν ὅσον ἐχρειάζοντο (1). Ζημιούμενοι ἐκ τούτου οἱ ἐνοικιασταί, δὲν ἦτο θαῦμα ἂν ἐγένοντο ἔνοχοι παρανομιῶν διὰ νά διατηρηθοῦν. Ἐπετρέπησαν εἰς αὐτοὺς κατ' οἶκον ἐρευναι και συνέβαινε ν' ἀντιποιδῶνται ὡς λαθρεμπόριον τὸ εἰσαγόμενον ἐξ ἄλλης ἐπαρχίας ἕλας. Ἀνυπόφορος ἐφαίνετο εἰς τὰς κατοικίας ἡ ὑπαχρέωσις νά λαμβάνουν τὸ ἄλας ἐκ τῆς κατοικίας τοῦ ἐνοικιαστοῦ τῆς περιφερείας, εἰς ἣν ἀνήκον. Ἐντεῦθεν ἐγεννήθησαν δυσπρόσιτοι και τὰ ταμεία δὲν ὠφελούντο περισσότερο. Τὸ εἰσπραχθὲν ποσὸν ἦτον ἄνευ ἀναλογίας, ὡς πρὸς τὴν ἐξόδουσιν, ἧτις ἐπεπε νά εἶναι σημαντικὴ ἔνεκα τῆς μεγάλης κτηνοτροφίας.

Ἐν πολλοῖς βλέπομεν ποίου ἀποφασιστικοῦ φρονήματος ἦτον ὁ Γριμάνης, ὅστις και ἐδῶ προέτεινε γενικὸν μέτρον. Ἦθελε νά ὑποχρεώσῃ έκαστην οἰκογένειαν ν' ἀγοράσῃ ἀπὸ τοῦ δημοσίου ὠρισμένον ποσὸν ἄλατος κατὰ τὴν ὑποθετικὴν ἀνάγκην. Ἐροβείτο ἐντούτοις ἡ βουλή, μὴ διεγείρῃ διὰ τοιοῦτου βιαίου μέτρον τὴν γενικὴν δυσπρόσιτον και δὲν ἐνέδικεν.

Ἀντιθέτως πρὸς τὸν Γριμάνην ὁ ἔμμος ὑπέβλεπε μετρωτέρας και ἀλωοτέρας προτάσεις. Πρῶτον συνεβούλευσε νά ἐνώσουν εἰς μίαν τὰς ὀκτὼ ἐνοικιάσεις. Τούλάχιστον τοιοτοτρόπως δὲν ὑπῆρχε πλέον τὸ ἀτόπημα τῆς λεγομένης λαθρεμπόριος ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην ἐπαρχίαν, και ὁ χωρικός ἤδυνάτο ν' ἀγοράζῃ τὸ ἀναγκαῖον, ὅπου εἶχε τὰς ὑποθέσεις. Ταυτοχρόνως παρετήρησεν ὁ ἔμμος, ὅτι προτιμώτερον εἶναι νά καταβιβάσουν τὴν τιμὴν και, ἔτι ἐφαίνετο ὅτι ἀποβάλλουν, θέλει ἀποδώσει ἡ γενικὴ ἐξόδουσις δι' ἄλλης ὁδοῦ.

Ἐν ἔνετιᾳ εὔρον αὐταὶ αἱ προτάσεις τὴν δεξίωσιν, ἧς ἦσαν ἄξιαι. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον, πάντοτε διὰ τῆς συνήθους προνοίας και βραδύτητος, προώδευσαν εἰς

(2) Emò. Il titolare del regno ne gola l'estato nelle parti grebenoso una grande copia, del quale se ne procedono territori iatieri.

τὴν ἐνωσιν τῶν ἐνοικιάσεων τοῦ ἄλατος. Εἰς έκαστην ἐπαρχίαν ἤθελον μόνον ἓνα ἐργολάβον και τοῦτο ἐνηγοήθη ἐν Λακεδαιμόνῳ και Ἐνωτιᾳ. Ἡ βουλή ἠρότησε τὸν Λορεδανόν, τί φρονεῖ περὶ τῆς ἐκπτώσεως τῆς τιμῆς, ὅστις ἔμμος δὲν ἦτο τόσο ἀποφασιστικός ὡς ὁ ἔμμος. Ἐροβείτο σημαντικὴν ζημίαν τοῦ ταμείου και ἤθελε πρῶτον ν' ἀκούσῃ τὴν γνώμην τῶν ἐνοικιαστῶν.

Ἐν τούτοις ὁ Λορεδανός ἐπενήρην ἄλλο μέτρον, τὸ καλλίτερον, τὸ ὅποιον ἤδύνάτο νά δοθῇ.

Ὅτε προέκειτο νά πλειστηριασθῇ ἡ ἐνοικίασις Γαστοῦνης και Καρυταίνης, ἠρηγήθησαν οἱ ἐργολάβοι ν' ἀναδεχθοῦν ἐκ νέου τὴν ἐπιχείρησιν. Δισκῆρυστον ὅτι δὲν ἤδύνάτο νά διατηρηθοῦν, καθότι ὅλοι οἱ κάτοικοι κυρίως τῆς Καρυταίνης ἐφοδιάζοντο ἀλλαχόθεν. Πρὸς τούτοις οὐδεὶς ἄλλος ἐνεφανίζετο προθύμως.

Τότε προσεκάλεσεν ὁ Λορεδανός τοὺς προισταμένους τῆς διοικήσεως ἐξέλεσεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἀπορίαν και τῶντι κατέπεισεν αὐτοὺς, συναινέσει τῶν προύχοντων τῶν χωρίων, νά λάβουν κατὰ συνέχειαν δύο ἔτη, πρὸς 1200 Στάρα τὸ ἔτος, ἄλας τῶν ἐνοικιαστῶν τοῦ δημοσίου, τοῦτο δὲ τὸ ποσὸν ἐμελλε νά διανεμηθῇ εἰς τὰ χωρία κατὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν και νά πληρωθῇ (1). Διὰ τὴν προκειμένην περίστασιν ἦτον ἀναμφισβήτητος προσφορώτατον τὸ μέτρον. Οὐ μόνον ἐπέτευχεν ἡ ἐνοικίασις, ὅπως ἤμνητο, ἀλλὰ ἐχρησίμευεν ὡς παράδειγμα διὰ τὴν Ἀρκαδίαν και ὁ Λορεδανός ἐλπίζει γενικὴν μίμνησιν καθότι, ὡς λέγει « ἐπ' αὐτοῦ τοῦ λαοῦ ἔχει πολλὴν ἰσχὴν τὸ παράδειγμα. »

Κατὰ τινὰ τρόπον ἐμελλε νά πληρωθῇ ὁ σκοπός τοῦ Γριμάνου, ὥστε έκαστη οἰκογένεια νά λάβῃ ὠρισμένον μέτρον ἄλατος παρὰ τοῦ δημοσίου. Ἦθελε πληρωθῇ ἐν τούτοις ἀλλέως, παρ' ὅπως ἐστοχασθῆ. Οὐχὶ διὰ δυναστικῆς πράξεως, ἧτις ἐπεπε νά ἐγείρῃ παράπονα και ἀντίστασιν, ἀλλὰ δι' εἰσθερίας συμφωνίας, ἀσφαλιζούσης ἐπὶ μᾶλλον τὴν Ευθεσίαν και ἐνισχυούσης τὰ δεσμὰ τῆς πολιτείας.

Και ὡς πρὸς τὰ ἄλλα τέλη ἔγιναν τροποποιήσεις διὸ αἱ ἐνοικιάσεις ὠρισθησαν εἰς έκαστον κλάδον κατὰ τὰς τέσσαρας ἐπαρχίας, και ὁ ἔμμος ἐξήτησε πλήρη διαχείρισιν τοῦ μονοπωλίου τοῦ κληνοῦ (2) ἀλλ' αὐτὰ δὲν ἔχουν ἰσχυρὴν σημασίαν, ὥστε νά ἐνδιατριψόμεν.

(1) Αἱ λέξεις τοῦ Λορεδανού εὐν compacto formato a bisogno di ogni villaggio.

(2) Ο ἔμμος ὑποβάλλει τὴν ἐξῆς διὰ τὴν διοίκησιν ἐκείνης τῆς ἐποχῆς περίεργον πρότασιν. Che tutti i tabachi, che si raccogliessero nel regno, dovessero passare nelle mani dell' appaltatore pagando ai villici un tal prezzo obbligato, e questo puro venderlo alla minuta a valor limitato con quel vantaggio della compra che fosse erudito proprio. Τὸν περισσεύοντα κληνοῦ θέλει μετὰ ταῦτα νά μεταφερῇ εἰς ἔνετιαν.

Περὶ τοῦ φόρου τῆς σταθμείσεως τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ θέλομεν εἰπεῖ μετὰ ταῦτα.

Ἄν προσπαθῶμεν, νά ἐρωμεν πόσον συνεποσύντο αἱ πρόσδοι συνάμα, θέλομεν ἀπαντήσαι τοὺς πλέον διαφέροντας ὑπολογισμούς.

Ὁ καλὸς Γριμάνης, ὅστις πρῶτος κατὰ τὴν εἰρήνην ἐγνώρισεν τὸ πλῆθος τῶν πόρων τῆς χώρας τάχτη, ἠρότησε τὸ εἰσόδημα μέγιστον 603,490 Ρεάλ. Ἀσχυρίζεται ὅτι πολλὰ ἀντικείμενα δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν και νομίζει ὅτι θέλει φθάσει ἡ πρόσδοσις τὸ ἐκατομύριον, ἀν ἀκολουθήσουν τὰς προτάσεις του.

Γνωρίζομεν ἤδη πόσον ἠπατήθη εἰς τοὺς ὑπολογισμούς. Τὸ τρίτον τούτων τῶν προσόδων ἦτο μόνον ἐν τοῖς βιβλίοις και δὲν ἤδύνάτο ποτὲ νά εἰσπραχθῇ. Ὁ ἔμμος εὔρεν εἰσόδημα 400 χ. Ρεάλ. Ἄν ἤθελε ν' ἀναβιβάσῃ αὐτὸ, ἐχρεώσται νά μετριάσῃ πρὸ πάντων τὰς ἀπαντήσεις αὐτοῦ. Τέλος βεβαιώνει, ὅτι ἐκοπίασε πολὺ νά φθάσῃ τὰ 461, 548 Ρεάλ.

Κατὰ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ μάρτυρος τούτου δύναμεθα νά λάβωμεν ὡς βεβαίους αὐτοὺς τοὺς ἀριθμούς, οἵτινες σχηματίζουν τὴν βάσιν διὰ τὸ ἐξῆς. Κατὰ τὰ τρία ἔτη τῆς διοικήσεως τοῦ Λορεδανού τὸ εἰσόδημα ἦτο

1708	500,194
1709	493,314
1710	500,504 Ρεάλ.

Τὸ περιπλέον ὑπὲρ τὰ ποσὰ τοῦ ἔμμου ἐξηγεῖται εὐκόλως, καθότι ἡ καλλιέργεια, τὸ δέκατον και τὸ ἐνοίκιον τῶν διανεκῶν ἐμφυτεύσεων καθημέραν ἠῤῥανον. Διὰ τοὺς τελευταίους χρόνους μάς λείπουν ἀκριβέστεραι πληροφορίαί, ἀλλὰ δὲν δύναμεθα ν' ἀμφιβάλλωμεν, ὅτι τὸ εἰσόδημα ἐμελλε ν' αὐξήσῃ, καθόσον εἶναι αἱ σχέσεις τῆς χώρας τακτικῶς ἐβελτιούντο.

Ἐκ τούτου τοῦ ποσοῦ ἔδαπανῶντο εἰς τὸ ἐσωτερικὸν 250 χ. Ρεαλίον τακτικῶς και 30 ἐκτάκτως, εἰς μισθὸν στρατοῦ, ἐπισημενὴν φρουρίων και λοιπὰ.

Εἶναι ἀπάτη νά νομίζωμεν ὅτι τὸ περισσεῖον ἐστέλλετο εἰς ἔνετιαν. Ἡ διοίκησις ὅλων τῶν ὑπερθαλασσίων χωρῶν τῆς δημοκρατίας ἦτον εἰς στενήν σχέσιν μετὰ τοῦ ταμείου τοῦ στόλου και ὁ στόλαρχος ἐξῆσκει ἄμεσον ἐπιβρόχον ἐπὶ τῆς διοικήσεως. Μέχρι τοῦ Γριμάνου ἐλαμβάνετο συνεχῶς ἡ διοίκησις τῆς Πελοποννήσου ἐπιχωρηγίσει ἐξ αὐτοῦ τοῦ ταμείου, τὴν δὲ ἐπέστρεψε πάλιν εἰς αὐτὸ τὸ περίσσευμα (1).

Δὲν δύναται νά θεωρηθῇ τοῦτο ὡς ἀποκτομένη εἰς τὴν ἔνετιαν ἀπέλεια διὰ τῆς χρήσεως τῆς χώρας.

(2) Ο Λορεδανός ὀμιλεῖ περὶ τῶν οικονομικῶν αὐτοῦ και προσθέτει. Col qual risparmio e coll' aumento corrispondente mi si facilitò il modo di somministrare l' avanzo nel qual avevo trovato il presidio e la cavalleria, corrispondendo all' armata più dell' assegnamento, o lasciare al successore più di reali 24m. Βλέπομεν ὅτι δὲν ἐστειλέ τι εἰς ἔνετιαν.

Ο στόλος υπερασπίετο την Πελοπόννησον και εκ-
θάρριζε την θάλασσαν από των πειρατών.

Εμπόριον.

Βεβαίως υπάρχουν περιστάσεις, καθ' οις το συμφ-
ερον της μητροπόλεως δεν συμφέρει εντελώς προς το
συμφερον της επαρχίας.

Το εμπόριον της Πελοποννήσου ήτο μέχρι τουδε
πολύ ευτείλει. Ανταλλαγή υπήρχε μετά των γειτο-
ναουσών τουρδικών επαρχιών μεταξύ Μεσσηνίας και
Βαρβαρίας, Μονεμβασίας και Αλεξανδρείας (Αίγυπτ.),
Ναυπλίας και Αρχιπελάγους και ελίγον μεταξύ Α-
ρχίας και των Ιονίων νήσων.

Ευκόλως νομίζει τις ότι ο σύνδεσμος μετά της Ή-
νετίας, κυρίως σημαντικής εις το εμπόριον, έμελλε
να εμπυχώσει το της Πελοποννήσου, ήτις προσέφερε
πολλά και αξιόλογα προϊόντα, έριον, βαμβάκιον, με-
τάξιον, δημητριακά, έλαιον, σταφίδα, εκ των οποίων
ή τελευταία μακράν της πληθούς και τελειότητος,
την οποίαν απέκτησε μετά ταύτα, παρίσταται μό-
νον μεταξύ άλλων—δέρματα (κορδοβάμια), κηρόν και
λ. Τί δέν περιεμμένετο εκ τοιαύτης αφθονού παρα-
γωγής και της εύτυχους θέσεως της χώρας υπό
προσεκτικην και επιτηδείαν διαίτησιν ;

Εδώ έντοτοις συνεκρούετο το συμφέρον και ή
βελτιώσει της χώρας προς τάς εξεις και τάς προλή-
ψεις των Ένετών.

Η Ένετία μετεχειρίζετο τάς κατακτήσεις κατά τά
αξιόματα της παλαιάς περί άποικιών πολιτικής, δηλ.
ήσαν εδύνατο εζήτει να συγκεντρώση το εμπόριον
εις την μητρόπολιν, ώστε δι' αύτης να ενεργήται μετά
του λοιπού κόσμου.

Είναι φανερόν, ότι άν τουτο το σύστημα εισηγά-
γετο άμέσως εν Πελοποννήσω, απ' αρχής το εμπόριον
εξουθενούτο.

Τουτο έγινε γνωστόν, και κατά την διάρκειαν του
πολέμου απέβη ο περιορισμός τασούτον άνεκτέλε-
στός, ώστε εδόθη άδειαι.

Η φύσις της άδείας δεν άφινε να στερεωθή το εμ-
πόριον, διότι εκαστος εφοβείτο την ανάκλησιν. Ε-
βοήθησαν εν τούτοις και όλοι οι άρμισταί εζήτησαν
επιμόνωσ την διατήρησιν αύτης. « Η κυρία πηγή της
» εύπορίας, λέγει ο Γριμάνης, είναι το εμπόριον και
» μόνη ή ελευθερία και ή ασφάλεια προβιβάζουσι αυτό
» ή τελευταία ήρτηται εκ της κατά θάλασσαν ά-
» κωλυσίως, ή δε πρώτη εκ της πανταχούθεν άνεμ-
» ποδίστου κυκλοφορίας της μεταλλαγής. Τά τέλη
» της εισαγωγής και εξαγωγής προσφέρουν πολύ
» άνώτερον όφελος της δεσμεύσεως της συγκοινωνί-
» νίας δι' της μητροπόλεως. »

Η πρόσχη διευθύνετο εις εύκόλυνσιν της συγκοι-
νωίας της θάλασσας, εις περιορισμόν της εισαγω-

γής και εμπύχουσιν της βιομηχανίας. Όλα όμως ή-
σαν πρώται άπόπειραι.

Επί Γριμάνου εζήτησαν ο Ροβέλλης, άρχαίος συν-
ταγματάρχης, να διοργανίση ταχυδρομικά έσωτερικά,
τά όποια δι' των νήσων να συνδέονται μετά της
μητροπόλεως, εφοδομήσεν εν Ναυπλίω, Κορίνθω και
άλλαχού καταστήματα και όπωσοῦν έβαλλεν εις έρ-
γον την επιχείρησιν' κατά δυστυχίαν όμως απέθανε
πρό της ενάρξεως. Η βουλή και οι άρμισταί έφρόν-
τισαν και περί τούτου (1).

Ο κύριος σκοπός ήτο να προάξουν την καλλιέρ-
γειαν της άμπέλου, την οποίαν εύρον εδω μάλλον,
παρά εις άλλα τουρδικά μέρη παρημελημένην.

Καταρχάς εισήχθησαν κλήματα εκ Γαλλίας και
Ιταλίας, μετά ταύτα δε εκ των νήσων του Αρχιπε-
λάγους και της Ήνετου. Άνάξιον εφάνετο εις τοῦς
ένετοῦς, έχοντας πρόσφορον δι' την άμπελοφυτείαν
γην, ν' αγοράζουν έξωθεν τον οῖνον (2). Κατά πρώ-
τον εφρόντισαν να γίνουσι νέαι φυτεῖαι και ήδη ο Έ-
μος εύρεν αύτάς τόσον προκεχωρημένας, ώστε εν ε-
λίγῳ έμελλον να δώσουν πέραν της ανάγκης (3). Πα-
ρήλθεν εν τούτοις καιρός έως ότου τουλάχιστον οι
ένετοι, οι έλλόντες μετά του στόλου εις Ναύπλιον
και των στρατευμάτων, να συνήθισον τον εγγχώριον
οῖνον. Διά να εμπυχώσουν την καλλιέργειαν και χρή-
σιν του έντοπίου, επέβαλλον βαρό τέλος εισαγωγής
επί ξένων οῖνων. Είναι εφθαλοφανές ότι έντεῦθεν
εγεννήθη ή μεγάλη παραγωγή της σταφίδος, ήτις ε-
χειρήματις μετά ταύτα τόσον έπωφελής (4).

(1) Informazione lasciata da Grimani al successore Mosto.
L'emo. Senato, conosciuto il molto servizio che era per ritirar-
sone, commandò fossero estese le diligenze tutte per rinvenire
persona capace di dar incamminamento all' effetto. Το ταχυδρο-
μειον εζηκολούθησε τουλάχιστον εν Κορίνθω.

(2) Πρό πάντων ο Γραβένιος έπιμένει. Per mio riveren-
tissimo parere crederei punto salutare da rifslettersi per la dis-
posizione degli ordini, acciò fossero moltiplicate le viti, mentre
per tal mancanza concorrendovi della Francia, regno di Napoli,
Sicilia et Arcipelago molti bastimenti con vini, li vendono a
prezzi rigorosi ed asportano dall' armate e dallo piazza in paesi
stranieri somme rilevanti. Το πεδίον του Νησιου συσταται ο
Γραβένιος διά βίβιον.

(3) Emo. Dopo l'acquisto si è dilatata la coltura delle viti a
segno che fra pochi anni ne fornirà oltre il bisogno.

(4) O. Beaujour tableau du commerce de la Grèce I. p. 203.
δίδει διεθνικήν περιγραφην της καλλιέργειας του κλήματος
και της σταφίδης. Διςχυρίζεται ότι κατά το έτος 1680 με-
τήγη εκ Νάξου εις την Πελοπόννησον. Δέν δύνανται ν' άν-
τιτείνω, διότι δέν φανερώνει πόθεν εξαγει τάς έρύνας. Τουτο
είναι βέβαιον εν τούτοις, ότι ότε εισήλθον οι Ένετοί, ή άμ-
πελοφυτεῖα ήτον εις λυπηρόν κατάστασιν και ή σταφίς άνα-
φέρεται πολύ εν παράδῳ. Όλίγον εξουδεύεται το προϊόν του-
το εις την μεσημβρίαν και μεταφέρεται εις την Άρκτον, εις
την Άγγλίαν και Γερμανίαν. Η ζήτησις έγινε σημαντική
κατά τον 18 αῖωνα και τότε ώφελήθη ο Ταύρος εκ της
άμπελοφυτείας, την οποίαν εισήγαγον ο Ένετοί.

Και τεχνουργίαν εσκεψθησαν να εισάξουν εις την
Πελοπόννησον. Η πρώτη σκέψις ήτο πάντοτε να ε-
φοδιάσουν τοῦς κατοίκους εις εκπλήρωσιν των ιδίων
ανάγκων, αλλά ένωρίς συνέλαβον και υψηλότερα σχέ-
δια. Ο Γριμάνης έστρεψε την έλπίδα δι' άνεγέρσεως
καταστημάτων εν Πελοποννήσω να εναντιωθή εις
την παρακμήν, καθ' ήν εύρίσκετο ή μεταλλαγή μετά
της Ανατολής ως προς τά προϊόντα της Ήνετίας. Έ-
σκεψθη ότι εν Κωνσταντινουπόλει προετιμώοντο τά
μεταξωτά υφάσματα της Χίου, ενώ ή μεταξία ήτο
της Πελοποννήσου και έντεῦθεν μετεκομίζετο' εκ
τούτου συνεπέρανεν ότι ήδύναντο να οικιοποιηθούσιν
την παραγωγήν κατορθώνοντες εν Πελοποννήσω υφά-
σματα άπαραλλάκτα προς εκείνα της Χίου και τότε
ήδύναντο να τά πωλήσουν άναντιρήτως εις μικρο-
τέραν τιμήν. Ού μόνον εξαμασ περι τούτου πρότασιν
εις την βουλήν, αλλά και εις προϋχοντά τινα της
Πελοποννήσου, εστις μετέθη δι' όλίγους μήνας εις
την Χίον, έδωκε την έντολήν να φέρη τέσσαρας τε-
χνίτας εις Μεθώνην, ύπεσχέθη δε να προικδοθήση
αύτοῦς άκίνητα κτήματα (1).—Ο Γριμάνης άνεχώ-
ρησε, πριν ενεργηθῇ το σχέδιον.—Όλίγον μετά ταύτα
εύρίσκομεν έντούτοις νέους κατοίκους εκ της Χίου εν
Μεθώνη, συστήσαντας μεταξουργεία.

Πο μόλα ταύτα άκόμη μακράν του να λάβουσι
πλήρη πρόδοον αύται αι δοκιμαί. Τά τεχνουργεία της
Ένετίας ένωρίς έδειξαν ζηλοτυπίαν κατ' εκείνων της
Πελοποννήσου και εδόθη διαταγή να φέρεται εκ των
εγγχωρίων προϊόντων τουλάχιστον το έλαιον εις την
μητρόπολιν και εκεί να πωληται' εισήχθησαν δε και
άλλοι περιορισμοί του εμπορίου.

Εξ αιτίας τούτου οι Άγγλοι και γάλλοι έμποροι,
εστίνες έμελλον να έλθουσι εις την Πελοπόννησον, εύ-
ρίσκοντες ότι ήθελον επίσης και εν ταίς τουρδικαίς
επαρχίαις, όπου ήσαν ελιγώτεροι στενοχωρίαί, ε-
στράφησαν εκεί και οι κάτοικοι εστερήθησαν της ε-
ξουδεύσεως, την οποίαν ή συγκοινωνία μετά της Ή-
νετίας δέν ήδύναντο ν' άντικαταστήση.

Η δυσαρέσκεια ήβξανε και διότι εν Ένετία εδέ-
χοντο το χρουσοῦν νόμισμα (τζεκίνιον) εις ελιγώτεραν
τιμήν παρά εν Ανατολή.

Αίαν ζωηρός υπέβαλον περί τούτου παρατηρήσεις
οι άρμισταί, πλην οὔτε το σύστημα ήδυνήθη έντα-
λάς να ενεργηθῇ, οὔτε τ' άτοπήματα, υσα έντεῦθεν
πραέκυπτον, εθεραπεύθησαν.

(1) Conosciuto il gran bene che poteva ritrarrene, non
mancai di promoverlo, ma con circospetta avvertenza, avendo
con uno di quei primati eh'ebbe permissione di trasferirsi per
qualche mese aScio, concertato che quatro di quei mastri in
tal arte afflassero ad uno ad uno senz' osservazione per trasportar il domicilio in Modon con certezza d'essere in conveniente
maniera provveduti di beni.

Εν τοιαύτη μεταίωρῳ θέσει ήτο το εμπόριον καθ'
έλον το διάστημα της ένετικής δικαίσεως.

Κοινοτήτες.

Οι Ένετοί δέν ήδύναντο ν' αποφύγουσ την εφαρμο-
γήν των ιδίων θεσμών εν Πελοποννήσω, ως άπαντώ-
μεν τωόντι.

Εδυσχεραίνετο έντεῦθεν τό πρόβλημα, καθότι δέν
προέκειτο πλέον μόνον να μεταχρισθοῦσιν έπιτηδείως
την Πελοπόννησον, αλλά ταυτοχρόνως, άν κατορθ-
ούτο ο τοιοῦτος σκοπός δι' θεσμών της Ένετίας,
ένώ το αποτέλεσμα αύτων ήγγουάτο επί των κατοί-
κων και της χώρας.

Την άρίστην έχον πρόθεσιν ο Μωρωζίνης, άμέσως
μετά την κατάκτησιν εσχημάτισε διοργανισμούς πό-
λεως, όπως ήτο σύνηθες εν άλλαις επαρχίαις της Ή-
νετίας, και εν πάση κυριευομένη πόλει συνεκρότησε
συνέδριον προς έκλογήν άρχών, και διορισμόν ύπαλ-
λήλων, άπολαμβάνον σημαντικά προνόμια (1).

Ηδύναντο ν' άμφισβητηθῇ, άν ήτο κατάλληλον τό
μέτρον τουτο, καθότι διαφέρει να προστατευθοῦσιν κω-
κτημένα δικαιώματα και να δημιουργηθοῦσιν προνόμια.

Επί των προνομίουών παρατηρούμεν εύθύς την
κλίσιν προς καταδυναστευσιν συμπολιτών, και κώ-
λυσιν της άναντιύσεως. Οὔτω εχειρήματις έπιτηδείως
να οικιοποιηθοῦσιν ώφελείας κατά την διανομήν του
εδάφους, δι' των οποίων μετά ταύτα πολύ άδστη-
ρώς μετεχειρήθησαν τοῦς κατά παράκλησιν κατό-
χους της γής, ώστε οι άρμισταί είχαν επ' αύτων ά-
τενές βλέμμα.

Επίσης εγεννήθη παράδοξος άμιλλα μεταξύ των
χωρίων. Εκαστος εζήτει να είναι δημοκρατία ελό-
κληρος και πᾶς πύργος, πάσα κόμη εζήτει εζαιρετικά
δικαιώματα. Πολλά προσέφερον χρήματα, ώστε να
έχουσι έντός των τειχών εγναθή Ένετόν, αλλά μετά
ταύτα δέν είχαν να πληρώσουσι (2).

Μόλις έπαυσαν αύτάς τάς άταξίας οι Ένετοί, άπο-
φασίζοντες να μη χορηγώνται εις κόμην δικαιώματα
πόλεως, και άμέσως εγεννήθη νέα άταξία εκ της
πρότης.

Οι κάτοικοι των χωρίων ενεγράφοντο εις τάς πό-
λεις, οικιοποιούμενοι τά δικαιώματα των πολιτών,
μολονότι εκτός είχαν κατοικίαν. Ηθελεν είναι τουτο
παραλόγον, άν το δικαίωμα του πολίτου δέν απήλ-

(1) Ο Γριμάνης πρότεινε περιορισμούς όλων τούτων
των προνομίων και έπαμφεν έγγραφον περί τούτου εις Ή-
νετίαν, τό όποσον δέν εῖδον.

(2) Emo. Poche furono te comunità nel principio insti-
tuite dal sermo. Morosini, ma entrando facilmente negli io-
minii o piu che in tutti noi Greci la tentazione di sollevarsi se-
pra gli altri, ogni castello quasi, ogni terra trovò mezzi per e-
rigersi in republica, tutto consacrando alla propria ambizione i
pochi o cozzi abitanti.

λαττα προσωπικών βαρών, ὀχληρῶν εἰς τὸν χωρικόν, οἷον τῆς σταθμίσσεως τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ. Ὁ Γριμάνης προαδιώρισεν ἀνὰ δεκαοκτὼ οἰκογενεῖας νὰ χορηγοῦν τροφήν ἐνὸς στρατιώτου.

Διὰ τὴν ἀποφύγουν κυρίως αὐτὴν τὴν ἀγγάρευσιν, ἡ γωνίζοντο τοσοῦτον ἵ ἀποκτήσουν τὰ προνόμια τῆς πόλεως, καὶ ὅσον ἠύξανεν ὁ ἀριθμὸς τῶν προνομιούχων, τόσο ἐπαχθεστέρα ἐγένετο ἡ ἀγγάρευσιν κατὰ φυσικὸν λόγον.

Μόνον ἕμενον οἱ ἐνδεέστατοι καὶ κατεστυγμένοι ἐξ ὀλοκλήρου (1).

Δικαίως εἰς ἄνδρα, ὁποῦς ἦτον ὁ ἦμος, ἐφαίνετο ἀνυπόφορος ἡ κατάχρησις. Διέταξεν ἀπυλύτως νὰ φέρουν ὅλοι χωρὶς ἐξαιρέσιν τὴν ἀγγάρευσιν καθόσον εἶχον κατοικίαν ἐκτὸς τῶν πόλεων· καὶ ἡ Βουλὴ εἶχε συλλάβει τὴν ἀπόφασιν νὰ καθυποβάλλῃ συγχρόνως καὶ τοὺς κατοίκους τούτων.

Αἱ πόλεις ἐπέμενον εἰς τὰ οἰκία προνόμια, τὰ ὁποῖα δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ ἀφαιρεθοῦν, ἀφοῦ ἐδόθησαν, καὶ ἐκκινῶν τὴν παρατήρησιν, ὅτι δὲν εὐρίσκοντο εἰς τὴν θέσιν τῶν προσελθόντων ἐξω κατοίκων, αἰτινες ἐνεγράφησαν μετὰ τὴν διάταξιν τῆς ἀγγαρεύσεως καὶ ἐπομένως δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ ἐλευθερωθοῦν.

Ὁ Λορεδανὸς ἐνόμισε τολμηρὸν νὰ καταργηθῇ προνόμιον καὶ ἐκ δευτέρου ἐπεμψεν εἰς Ἰνετίαν τὰς παρατηρήσεις τῶν πόλεων.

Ἐξ ἐναντίας ἐπαυσε παρῆυθὸς τὴν ἐγγράφην καὶ ἐξήτει νὰ καταστήσῃ εἰς τοὺς χωρικοὺς τὸ βῆρος ἐλαφρότερον, μάλιστα τοὺς ἀπὸ τῆς τῆς ὑποχρεώσεως νὰ χορηγοῦν ἄχυρα καὶ ξύλα καύσιμα. Τώρα τοῦλάχιστον ἦσαν περιορισμένα τὰ προνόμια, προσδιορισμένον τὸ ποσὸν τῶν πόλεων, καὶ μόνον οἱ πραγματικῶς πολῖται μέτοχοι δικαιωμάτων ἀστικῶν καὶ, ἂν ἐν γένει ὁ διοργανισμὸς τῶν κοινοτήτων προσέφερε πολιτικὸν ἔφελος, ἠδύνατο τώρα νὰ χορηγήσῃ αὐτὸ ἄνευ γενικῆς βλάβης.

Διαχειρίσεις τῆς δικαιοσύνης.

Περίεργον εἶναι πῶς διαμῖξ ἀνεπτύχθη ἀστικὴ ὑπεροφία μετὰ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, ὅστις ἴσως ἐπέτρπε προσωπικὴν ὑπεροχὴν, ἀλλὰ δὲν ἀνεγνώριζε βαθμοὺς καὶ πολιτικὰς διαφορὰς. Τὴν αὐτὴν παρίστανον ἀντίθεσιν αἱ βικιότητες τῆς τουρκικῆς διαχειρίσεως τῆς δικαιοσύνης, ἀγνοοῦσας πᾶσαν διαδικασίαν, καὶ ὁ νέος διοργανισμὸς, ὅστις διήγαγε παρῆυθὸς ἀπίστευτον πάθος διὰ δικὰς καὶ δικαστικὰς διεκδικήσεις.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὸ σύστημα τῆς Ἰνετίας πολὺ

(1) Eno. L'aggravio, con la copia al sommo estico del aggregati alla cittadinanza, era caduto sopra pochi e questi affatto impotenti, onde divenno anche intolerabile.

συντελεῖ εἰς τοῦτο. Οἱ εὐγενεῖς, ἐπιτετραμμένοι τὴν διαχειρίσιν τῆς δικαιοσύνης, ἐνοοῦσαν ὀλίγον. Ἡ Βουλὴ τῶν δέκα ἀπῆ-ει νὰ φέρουν μετ' ἐκπτῶν γραμματεῖς ἔχοντας γνώσεις καὶ καλὴν διαγωγήν· ἀλλὰ ἐν γένει ἤρχοντο μόνον καὶ ἐδέχοντο τὸν πρῶτον τυχεύοντα (1).

Οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνας περιέπεσαν εἰς χειρας τούτων τῶν γραμματέων καὶ τῶν μικρῶν δικηγόρων, οἵτινες ὡσαυτοπλεῖστον ἤρχοντο διὰ τῶν ἰονίων νήσων, ἦσαν δὲ ἀμφότεροι λίαν παραπλήσιοι καὶ μὴ δυνάμενοι ἀλλοῦ νὰ προσδεύσων, κατέφευγον ἐδῶ ἢ διὰ ἐγκλημά τι. Οἱ δικηγόροι ἀνεθέρμανον παλαιὰς ἀπειθήσεις, ἐφάρον σοφίσματα καὶ συνέπλεκον τοὺς ἀμαθεῖς εἰς δικὰς, τὰς ὁποίας ὁ γραμματεὺς παρέτεινε κατ' ἀρέσκειαν (2).

Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνας ἠκολούθουν εὐχαρίστως αὐτὴν τὴν ἀταξίαν. Φιλόνεικον ἔθνος, λέγει ὁ ἦμος, ἐν τῇ ἐκδικήσει ἀνηλεὲς, καὶ ἀκάματον, εἰς ἐρεσχέλους προφάσεις. Ὅλα περιεπλέκοντο εἰς πικρὰς καὶ ἀδιεξόδους ἐριδομαχίας.

Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο πολὺ φυσικόν. Οἱ πλουσιώτεροι, οἵτινες εἶχον νὰ ἐξοδεύσων περισσότερα, συνήθως ἐκέρδαινον τὴν δίκην καὶ μὴ φοβούμενοι τι, ἐφινον εἰς τὰ πάθη καὶ εἰς τὴν ἐκδίκησιν τὸν χαλινόν, ὥστε αἱ καταπιέσεις ἠύξανον σημαντικὰ.

Οἱ ἔνετοι ἐξήτουν νὰ παύσων αὐτὰ τὰ ἀτοπήματα, ἀλλὰ κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἦτο πολὺ δύσκολον. Ἀνάγκη ὑπῆρχε νόμων καὶ ἀνθρώπων καλῆς προαιρέσεως.

Εἰς τὰς λοιπὰς ἐπαρχίας ὑπῆρχον θέσμια καὶ αἱ προγενέστεραι ἀποφάσεις ἐχρησίμευον ὡς κανόν εἰς τὰς νέας. Εἰς τὴν Πελοπόννησον οὔτε θέσμια οὔτε ἐμπειρία ὑπῆρχον.

Κατέβιναν νὰ εισάξουν θέσμια καὶ νὰ ὑποβάλλουν τὴν ἐκλογὴν τῶν κατωτέρων ὑπαλλήλων εἰς τινὰς ὄρους ἐγγυημένους τὴν εὐθύτητα, πρᾶγμα τόσο σπουδαῖον διὰ πᾶσαν κυβένησιν, ὅσον ἐκ τῆς διαγωγῆς τῶν ὑπαλλήλων ἤρτηται ἡ δυσαρρέσκεια ἢ ἡ εὐχαρίστησις τῶν ὑπηκόων (3). Πρὶν ὁμοῦς ἐκτελεσθῇ τοῦτο, τὸ πᾶν ἐκρέματο ἐκ τοῦ γενικοῦ Ἄρμο-

(1) Corner. Vede ad ogni modo de' rappresentanti comparir alla carica e senza ministro e con ministro tolto dallo isole; che poi ponendosi a spaleggiare li adderenti e loro traffichi causa il danno o la mormorazione de' sudditi.

(2) Grimani. Fomentavano i forestieri indiscreti o gli isolani accorti i litigi e cavilli, e approfittandosi osorbitamente dell'ignoranza de' popoli e protracendo ad arte l'espeditzioni o invilupando in maniera che talvolta più rilevanano lo speso che l'importar della causa.

(3) Corner. Fu parto della sovrana sapienza il decreto d' stringere i ministri a giurar le cancellerie e dar la piezzario solite, che rimase applaudito da ogni genere di persona, considerandosi questo per l'unico freno all' estorsioni che venivano praticate.

στοῦ. Ὁ Γριμάνης διηγείται πόσον ἐκοπίασε περιηγούμενος τὰς ἐπαρχίας, πόσον ἡμέραν καὶ νύκτα ἤκουον ἐκθέσεις, ἀπερῆσιζε καὶ ἐτιμωροῦσε, καὶ πόσον ἤθελεν εἶναι εἰς τοὺς ὑπηκόους ἐπιθυμητὸν, ἄνευ τῆς διεξοδικιότητος τῶν γραφῶν καὶ δικηγόρων, καὶ ἰδίως διὰ τὰς μυστικὰς δαπάνας, αἵτινες δὲν ἔχουν ὄνομα, ἀλλὰ εἶναι αἱ βαρύτεραι, νὰ τελειώνουν τὰς ὑποθέσεις (1). Οὕτω ἠκολούθησαν καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους δὲν εὐρίσκομεν πλέον τῶνόντι τὰ παράπονα. Ἐντούτοις τὰ ἀτοπήματα διήρκεσαν βεβαίως εἰσέτι, καθότι εἶχον ἀνάγκη ἄλλης θεραπείας ἢ τῆς δούσεως.

Γενικὴ ἀσφάλεια.

Ἐπεικῶς ἐρωτῶμεν ἐπὶ τοιούτων περιστάσεων, ἂν οἱ ἔνετοι ἐπέτυχον νὰ κρατοῦν καθαρὸς τοὺς δρόμους καὶ νὰ προστατεύων εἰσέτι τὴν ἰδιοκτησίαν, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησαν.

Ἡ φύσις τῶν πραγμάτων συνεπέφερον ὥστε καταρχὰς ὑπῆρχε μεγάλη δυσκολία. Μετανάσται παντὸς εἶδους κατέλαβον ὁδοὺς, ἐλήστευον τοὺς διαβάτας καὶ ἤρπαζον ἰδιωτικὴν καὶ δημόσιον περιουσίαν. Ὀλόκληροι συμμορίαί, Ρουμελιῶται, Πελοποννήσιοι, λειποτάκται τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ, συνήλθον καὶ ἀντεστάθησαν εἰς τὴν δημόσιον δύναμιν. Ὅτε διαργάνισαν τοὺς ἀγροφύλακας (meidani), ἕνεκα τῆς γενικῆς ἐλλείψεως πάσης ἀσφαλείας, οἱ φύλακες μετείχοντο αὐτοὶ οἱ ἴδιοι βικιότητος (2).

Ὁ Γριμάνης εἶρε μόνον μέσον ἐναντίον τοσαύτης ἀταξίας τὴν μετὰ τῶν χωρίων συνενόησιν.

Αὐτὰ ὑπεχρεώθησαν νὰ διατηροῦν τὸ ἴδιον ἔδαφος καθαρὸν κακούργων καὶ νὰ συμπεριζώνται καὶ ἀποζημιώνουν τὴν ἐξ αὐτῶν βλάβην. Εἰς τὸν Ἄρμοσθην ἔδωκαν ἐγγύησιν καὶ μετεχειρίσθησαν τὰ διανεμηθέντα ὄπλα, διὰ νὰ ἐνωθοῦν ὑπὸ ἓνα ἀρχηγὸν κατὰ τῶν φυλοβίων (malviventi). Ὅπου ἐπρόκειτο νὰ φυλάξουν δευτὰς θέσεις καὶ διὰ τὸ μὴ ἀσφαλὲς περιβοήτους, ἐλαμβάνετο τέλος παρὰ τῶν διαβατῶν (3).

(1) Grimani. Io non ho piaciuto di trasferirmi in tutte le parti e terminar un così lungo giro anche nei rigori delverno senza riguardo ad incomodi e patimenti, etc.

(2) Grimani. Rare volte fu fermato un ladro che non fosse meidano.

(3) Ὁ Γριμάνης ἀναφέρει μίαν περίπτωση μετ' ἰδιαιτέρας εὐχαριστήσεως καὶ διεξοδικιότητος. Αἱ πόδες δι' Μακρίπαι in Messenia, ch' è continuamente frequentato pericliò apre lo comunicazione a tutte l' altre provincie, ed altrettanto pericoloso perchè s' estende in bosco con angustie e difficili sentieri, come sotto Turchi erano i villaggi contigui tenuti di guardario e col tocco di tamburo avvertir le persone quando le strade eran insidiato, per il che godevano l' esenzioni oltre quanto gli era permesso riscogitore da ogni passaggioro con la voluntaria offerta de' villaggi circumvicini e col vincolo delle piezzarie ho loro ingiunto l'incarico d' custodir il passo meidesimo in numero di sin ottanta e più ancora se il bisogno lo ricercasse, senza però

Διὰ νὰ ἐξαλείψῃ τοὺς ληστές ἀνίχνευσον ὁ Γριμάνης τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα ἄλλοτε μετεχειρίσθη ὁ Πάπας Σίξτος κατὰ τῶν κακούργων. Τοὺς διήρκεσε μεταξὺ τῶν, συνεχώρησε τοὺς μετανουόντας, ἔθεσε τιμὴν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν σκληρογυμνοῦν καὶ κατέπεισε διὰ καλῆς συνεννοήσεως μετὰ τῶν πλησίον τουρκικῶν ἀρχηγῶν νὰ ματαιώσῃ τὴν φυγὴν εἰς τὸ τουρκικὸν ἔδαφος. Ἐπέτυχε πρὸς τοῦτοις νὰ παύσῃ τὰς μεγάλας ληστείας, πραττομένης ἀναφανδόν.

Μεταγενεστέρως εὐρίσκομεν πολὺ εἰρηνικωτέρην καὶ ἀποχρώντως ἀσφαλῆ κατάστασιν. Ὁ Λορεδανὸς νομίζει ὅτι ἀρκεῖ νὰ δευχθῇ αὐστηρὸς εἰς τὰς παρεμπιπτούσας περιστάσεις καὶ δίδει παράδειγμα τῆς αὐστηρότητος ταύτης.

Οἱ χωρικοὶ Ἰσαζρίου, Βόστας καὶ Γουσυφρίου, ἐγκουζόμενοι εἰς τὴν δύσβατον θέσιν τῶν χωρίων ἐπὶ τῶν ὁρέων, κατελήστευον καὶ κατέσφαττον ἐν Μεσσηνίᾳ· οὐδὲν ὠφέλησεν, ὅτι ἐστερήθησαν τῶν κορυφαίων, ὅθεν ὁ Λορεδανὸς ἀπεφάσισε τὴν ἐκτόπισιν εἰς τὸ πεδίον τῆς Καρυταίνης δίδων τόσο ἔδαφος, ὅσον εἶχον ἐπὶ τῶν ὁρέων, καὶ ἐταποθέτησε πλησίον τάγμα λοχγοφόρων πρὸς φύλαξιν.

Ἐν γένει ἐγένε τὸση ἡσυχία, ὥστε πάλιν ἀποκατεστάθησαν οἱ ἀγροφύλακες (meidani) καὶ αὐτὴ ἡ προφύλαξις ἤρκει ἐντελῶς.

Ὁ Σαργέδος βεβαίως εἶπε ὅτι διέφυκον ἐν ἄκρᾳ ἡσυχίᾳ καὶ δὲν εὕρει ἀφορμὴν νὰ ἐφαρμόσῃ ἐντάκτους ποινὰς.

Μανιάται.

Ἐδῶ εἶναι ἥδη τόπος νὰ δημηλώσωμεν περὶ Μανιατῶν, οἵτινες πολλάκις θεωρήθησαν ὡς λησταὶ καὶ ἐν γένει καθίστανον περὶ ἑαυτοῦς ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἐπικινδύνους.

Ἄν ὄλεο νὰ ἐρευνήσω τὴν προγενεστέρην ἱστορίαν καὶ τὴν λακωνικὴν καταγωγὴν τῶν διὰ τῶν μετὰ βολῶν τῆς παγκοσμίου τύχης· καὶ ὑπὸ τῆς ὀσμῆς αὐτοῦς, εἰς τοὺς ὁποίους πολὺν χρόνον κατὰ συνέθειαν ἐπλήρουν χαρακτῆρι, ἐστάθησαν ἱκανοὶ νὰ διατηρήσων ἐσωτερικὴν τινα ἀνεξαρτησίαν.

Κατὰ πρῶτον περὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ 15. αἰῶνος εὐρίσκομεν αὐτοὺς ἀπολαμβάνοντας ἀληθῆ ἀνεξαρτησίαν.

Τότε ὅτε οἱ Μαυροβουνιώται, οἱ Κλεμεντινοὶ καὶ τόσα ἄλλα ἐθνάρια σλαβικῆς καὶ ἀλβανικῆς καταγωγῆς ἀπεσπασθησαν ἀπὸ τῆς ἐξουσίας ἐθωμανῶν Σουλτᾶνῶν καὶ Τιμαρλί, ἠκολούθησαν τὸ αὐτὸ παράδειγμα καὶ οἱ Μανιάται.

averle accordata esenzioni immaginabile, ma la sola mercede di due gazette per ogni uno a cavallo e quattro per ogni uomo; con ché si è assicurato il transito e rimessa la libertà del commercio senza aggravio alcuno di Vca. Sa.

Ἐπικύσαν τουτέστι νὰ πληρῶνουν τὸ χαράτζι, συνέδρασαν μυστικὰς σχέσεις· μετὰ τῶν Εὐρωπαϊκῶν διυνάμεων καὶ ἀπέκτησαν ὄπλα. Ὡς λέγει Ἐνετὸς τις πλοῖαρχος, κατὰ τὸ ἔτος 1615 ἠρίθμουν περίπου 6000 ἄνδρας ἱκανοὺς νὰ φέρουν ὄπλα· αὐτὸς βεβαιώνει ὅτι 5000 ἐξ αὐτῶν εἶχον ξίφη καὶ πυροβόλα, χίλιοι δὲ τόξα (1).

Τότε ὡς καὶ μετὰ ταῦτα δὲν εἶχον γενικὴν ἀρχὴν, ὑπῆρχον ὅμως τινὲς κορυφαῖοι ὑπερέχοντες καὶ ἡ Μάνη εἶχεν ἑὴν σχέσιν μετὰ τῆς Εὐρώπης. Ἐνετοὶ καὶ Ἰσπανοὶ συνηγωνίζοντο νὰ τοὺς κερδήσουν καὶ ἀντανήρουν, ἀλλ' οὐδεὶς τούτων ἦτον εἰς κατὰστασιν νὰ πράξῃ τι ὑπὲρ τῶν Μανιατῶν.

Ποσάκις οἱ Μανιάται ἐπολέμησαν περὶ ζωῆς κατὰ Ὀθωμανῶν! ποτέ μιν νικάται, ποτέ δε νικώμενοι, πάντοτε ἦσαν ἐν ἐπαναστάσει. Κατὰ τὸν 17^{ον} αἰῶνα εὐρίσκαμεν αὐτοὺς ἀνηλεεῖς πειρατὰς· οὐαὶ εἰς τὸ σκάφος, τὸ προσεγγίζον τὰ παραλία αὐτῶν· καὶ αὐτοὶ οἱ καλλίγροιοι, μονάζοντες ἐν ταῖς σπηλαιόσιν, παραλίαν ἢ τῶν ὕψηλῶν βουνῶν, ὠδήγουν εἰς ἀρπαγὴν. Λαμβάνουν ἀπόφασιν ἐπὶ τέλους σπουδαίαν οἱ Ὀθωμανοὶ ἐναντίον αὐτῶν καὶ ἀνεγείρουσιν φρούρια πρὸ τῆς χώρας, ἐνῶ δὲ ἐτοιμάζονται νὰ μεταναστεύσιν μέρου τῶν Μανιατῶν, πάλιν ἐπέρχονται συνδυασμοὶ, αἵτινες χορηγοῦν κρείττονα εὐκλείαν ἢ μακρὰ διάρκειά τοῦ κρητικῆς πολέμου, ὅστις ἐπησχόλει ὅλους μακρὰν τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἑλλάδα Ὀθωμανοὺς, ἦτον εὐτυχία διὰ τοὺς Μανιάτας καὶ, ὡς εἶδαμεν, εἶχον μέρος εἰς τὰς πρώτας νίκας τῶν Ἐνετῶν ἐν Πελοποννήσῳ.

Τοῦτο ἔδιδεν εἰς τοὺς Μανιάτας ἐλευθερωτέραν καὶ ἀνεξαρτητοτέραν θέσιν ἀπέναντι τῶν Ἐνετῶν. Ἦσαν ἐλεύθεροι φόρων, ὅσους ἔφερον ἢ λοιπὴ χώρα, καὶ αὐτῶν τῶν δεκάτων καὶ ἐν γένει ἐπλήρουσαν μικρὸν πῶσόν, τὸ ὅποιον ὠνόμαζαν Μικτὸν, ὡς ἀναγνώρισεν τῆς κυριαρχίας. Τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἐνετῶν ἀρροστέων ἀνεγνώριζον καθόσον μόνον ἤρρασαν εἰς αὐτοὺς (2).

(1) Relazione di Antonio Civrano, capitano delle galere di guardia all' Isola di Corfu 1615. 18 Marzo (Archivio Veneto) Βεβαιώνει ὅτι ἔλαβον τὰ ὄπλα — ricevuto da pochi anni in qua parte dallo galere di ponente — parlo comprate da chi gli ha comprato da Venezia. 1612 ἦλθε μὲ Ἰσπανικὴν ἐντολήν ὁ Βαλδοβίνος δὲ Μόντε καὶ ἔφερον εἰς αὐτοὺς χρήματα· μεταλίγον ὁ ἱππότης Ἰακώβος, ὅστις ἔμεινεν ὀλίγον χρόνον ἐν Οὐτόλφ καὶ ὑπεσχέθη τὴν ἀνέγερσιν φρουρίου εἰς ἕνα τῶν λιμένων αὐτῶν, κατόπιν δὲ ἦλθεν ὁ Κισουβράνος, ὅστις ἔδωκε νὰ ἐνοήσουν ὅτι οἱ Ἰσπανοὶ ἐργάζονται μετὰ κολακευτικῶν λόγων, ἀλλὰ μετὰ τούτων θλίβουν κυβερνήσαι διὰ σκληρὰς καὶ βαρέας πράξεις, τοὺς συνεβόλευσε δὲ ὡς ἐκφράζεται ἂν vivero quieti per non irritare il gran Signore alla loro ruina. Ὅτι οἱ Μανιάται ἐδούθησαν τοὺς Ἐνετοὺς κατὰ τὸ 1570 προσβαλλόντας τὸ Κάστρον τῆς Μάνης (ὡς λέγει ὁ Μάνος, Sparta III. 11. 142) ὁ Παρούτης δὲν ἀναφέρει.

(2) Molino. Possedano la figura apparente il genio feroco o dedite all' armi, ma in essenza mi fu permesso discernerli ver-

Ἡ διοίκησις τῶν Ἐνετῶν ὑπέφερον ἐκ τούτου τινὰς δυσχερασεύεις. Πρῶτον διότι καὶ οἱ γείτονες ἀπήτουν τὰ προνόμια καὶ ὁ Γριμάνης ἐκοπίασε πολὺ νὰ ἐκβιάσῃ τὴν πληρωμὴν τοῦ δεκάτου ἐκ τῶν περὶ χωρίων Μαντινας, Σέλινα, Ἰανίτζα, τὰ ὅποια τῶν ἡμερῶν εἶχον λάβει τὰ ὄπλα μετὰ τῶν Μανιατῶν, μάλιστα ὑπερχεῶδη, ν' ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς πάσης ἄλλης χορηγίσεως καὶ τὸ δεκάτον μεταλλάξῃ ἀμέσως εἰς ἔγγιστον εἰσφορὰν πληρονομένην εἰς χρήματα, ἀλλέως δὲν συγκάτευσον ποτὲ οἱ προύχοντες.

Τὸ δεύτερον καὶ κύριον ὅμως ἦτον, ὅτι οἱ Ἐνετοὶ πολλάκις ἐν Μάνη δὲν εὐρίσκον ὑπακοήν. Οἱ Μανιάται δὲν ἔπραττον μόνον ληστείας ἐκτὸς τῆς ἰδίης περιφέρειας, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀλλήλους· κατὰ συνέχειαν ἐμάχοντο. Ἦσαν διηρημένοι εἰς φατρίες, ὁλόκληρα γένη κατεστράφησαν καὶ ἐξολοθρευθήσαν χωρὶς, καὶ οἱ Ἐνετοὶ δὲν εἶχον δύναμιν νὰ διαχειρισθῶν τὸ δίκαιον καὶ τὴν δικαιοσύνην ἐντὸς αὐτῆς τῆς ἐλευθέρου φυλῆς. Οἱ προσκαλούμενοι δὲν ἐνεφανίζοντο, ἢ οἱ καταδικαζόμενοι εἰς ἐξορίαν οὐδέποτε ἔφρουγον ἐκ τῆς χώρας καὶ ἡ ἀδυναμία τῶν νόμων ἠρέθιζεν εἰς νέας βικαιοπραγίας.

Οἱ Ἐνετοὶ δὲν ἀπερῆσιζον τὴν χρῆσιν τῆς βίας, καὶ ὅτι οἱ Μανιάται εἶχον πολλὰς ἐκδουλεύσεις καὶ ἡ ἐξέλιξις ἐντὸς τῶν βουνῶν ἦτον ἀμφίβουλος. Ἐνόμιζον ὅτι ἠδύναντο νὰ ἐπιτύχουν ὅλα δι' ἐπιτηδειότητος καὶ συνετῆς μεγαλοψυχίας.

Μεταξὺ τῆς ἀγρίας συγχορεύσεως τῶν φατριῶν ὁ Γριμάνης παρενέβη καὶ εἶναι ἀξιοπεριέργον νὰ μάθωμεν παρ' αὐτοῦ, τί ἔπραξεν. « Ἐλάβον θέσιν, λέγει, ἣτις ἐξ ἑνὸς μέρους ἀνήγγελλε παραβλεψῆν, ἐξ ἄλλου αὐστηρότητα καὶ ταυτοχρόνως περιστοχίσειν μεθ' ὅλης τῆς λαμπρότητος τοῦ ἀξιώματος. Ἄνευ ἀντιστάσεως ἦλθον πρὸς ἀπάντησιν ἐκ τῶν μυστικωτέρων κρυφάνων. Δὲν μ' ἐφάνη ἀρμόδιον νὰ τιμωρήσω πολλοὺς, διότι πραγματικῶς ἦσαν ὅλοι ἐπίσης ἐνοχοὶ· μὲ ἤρακε νὰ κατενόσω τὰς διχονοίας, νὰ πείσω αὐτοὺς ν' ἀποδώσουν ἀμοιβαίως ὅ,τι ἤρπαζον ἀπ' ἀλλήλων καὶ νὰ ἐπιστρέψουν τὴν λαφυραγοίαν, τὴν ὅποιαν ἔπραξαν ἐπὶ γαλλικῶν πλοίων πρὸ Ὀλίου. Διὰ μεγάλων ἐγγυήσεων ἐξη-

sati nella rapacità o continuato rapine, coprendosi col manto della bravura per soggettar in menita guisa i più vili al timore o ricavar dalla codardia il divisato vantaggio, dovendo però avere l'uno quella verità, che è madre dell' fatto, dirò che a misura delle premure li trovai sempre pronti e disposti verso la carità, che dolcemente sostenevo; omnia per la pratica concessami da lunga esperienza suppono fermamento, che la fedeltà loro in qualità de' sudditi della Sta Vra si estenda, a quella misura che seco porta l' interesse che li circonda, né muterò opinione, quando vedano la situazione loro non esser capace per cambiarla aspetti. — Grimani. Più d' ogn' altra provincia trovai in iscompioglio la Maina, ch' indomita sin sotto Turelli poteva dirsi emancipata dall' ubidienza di Vra Sta.

» σφαλισθῆν περὶ τῆς περαιτέρω ὑπακοῆς αὐτῶν, καὶ ὅτι ὁ τόπος, ὅστις ἦτο καταρχὰς ὁ ἀνησυχώτερος, ἔγεινεν ἐν συντόμῳ ὁ ἡσυχώτερος ὅλων.»

Ὁ Λορδακὸς εἶχεν ἄλλην δυσκολίαν μετ' αὐτῶν. Ἡ πληρωμὴ τῆς πρὸς ἀναγνώρισιν ποσότητος εἶχε διακοπὴν πολλάκις, ἐντούτοις πάντοτε εἶχε χώραν. Ἐπὶ τέλους τινὲς προστώτες ἀνεκάλυψαν, ὡς ἐνόμιζαν, ὅτι τὸ προνόμιον, τὸ ὅποιον ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ὁ Μουροζίνης, ἀπήλλαττεν αὐτοὺς πάσης χορηγίσεως, ἐπομένως καὶ αὐτῆς. Ὅλοι οἱ κορυφαῖοι τῶν κοινοτήτων κατεπίσθησαν εὐκόλως καὶ ἀπεφάσισαν νὰ μὴ ἐξακολουθήσουν πλέον. Ὁ Λορδακὸς ἐγνώρισεν, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ ἄλλο μέτρον, εἰμὴ τῆς πράξεως καὶ συμβιβαστικῆν (1). Βεβαιώνει, ὅτι μόνον διὰ φιλικῶν καὶ ἐπιτηδείων τρόπων καὶ κυρίως διὰ τῶν συμπαιθεῶν τοῦ Νικολάου Μέλι, ἀρροστοῦ τῆς ἐπαρχίας, κατώρρωσε τὸν σκοπόν. Εἶναι τῶν ἡμερῶν πολλῶν, ὅτι ἐπέτυχεν. Οἱ Μανιάται ἐπέσθησαν περὶ τῆς ἀδικίου ἀπατήσεως αὐτῶν, καὶ ἐξήτησαν συγχώρησιν, ἐπλήρωσαν δὲ τὰ καθυστερούμενα, καὶ ὑπερχεῶδησαν διὰ τὸ εἶξῆς. Τὸ ἔγγραφο περὶ τούτου, ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τῶν προσεστώτων, κατετέθη εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Λακωνίας.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

— 000 —

Mémoires pour servir à l'histoire de mon temps par M. Guizot. Paris 1861 tom. 4mo. Ἱστορ. ὑπομνήματα πρὸς χρῆσιν τῆς συγχρόνου ἱστορίας ὑπὸ τοῦ Κ. Γιζώτου. Παρίσιοι 1861 τόμ. Δ.

Τῶν πολυτιμοτάτων τούτων ἀποκαλύψεων ἐξεδόθη πρὸ τινος καὶ ὁ τέταρτος τόμος, περιλαμβάνων τὸν πολιτικὸν βίον τοῦ ἐξόχου αὐτοῦ συγγραφέως ἀπὸ τοῦ 1832 μέχρι τοῦ 1840 ἔτους. Καὶ ἐν αὐτῷ διακρίνονται, εἰς ὑπέρτερον ἴσως μάλιστα βαθμὸν, ὁ χαρακτήρ καὶ τὰ προτερήματα τοῦ λόγου ἢ ἀπαντῶνται εἰς πάντα τὰ φιλολογικὰ ἔργα τοῦ Κ. Γιζώτου, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς τρεῖς προηγουμένους τόμους τῶν ἀπομνημονευμάτων, φράσεις σύντομος καὶ συνεσφιγμέναι, ἀπαικονίζουσα βλαβεῖαν φρόνα καὶ ἐμβριθῆ, τέχνη, σαφήνεια καὶ χάρις περὶ τὴν ἐκθεῖν εἰς τινὰ μέρη μέχρι περιπαθείας χωροῦσα, καὶ λόγος πολλάκις ἀποφθεγματικὸς, ἰσχυρὰς πεποιθήσεως ἐμφανίων, ἃς ἐνεπέδωσε μελέτη καὶ πείρα.

(1) Per raprimere la contumacia loro non era accessibile la forza, protetti dalla situazione del paese horrido ed alpestro con recessi impenetrabili; per il che essi hanno patita intera soggezione di sudditi in qualsiasi cambiamento di dominio. Ho però dovuto servirmi di destro e soavi maniere.

Ἄλλ' ὅτι μέλλον τῆς φιλολογικῆς ἀξίας ἐνδιαφέρει τὸν σπουδαιολογούντα ἀναγνώστην, εἶναι ἡ εὐκρίνεια ἣτις ἐμφαίνεται καθ' ἕλλη τὴν συγγραφὴν περὶ τὴν ἐξιστόρησιν τῶν πράξεων τοῦ πρωταγωνιστοῦ, καὶ περὶ τὴν κατάδειξιν τῶν κινήσαντων αὐτὰς ἐλατηρίων. Εἰς τὴν εὐθύτητα τῶν ἰδίων προθέσεων ἐρείδόμενος ὁ ἀκέραιος πολιτικὸς ἀνὴρ, ἀπαξιοῦ τὰ τεχνάσματα πρὸς ἀπόκρυψιν καὶ τῶν ἐσχάτων μυθῶν τῆς ἐαυτοῦ συνειδήσεως, οὐδ' ἀναμάρτητον θέλει νὰ παραστήσῃ ἑαυτὸν, οὐδ' ἔρημα στρωκότητος καὶ ἀναλογισίας, ἀνώτερον πάντων τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν. « Γνωρίζω, λέγει πού (α), τὰς ἀδυναμίας τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, οὐδὲ τῆς ἐμῆς· ἐξακουμένης, ὡς τε ν' ἀρνηθῶ ὅτι αἰσθήματα φιλαυτίας δύναται ν' ἀνεμίγνυνται εἰς τὰς θεωρίας ταύτας τὰς περὶ δημοσίου συμφέροντος. Ἡ ἰδιοτέλεια ἔχει τὴν ἐπιδειξιμότητα νὰ παρεισδῆ καὶ εἰς τὸν εὐκρινέστερον πατριωτισμόν. Καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς τιμίους ἀνθρώπους ἡ πολιτικὴ δὲν εἶναι ἔργον ἀγίων, ἀλλ' ἔχει ὑποχρεώσεις καὶ σιωπηρὰ μέρη, ἃ ἐκῶν ἄκων πρέπει νὰ δέχηται τις καὶ νὰ ὑποφῆρῃ. Ἐξάπτει πάθη, καὶ χορηγεῖ ἀφορμὰς συγκαταβάσεως πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, περὶ ὧν οὐδεὶς νομίζω, ἀν ἀκριβῶς ἐξετάσῃ τὴν καρδίαν του μετὰ τὴν δοκιμασίαν, θέλει εἰσθαι πεπισμένος ὅτι ἐντελῶς τοὺς διέφυγεν. Ὁ μὴ ἀποφασίζων νὰ φέρῃ ἀθορυβήτως τὸ βάρος τῶν περιπλοκῶν καὶ τῶν ἀτελειῶν τούτων, αἵτινες ἐγκαινται εἰς αὐτὸν τὸν εὐθύτερον πολιτικὸν βίον, προτιμότερον θέλει πράξει περιοριζόμενος εἰς βίον ἰδιώτην καὶ εἰς τὴν καθαρὰν θεωρίαν. »

Τοὺς λόγους τούτους ἀναφέρωμεν, χωρὶς νὰ θέλωμεν ἐντελῶς καὶ νὰ τοὺς ἐπικυρώσωμεν· διότι φρονούμεν ὅτι ὁ πρὸς ὑπηρεσίαν τὴν πατρίδος· του εἰς τὸ πολιτικὸν στάδιον καταβαίνων, οὐ μόνον δὲν πρέπει ν' ἀλείφεται ὡς εἰς παιλαστρῶν φιλοπρώτου ἰδιοτελείας, ἀλλὰ μάλιστα ν' ἀγνίξῃ ἐπιμελῶς τὴν καρδίαν του, καὶ εἰς τὸν βωμὸν τοῦ δημοσίου συμφέροντος νὰ καταθέτῃ ὡς ἀπαρχὴν πᾶν ἴδιον πάθος, πᾶσαν φιλαυτίαν, δυναμένην καὶ ἐπ' ἐλάχιστον νὰ παραγάγῃ αὐτὸν ἐκτὸς τῆς ὁδοῦ ἣν τὸ ἀληθὲς καθῆκον τῷ διαγράφει, ἔτοιμος νὰ ὑποσπῆ τὰς μεγίστας τῶν θυσιῶν, νὰ πῆρ τὰ μικρότερα τῶν πατηρίων, καὶ αὐτῆς ἀδόμη τῆς ὑπολήψεώς του τὰ βράχια ν' ἀφήσῃ, ἀν εἶναι ἀνάγκη, εἰς τοὺς ὄνυχας τῆς ἀπάτης, τῆς ἀχαριστίας καὶ τῶν συκοφαντιῶν. Δὲν νομίζομεν ὅτι ὁ οὕτω σκεπτόμενος πολιτικὸς ἀνὴρ ἐν θεωρίαις μόνον πλανᾶται, οὐδ' ὑπολαμβάνομεν τὸν χαρακτῆρα φέρειν τοῦ ἡμιστείδου ἐν τῇ πολιτείᾳ ὡς ἐπίνοιαν μυστοστοιχογράφου.

Ἄλλ' ἡ γενναία αὐτῆ τοῦ Κ. Γιζώτου ἐξομολογή-

(α) Σελ. 280.

σις και αυτοκαταδικη, είναι μαλιστα η αποδειξις της περι το αντικείμενον τουτο λεπτότητος της συνειδήσεώς του, ήτις και προς το ελάχιστον της περιφιλανθρωπίας σύμπτωμα εξανίσταται και θέλει ν' αποβήσκη εις βάρος αυτού, είναι η φωνή της αυστηροτάτης ειλικρινείας, ήτις αυξάνει την αξίαν και κυροῖ την αμεροληψίαν των λοιπών αὐτῆς μαρτυριῶν περί τε ἑαυτοῦ και περί των ἄλλων. Ἄν δὲ θελωμεν νὰ ἔχωμεν τὸ ἀλλοθὲς μέτρον μέχρις οὗ ὁ ἔξοχος ἀνὴρ ἐνέδωκεν ἐν τῷ πολιτικῷ του σταδίῳ εἰς ὅ,τι ὀνομάζει τὰς ἀδυναμίας τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, ἀς ἀκούσωμεν μᾶλλον πῶς ἀλλαχθῆ ἐκφράζεται περί τῆς δημοσιότητος, τῆς θεότητος ταύτης, εἰς ἣν πλείστοι τῶν πολιτευομένων προσφέρουσι πολλάκις εἰς ὀλοκαύτωμα τὰς ἰδίαις αὐτῶν πεποιθήσεις, και ἦν τινες ἐλάσκουσι ἢ ἐξαγοράζουσι διὰ θυσίας τῶν τιμιωτέρων ἠθικῶν ἠθικῶν ἠθικῶν. « Τότε, ἔλεγε ἀπαντῶν ἀπὸ τοῦ βήματος εἰς τὸν Ὀδύλλον Παξφόδ (α), τότε ἦμην δημοφιλής. Αἱ χειροκροτήσεις τοῦ πλήθους ἤρχοντο τότε ἀλόγητοι πρὸς ἐμὲ, και ἔχαιρον, μεγάλως ἔχαιρον δι' αὐτάς, ὡραίας και γλυκυτάτας αἰσθανόμενος συγκινήσεις. Ἀλλὰ παρητήθη, και, παρητήθη αὐτῶν, διότι εἶδον ὅτι ἡ δημοτικότης ἐμείνη οὐδὲ τὰς ἰδέας ἀσπάζεται ὡν ὑπερμαχῶ σήμερον, οὐδὲ τὴν πολιτικὴν παραδέχεται ἣν ἀκολουθῶ. Ἀλλ' ἠξέυρω συγχρόνως ὅτι ὑπάρχει και ἄλλη δημοτικότης, συνισταμένη εἰς ἣν ἐμπνέομεν ἐμπιστοσύνην πρὸς τὰ ἠθικὰ και κοινωνικά του τόπου συμφέροντα, πρὸς τὰ συμφέροντα ἐκείνα τὰ κανονικά και συντηρητικά, ὡς θεωρῶ ὡς τὴν κρηπίδα τῆς κοινωνίας. Ταύτην τὴν ἐμπιστοσύνην ἐθήρυσσα, ἀντὶ τῆς ἄλλης ἐπαγωγῆς ἐκείνης και θελτικῆς δημοσιότητος ἣν ἐπίσης ἐγνώρισα ».

Οἱ λόγοι οὗτοι εἰσὶν εὐγενεῖς και μεγάλοι, και πρέπει ἐγκώπιον νὰ τοὺς ἔχη πᾶς πολιτικὸς ἀνὴρ ἀφορῶν εἰς τὴν ὑπόληψιν των συγχρόνων και εἰς τὴν τιμὴν των μεταγενεστέρων. Πρὸς αὐτῶν τὴν στάθμην ἐκκινῶν τὴν πολιτικὴν του διαγωγὴν ὁ Κ. Γιζώτος, ὅστις ἐπὶ τοῦ χρονικοῦ διαστήματος ὃ περιλαμβάνει ὁ τέταρτος οὗτος τόμος, ἔπαξ μόνον ἐγένετο ὑπουργὸς των Ἑκκλησιαστικῶν και τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, πρωθυπουργοῦντος τοῦ Μολέτου, ἀπὸ τῆς 6 Σεπτ. 1836 μέχρι τῆς 15 Ἀπριλίου 1837, και μετὰ ταῦτα κατὰ τὸ 1840, ὑπὸ τὸ ὑπουργεῖον τοῦ Στρατάρχου Σούλτ ἐστάλη πρέσβυς εἰς Λονδίνον, και τοι κατ' ὄλον τὸν μεταξὺ καιρὸν σπουδαίως πάντοτε ἐπενεργῶν ἐπὶ των δημοσίων πραγμάτων διὰ τῆς θαυμαζομένης εὐγλωττίας του και τῆς ἐπιβροχῆς του ἐν τῇ Βουλῇ. Διὰ τί ἐπὶ τοσοῦτον ἐστερήθη ἡ Γαλλία τῆς ὑπηρεσίας ἐνὸς των ἰκανωτέρων και νομωγεστέρων ἀνδρῶν τῆς; διὰ τὸν λόγον ὃν αὐτὸς εἶπε

(α) Σελ. 277.

διότι, προτιμῶν νὰ λέγη και νὰ πράττῃ ὠφελίμως μᾶλλον ἢ κεχαρισμένως πρὸς τοὺς πολλοὺς, ὅ,τι κατ' αὐτὸν ἔσωζε τὴν πατρίδα του, οὐχὶ ὅ,τι ἐκολάκευε τὰ ἰσχύοντα κόμματα και τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῶν, ἀπηλλοτριουτο μὲν αὐτὰ και τὰ διέθετε δυσμενῶς, ἐγκραταμπάνετο δὲ και ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ὡς στερούμενος τῆς τοιαύτης δημοτικότητος, εἰ και πρὸς ὄφελος αὐτοῦ τὴν ἐθυσίαζε.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κασμιρ Περιέρου, ὁ Κ. Γιζώτος, των ἀρχῶν αὐτοῦ σταθερὸς ὀπαδὸς, ἐγένετο αὐτὸς πρωταθλητὴς τοῦ συστήματος τῆς ἀντιστάσεως, και τὴν ἀσπίδα αὐτοῦ προέτεινε ἀτρομῆτως καθ' ἑκατέρου των ἀκρῶν κομμάτων ἅτινα διημισηθῆσαν τὸν θρόνον πρὸς ἄλληλα, ἀγωνιζόμενα νὰ παραστήσωσιν αὐτὸν εἰς τὸ ἀντίθετον ζεῦμα των, δι' ὃ και ἐφείλκετο εἰς ἑαυτὸν τὴν δυσμένειαν των τε νομιμοφρόνων και των ἐπαναστατικῶν ἐνταυτῶ, οὐδὲ μετὰ τοῦ Βασιλέως συμφωνῶν, οὐ ἀπεδοκίμαζε τὰ δειλά και ἀσταθῆ βήματα. Αἱ κυβερνήσεις πρέπει νὰ βλέπωσι καθαρώς τὸ σημεῖον πρὸς ὃ θέλουσι νὰ βαδίσωσι, και νὰ χωρῶσι πρὸς αὐτὸ οὐχὶ λαζοδρομοῦσαι και μικρὰ και ἀνάξια τεχνάζομεναι, ἀλλ' εὐσταθῶς, ἀξιοπρεπῶς και ἀπαρεγκλίτως. « Οὐδὲν ταπεινοῦ και ἐκθέτει τοσοῦτον τὴν ἐξουσίαν, λέγει ὁ Κ. Γιζώτος (α), ὡς τὸ νὰ ὑποχωρῇ εἰς τὴν πορείαν τῆς ὅταν δὲν παραιτῆται αὐτῆς, και νὰ νομίζει ὅτι δύναται νὰ μὴ ἐμμένῃ εἰς τὰς ὑποσχέσεις τῆς ἑμᾶ κρίνη δύσκολον νὰ τὰς ἐκπληρῶσῃ, και δυνατὸν νὰ τὰς παραβῆ. » Διότι ἀπέκρουε πᾶσαν ὑποχώρησιν, ἐκρηύττετο ὑπὸ των δημοκρατικῶν ἀπολυτόφρων ἀλλ' ἐπίσης ἐδύνατο και ὑπὸ των ἀπολυτοφρόνων νὰ κηρυχθῆ δημοκράτης, διότι και κατὰ των ἐπεμβάσεων ἐκείνων οὐχ ἦττον γενναίως ἀντίστατο. Ἴθελε τὴν ἐπικράτησιν και παγίωσιν τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος, ὃ ὑπελάμβανε ὡς περιέχον τὰς ὑπερτάτας ἐγγυήσεις εὐημερίας εἰς τὴν Γαλλίαν, και ἐπολέμει πᾶσαν ἀπόπειραν ἀνατροπῆς, ὅταν δὴποτε και ἂν προήρχετο.

Διὰ τοῦτο και πανταχόθεν ὑπεβλήετο, και οἱ μὲν και οἱ δὲ τὸν ἀπέκρουον, ὡς μὴ ἐντελῶς συνταττόμενον μετ' αὐτῶν, και ὁ Βασιλεὺς τὸν ἠμέλει, διότι ἀπεκρούετο ὑπὸ των λοιπῶν, και ὑπὸ πολλῶν παρεξηγετο, διότι μονομερῶς ἐκρίνετο. Ὁ Θελῶν δικαίως νὰ κρίνη πολιτικὸν ἄνδρα, πρέπει νὰ θεωρῇ αὐτὸν οὐχὶ ἀπαλύτως και καθ' ἑαυτὸν, ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ των χρόνων, των ἀνθρώπων και των περιστάσεων ὧν ἡ ἀτμοσφαιρα των περιστοιχίζει, ὡς ὁ ἴδιος συγγραφεὺς ἀξιοῖ τοῦτο περί ἑαυτοῦ διὰ των ἐξῆς (α). « Οἱ θεαταὶ ἀγαπῶσι νὰ κρίνωσι τὰς πολιτικὰς πράξεις ὑπὸ τὰς ἰδίαις αὐτῶν γενικὰς τε και σταθερὰς ἐπέψεις, οὐχὶ δὲ κατὰ τὰς περιστάσεις και τὸν ἰδιὸν

(ο) Σελ. 268.

σκοπὸν πρὸς ὃν τείνει ὁ πράττων' ἐξ οὗ πολλὰ ἀπορρέουσι πλάνας και πολλὰ ἀδικίαι. »

Τὴν αὐτὴν δὲ γραμμὴν τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὸ δικαίον, και τῆς ἀντιστάσεως πρὸς τὴν τυφλώτουσαν παραφορὰν των παθῶν, ἣν ἐθεώρει σωτήριον ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν τῆς πατρίδος του, ἐπέσβευσ και ὡς πρὸς τὰς σχέσεις αὐτῆς μετὰ των λοιπῶν ἐθνῶν, και ἐπέζητει, πρὸς ἰδιαιτέρον ὄφελος τῆς Γαλλίας, και πρὸς κοινὸν τῆς Εὐρώπης, τὴν εἰρήνην ἐν τῇ ἰσορροπίᾳ. « Παρήλθε, λέγει (α), ὁ καιρὸς των μεγάλων ἀναστατώσεων διὰ στρατιωτικῶν πραξικοπημάτων, και κατὰ μόνων των νικητῶν τὴν βούλησιν. Ἰῆθη μόλις ἡ χεὶρ αὐτῶν ἀφίσταται, και τὰ ἔργα των ἀποδεικνύουσιν ἀροσφαλέστατα ἐν τῷ ἔμῳ, ὑπὸ δύο δυνάμεων προσβαλλόμενα, ὧν ἡ μὲν εἶναι ὁ ἀγαθὸς, ἡ δὲ ὁ πονηρὸς δαίμων τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς, τὸ πνεῦμα τοῦ πολιτισμοῦ και τὸ πνεῦμα τῆς ἐπαναστάσεως τὴ μὲν θέλον νὰ ἰδρῶσῃ τὸ δίκαιον ἐν τῇ εἰρήνῃ, τὸ δὲ τὴν βίαν ἐπικαλοῦμενον πάντοτε, και ἐπιδιώκον ὅπως δῆποτε, ὅτε μὲν διὰ τῆς ἀναρχίας, ὅτε δὲ διὰ τῆς τυραννίας, τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀποκαλούμενην βασιλείαν τῆς καθαρῆς δημοκρατίας. Μεταξὺ των δύο τούτων πανσθενῶν πνευματικῶν ἀνταρῆται σήμερον ἡ πάλῃ, ἣτις σείει ἐν τῷ παρόντι τὴν Εὐρώπην, και θέλει κανονίσει τὸ μέλλον αὐτῆς. Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ καταστάσει τῆς ἐυρωπαϊκῆς κοινωνίας, ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸ εὐρωπαϊκὸν δημοσίον δίκαιον εἶναι διὰ πᾶσαν τακτικὴν κυβερνήσιν ἀπαραίτητον καθήκον και ἀναγκαῖα πρόνοια' ἐφ' ἧμῶν ἡ φιλοδοξία, ἣτις, παραγωγίσει τοῦ δικαίου τούτου, και πρὸς μόνον εὐχρηστοῦσιν των ἐπιθυμιῶν τῆς παρῆταί τὸν κόσμον, εἶναι φιλοδοξία ἀφρων και κακοποιῶς. »

« Οὐλογοῖ, λέγει ἀλλαχθῆ (β), ὅτι διὰ τε τοὺς θεατάς και διὰ τοὺς ὑποκριτὰς ἡ πολιτικὴ αὐτῆ (τοῦ πρὸς τὸ δίκαιον σεβασμοῦ) ἔχει ἐλιγώτερα ὀέλγητρα τῆς των συνήθων μεγάλων ἀνδρῶν, και ὅτι ὁ ἀπαξιῶν τὰς ἀπερισκέπτους διαχύσει, και τὰς δημοφιλεῖς ἀγρυπίας αυξάνει, διὰ τὸ παρὸν τοῦλάχιστον, τὰς ἤδη τοσοῦτον μεγάλας δυσχερείας τῆς κυβερνήσεως των ἐπικρατεῶν. Ἀλλ' ὅστις ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ θέλει νὰ πράξῃ ἀσφαλὲς και διαρκὲς τὸ καλὸν, πρέπει νὰ στηρίξηται μετ' ἐλπιδος ἐπὶ τοῦ δικαίου, ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας και ἐπὶ τοῦ χρόνου. Αὕτη ἡ πεποίθησις ἦν ἐξωτερικῶς τε και ἐσωτερικῶς ἡ βᾶσις τῆς ἡμετέρας διαγωγῆς, και δὲν λυποῦμαι διὰ τοῦτο οὐδὲ μετὰ τὰς ἀποτυχίας ἡμῶν. »

Ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν δὲ μάλιστα πολιτικὴν τῆς Γαλλίας ἐπὶ τῆς Ὀρλεανικῆς βασιλείας περιέχει ὁ τέταρτος οὗτος τόμος μέρη σπουδαιότατα και δικαιοκρίματα διὰ τὸν Ἕλληνα ἀναγνώστην, τ' ἀφ-

(α) Σελ. 265.— (β) Σελ. 12
(6) Σελ. 148.

ρῶντα τὸ ἀνατολικὸν ἰδίως ζήτημα, κινηθὲν κατὰ τὰ 1839, ἐπὶ των ὑποθέσεων τῆς Λιβύης, ἐνυπήρχε και τότε ὡς και πάντοτε εἰς τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον συγκαταλυμένην ἴσιν, ἀλλὰ πάντοτε βεβαίαν πεποιθὴσιν τῆς Εὐρώπης, ὅτι ἡ Τουρκία εἶναι ὄριμος εἰς πτώσιν, ὅτι και ἡ ἐλάχιστη πνοὴ των συμβάντων δύναται νὰ μεταβληθῇ δι' αὐτὴν εἰς καταγίδα, και νὰ τὴν καταποντίσῃ.

« Δὲν ὑπάρχει ἤδη, λέγει ὁ Κ. Γιζώτος (α), εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν ἐπικράτειαν ζήτημα τοπικὸν και μερικόν. Οὐδεμία τοῦ οικοδομήματος γωνία δύναται νὰ κλονισθῇ, οὐδεὶς λίθος ν' ἀποσπασθῇ ἐξ αὐτοῦ, χωρὶς τὸ οἰκοδόμημα ὀλοκληρὸν νὰ φανῇ και νὰ εἶναι ἀληθῶς ἐτοιμὸς ἕτοιμος. Διάφοροι δύναται νὰ ὑπάρχωσι γνώμαι ὡς πρὸς τὴν ἐναπολιτομένην ἐπιδοσὶν δυνάμεως και ζωῆς εἰς τὸν μέγαν τοῦτον ἀσθενῆ' ἀλλ' οὐδεὶς σπουδαίως πιστεύει ὅτι θέλει ποτὲ ἀναβῆσθαι' ὁ δὲ θάνατος αὐτοῦ, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον προσεχῆς, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον φυσικῶς, εἶναι συμβᾶν μᾶλλον μεγάλην ἐπὶ των πραγμάτων νὰ ἐξακλήσῃ ἐπιβροχῆν, εἶναι προαίσθημα πᾶσαν τὴν Εὐρώπην ταράττον. — Οὐδέλωος δὲ διστᾶζω νὰ εἶπω, ὅτι ὡς ἡ ἀθεράπευτος ἀρρώστια, οὕτω και ὁ ἀναπόφρευτος θάνατος τῆς Τουρκίας οὐδεμίαν ἐπιδέχεται ἀμφοσθήτησιν, και θέλει ἐπέλθει ὀθῆτον ἢ βράδιον. Πᾶσα δ' ἐμφων πολιτικὴ, εἴτε ἀφέσεται εἴτε μὴ εἰς τὸ συμβᾶν τοῦτο, πρέπει ἀπὸ τοῦδε νὰ μεριμνήσῃ σπουδαίως περί αὐτοῦ. »

Ἴδου τί, κατὰ τὴν μαρτυρίαν ἐνὸς των πρωτίστων λειτουργῶν αὐτῆς, ἐφρόνει τότε ἡ Εὐρώπη περί Τουρκίας. Ἀς τὸν ἀκούσωμεν δὲ και περί των διαθέσεων ὡς ἐκατέρω των δυνάμεων ἐφερον εἰς τὴν λύσιν τοῦ μεγάλου τούτου ζητήματος, καθ' ὃν καιρὸν οἱ εὐλιγέστεροι ἢ οἱ εὐπιστότεροι μεταξὺ ἡμῶν, εἰς τὰς διαφόρους δυνάμεις ἐκκεχυμένοι, περιεμένοι, ἕκαστος κατὰ τὰς ἰδίαις συμπαθείας ἢ πεποιθήσεις, παρὰ τῆς μὲν ἢ παρὰ τῆς δὲ, ὅτι τὰ λαμπρότερα ἡμῶν ἐθνικὰ ἔνευρα ἐκπληροῦσαι, και προθύμως, ἠποταυδῆς και ἀνιδιοτελῶς ἐκ τῆς χειρὸς ἡμῶν ἀγούσαι, θέλουσι μᾶς ἐγκαταστήσει εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ ἐκπνέοντος ἀσθενοῦς, ἀφ' οὗ ἐβράχυνον τὴν δι' ἡμᾶς κτῆν, και, ὡς ἐφρονούμεν, και δι' αὐτάς ὄχλησαν ἀγωνίαν του.

« Δύω, λέγει (β), των δυνάμεων, ἡ Ἀγγλία και ἡ Αὐστρία, ἐφαίνοντο ἀμεριμνοῦσαι περί τοῦ μέλλοντος, και μόνον φροντίζουσαι πῶς νὰ προστατεύωσι και νὰ διατηρήσωσι τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος, ὡς εἶχεν. Ἐξ ἐναντίας δ' ἡ Ρωσία παρηκολούθει κατὰ βῆμα τὴν προέουσαν αὐτοῦ παρακμῆν, και παρεσκευάζετο εἰς τὸ νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τῆς πτώσεως αὐτοῦ, χωρὶς,

(α) Σελ. 324.
(β) Σελ. 326.

προλαμβάνουσα ή επιφέρουσα αυτήν ή ιδία, να διερεθίση την εκ προνοίας αντίστασιν της Ευρώπης. Η δε Πρωσία ύπεβούησε μετά περιεργείας σχεδόν άδιαφόρου, ή μετά προθυμίας διαλαϊπούσης, τὸ ἔργον της συντηρήσεως ή τὸ ἔργον της καταστροφής, ὅτε μὲν της Ρωσίας, ὅτε δὲ της Αὐστρίας καὶ της Αγγλίας. »

Η δε Γαλλία πῶς προσεφέρτετο ἐν ταῖς περιστάσεσσι ταύταις, καὶ πῶς ἐσκέπτοντο οἱ ἐμβριθέστεροι αὐτῆς ἄνδρες, καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἐκεῖνος εἰς ὃν ἐπὶ πολλὸν χρόνον μεγάλη μερὶς ἀνθρώπων παρ' ἡμῶν ἀπέβλεπε μετὰ προσδοκιῶν; Πῶς ἐσκέπτετο καὶ πῶς ἐπολιτεύετο ὁ βασιὺς συντάκτης τῶν παρόντων ἀπονημονευμάτων; Ὁ ἴδιος ἐξέφρασεν ἐν τῇ συνεδριάσει της Βουλῆς τὴν 2 Ἰουλ. 1839 τὸ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἴδιον αὐτοῦ φρόνημα, οὐδὲν ἄλλως ἔκτοτε ἀλλοιωθὲν. ὡς αὐτῷ προστίθεται, ἀλλ' ἀποτελοῦν εἰσέτι καὶ μέχρι τοῦδε τὰς πεποιθήσεις αὐτοῦ, ὡς ἀπετέλει αὐτὰς καὶ ἔταν ἐν τῇ μεταξὺ χρόνῳ ἐκαθέσθη εἰς τὸ πηδάλιον τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων, καὶ της ἀνωτάτης κυβερνήσεως της Γαλλίας.

« Δὲν ἔχομεν, λέγει (α), ἐπὶ πολὺ νὰ ζητήσωμεν τὴν πολιτικὴν ἥτις πρέπει εἰς τὴν Γαλλίαν, διότι πρὸ πολλοῦ εὐρίσκόμεν αὐτὴν ἐτοιμὴν. Εἶναι πολιτικὴ πατροπαράδοτος, πολιτικὴ προαιώνιος, εἶναι ἡ ἔθνικὴ ἡμῶν πολιτικὴ. Συνίσταται δὲ εἰς τὴν συντήρησιν της Ἑυρωπαϊκῆς ἰσορροπίας διὰ της διατηρήσεως τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, κατὰ τὴν θέσιν τῶν χρόνων καὶ ἐν τοῖς ἔσσις τοῦ δυνατοῦ. διότι οὗτοι εἰσὶν οἱ δύο νόμοι της διοικήσεως τῶν ἐπικρατειῶν. »

« Νὰ συντηρήμεν τὸ ὀθωμανικὸν κράτος ὅπως συντηρῶμεν τὴν ἑυρωπαϊκὴν ἰσορροπία, καὶ ὅταν ἡ δύναμις τῶν περιστάσεων φέρῃ ἀπόσπασιν μέρους τινὸς ἐξ αὐτοῦ, ἐπαρχίας τινὸς τοῦ καταρρέοντος σώματος, νὰ συμπράττωμεν εἰς τὴν μετάπλασιν της ἐπαρχίας ταύτης εἰς κράτος νέον καὶ ἀνεξάρτητον, ταπτόμενον ἐν τῇ οἰκονομικῇ τῶν ἐπικρατειῶν, καὶ μέλλον ποτὲ νὰ χρειαστέσθῃ εἰς νέαν της Εὐρώπης ἰσορροπία, εἰς ἰσορροπία ἀντικαταστήσασαν τὴν παλαιὰν, ἥς τὰ στοιχεῖα ἔβλουν ἐκλήψαι ἰδοὺ ἡ ἀρμόζουσα τῇ Γαλλίᾳ πολιτικὴ, ἡ πολιτικὴ ἢ φυσικῶς παρεδέχθη, καὶ εἰς ἢν καλῶς, νομίζω, θέλει πράξει ἐμμένουσα (β). »

Δὲν λέγομεν ὅτι ἡ Γαλλία δὲν εἶχεν ἀνεκάλυτον γενναίαν καὶ ἀρίστην προθέσιν περὶ της Ελλάδος; ἐξ ἐναντίας μάλιστα, συμφώνως πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν ἀρχὴν ἢν ἐκθέτει ὁ Κ. Γιζώτος, κατὰ τὰ 1812 ἠθέλησε νὰ πλάσῃ τὸ νέον κράτος πολὺ εὐρύτερον ἢ ὅ,τι ἀνέδειξεν αὐτὸ μικρολόγως ζήλοτύπος, ἢ ἀκαίρως δευλὴ ἢ τῶν ἄλλων δυνάμεων διπλωματικά. « Ὅταν ἐπρόκειτο, λέγει ὁ Κ. Γιζώτος (γ), νὰ κυρώσῃ ἡ Εὐρώπη τὸν πρῶτον διζμελισμὸν τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, συνιστώσα τὸ βασίλειον της Ελλάδος, εἶχομεν

(α) Αὐτ. (β) Σελ. 330. (γ) Σελ. 334.

ζητήσει διὰ τὴν νέαν ἐπικράτειαν εὐρύτερον περιφέρειαν, ἠθέλομεν νὰ τῇ δώσωμεν τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Κρήτην, καὶ καλλήτερα ὕρια. Ἀλλ' εὐρομεν ἐνισταμένην τὴν Ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν, καὶ παρητήθημεν μέρους τοῦ σκοποῦ [ἡμῶν, εὐλόγως θεωρήσαντες ὡς προδουριώτερον τὴν σύστασιν τοῦ νέου κράτους ἢ τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ, καὶ τὴν γενικὴν ἡμῶν ἐπιτυχίαν ἢ τὴν μερικὴν ταύτην ἦτταν. »

Ἀλλ' οἱ ἀγαθοὶ οὗτοι σκοποὶ της Γαλλίας οὐδὲν ἦσαν πλέον ἢ ἐφαρμογὴ αὐτῆς μόνης της πολιτικῆς ἢν ἐκθέτει ὁ Κ. Γιζώτος, της στήριζόμενης εἰς διατήρησιν μὲν της Τουρκίας, εἰς ἀναγνώρισιν δὲ καὶ ἐγκατάστασιν εἰς ἀνεξάρτητα κράτη τῶν μερῶν αὐτῆς, ὅσα αὐθορμήτως καὶ δι' ἴδιων δυνάμεων καὶ τηλεσφῶρων ἀγῶνων κατώρθουν ἢ ἀποσπασθῶσιν.

Ὡς πρὸς τὴν Ἀγγλίαν δὲ, ὅσα ὁ Κ. Γιζώτος λέγει περὶ της προσπαθείας αὐτῆς ὑπὲρ διατηρήσεως της Τουρκίας, τούτων ἀπόδειξιν φέρει μετὰ τῶν ἄλλων συνδιαλέξιν αὐτοῦ τοῦ Λόρδου Παλμερστοῦ μετὰ τοῦ πρέσβειος της Γαλλίας, Κ. Βουρκεναί, ἐν ἣ τῷ ἔλεγεν (α) « Ὁρμώματι ἐκ της ἀρχῆς ὅτι ὁ σκοπὸς της κοινῆς ἡμῶν πολιτικῆς εἶναι ἡ συντήρησις τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, ὡς ἡ ἦττον κακὴ ἐγγύτης διὰ τὴν συντήρησιν της εὐρωπαϊκῆς ἰσορροπίας. »

εἰς δὲ πρὸς τὴν Βασιλίαν, πολυθρόλλητον εἶναι τὸ λόγιον τοῦ Ἀυτοκράτορος Νικολάου πρὸς τὸν Λόρδον Σάμμουρ, ὅτι οὐδέποτε θέλει ἀνεχθῆ τὴν σύστασιν μεγάλου χριστιανικοῦ κράτους ἀντικαθιστῶντος τὸ ὀθωμανικὸν εἰς τὰς πύλας της Ἀυτοκρατορίας του.

Διὰ τούτων οὐτε τὰς μεγάλας δυνάμεις νὰ διαβάλωμεν πρὸς τὴν Ελλάδα, οὐτε τὴν πρὸς αὐτὰς ὀφειλομένην εὐγνωμοσύνην αὐτῆς νὰ ἐλαττώσωμεν ἔχομεν κατὰ νοῦν. Ἀλλὰ μάρτυρας αὐτῶν τοὺς πολιτικούς αὐτῶν πραιπουργοὺς ἐπικαλούμενοι, καὶ τὰς ἀποδείξεις ἃς παρέχουσιν ἡμῖν αἱ ἀποκαλύψεις τοῦ Κ. Γιζώτου καταθέτοτες, δὲν νομίζομεν ἄσκοπον οὐδὲ περιττὸν, δάκκι παρουσιάξεται ἡ περίστασις, νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν τὴν εἰς τοὺς λαοὺς καὶ τοὺς πολιτευομένους διδασκτικώτατην ἀλήθειαν, ὅτι ἡ πολιτικὴ δὲν εἶναι, ὡς ἐκ της φύσεώς της, αἰσθηματικὴ, ὅτι τὰ ἔθνη, αὐτὰ τὰ γενναιοφρονέστερα, αὐτὰ τὰ ἱστορικώτερα, σπανίως πράττουσι τὰ τοῖς ἄλλοις συμφέροντα, πλὴν ἂν δὲν ἀντιβιβάνωσιν εἰς τὰ ἴδια ἑαυτῶν, οἱ δὲ λαοὶ οἱ ἐφειμένοι τὴν ἴδιαν σωτηρίαν ὅτι ζητοῦσι αὐτὴν κυρίως ἐν ἑαυτοῖς καὶ δι' ἑαυτῶν, παρὰ τῶν ἄλλων τόσα μόνον προσδοκῶντες, ὅσα καὶ ἐκείνους ὠφελοῦσιν, ἢ κἄν ἐκείνους δὲν βλάπτουσιν.

Ἐν ᾧ ἡμεῖς (καὶ δὲν λέγω ἕσους ἰδιοτελεῖς ἐξ ἡμῶν, ἕσους ὑπὸ πρόσχημα δημοσίου συμφέροντος τὸ ἴδιον συμφέρον ἐπιδιώκοντας, ἀλλὰ τοὺς εἰλικρινεῖς καὶ καλῇ τῇ πίστει πατριωτικούς) ἐν ᾧ ἡμεῖς ἔστο

(α) Σελ. 480.

χαζόμεθα πολλάκις τὰς μεγάλας τῆς Εὐρώπης δυνάμεις πρὸς χάριν ἡμῶν εἰς ἀντίπαλα δικαιουμένας στρατόπεδα, καὶ μεγάλην καὶ βαθεῖαν ἐνομιζόμεν ὅτι ἐτεκαίνομεν πολιτικὴν εἰς τὴν μὲν ἢ τὴν δὲ αὐτῶν διὰ τῶν ἐνταῦθα πρέσβειων αὐτῶν προσηλούμενοι, καὶ περιφυλακτικῶς ἐσφραδίζομεν Πῆλιον ἐπὶ ὄσσαν, φανταζόμενοι ἡμᾶς αὐτοὺς τὸν ἄξιονα τῶν τοῦ κόσμου περιπετειῶν, καὶ της ἀμάξης τὴν μυῖαν, ἰδοὺ πῶς περὶ Ἑλλάδος ἐσκέπτοντο οἱ μεγάλοι της γῆς, ἰδοὺ τί ἔγραψε τῇ 20 Μαΐου 1843 ὁ Κ. Γιζώτος τῷ ἐν Πετροπόλει ἐπιτετραμμένῳ της Γαλλίας Κ. Ἄνδρᾳ περὶ ἐπιστολῆς τινος τοῦ κόμητος Νεσσαλρὸδ, διακοινοθείσης αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἐν Γαλλίᾳ Ῥωσσοῦ πρέσβειος, Κ. Κισσελέφ. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτῇ συμπεριλαμβάνεται ἐν ἑτέρῳ τινὶ ἔργῳ τοῦ συγγραφέως (α), καὶ δὲν θέλει ἀναμφιβόλως παραλειφθῆ ἀπὸ τοῦ Ε'. τόμου τῶν ἀπονημονευμάτων αὐτοῦ.

« Τὸ δεύτερον ἔγγραφο, ἔλεγεν ὁ Κ. Γιζώτος τῷ Κ. Δανδρᾷ, ἀναφέρεται εἰς της Ἑλλάδος τὰς ὑποθέσεις. Ὁ Κ. Νεσσαλρὸδ χάρει διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν μετὰ τῶν τριῶν αὐτῶν σύμπνοιαν, ἐγκρίνει ἐντελῶς τὸν ἡμέτερον τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, καὶ μοι γνωστοποιεῖ τὰς νέας ἰδεολογίας ἃς ἀπέθουε τῷ Κ. Κατακάλζῃ, παραγγέλλων αὐτῷ νὰ συμπράττῃ ἐντελῶς μετὰ τῶν δύο συναδέλφων του, καὶ νὰ ἐνεργῇ κατὰ τὰς διαταγὰς της ἐν Λονδίῳ συνόδου.

« Ἐχάρην ἐπίσης καὶ ἐγὼ διὰ τὴν ὁμοφωνίαν τῶν αὐτῶν, καὶ ἐξέφρασα τὴν ἐπιθυμίαν μου ἕπως ὁ Κ. Κατακάλζης συμμορφωθῆ ἐντελῶς μετ' ὧν ἐλάμβανεν ἀξιολόγων ἐδηγιῶν. Ἐπιμείναντα περὶ τούτου παρὰ τῷ Κ. Νεσσαλρὸδ. Ἐν Ἀθήναις περισσότερον ἢ πανταχοῦ ἄλλου αἱ προσωπικαὶ σχέσεις τῶν διπλωματικῶν ὑπαλλήλων, ἢ μανία των αὐτῶν νὰ ἔχωσι προστατευομένους, ἢ εὐκολία μετ' ἧς παρὰσφύρονται εἰς τὰ πάθη καὶ εἰς τὰς ἐριδὰς τῶν ἐγγυρίων φατριῶν, παρεμβόρῃσιν πολλάκις τὴν πολιτικὴν τῶν κυβερνήσεώντων, καὶ ἠΐξῃσιν τὸ κακὸν ἢ εἶχον τὴν ἐντολήν νὰ καταπολεμήσωσι. Δὲν συμφέρει, φρονῶ, οὔτε εἰς τὴν Ῥωσίαν, ὡς οὐδ' εἰς ἡμᾶς συμφέρει, ἢ ἀνατραπῆ ἢ Ἑλλάς, καὶ νὰ καταστῆ θέατρον ἀταξιῶν, ἐχληρῶν τὸ πρῶτον καὶ σπουδαιωτάτων ἐν τέλει. Ὅπως δ' ἡ κοινὴ ἐνέργεια τῶν ἀντιπροσώπων ἡμῶν ἢ τηλεσφῆρος, ἀναπόφευκτον εἶναι ἢ κατὰ πάσαν στιγμὴν συμπεριφορὰ αὐτῶν, αἱ ἰδιωτικαὶ των συνδιαλέξεις μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἀπαδῶν των, νὰ συμφωνῶσι μετὰ της ἐπισήμου συμπεριφορᾶς των καὶ μετὰ τῶν ἐπισήμων των λόγων. Ὅταν τρεῖς μεγάλοι αὐταὶ δημολογῶσιν ἀλλήλους σπουδαίως ὅτι ἔχουσιν τὴν αὐτὴν ἰδέαν, δὲν ἐνοῶ πῶς δύνανται ἢ ἀποτυγχάνωσιν

(α) « Ὁ Βασιλεὺς Λουδοβίκος Φίλιππος καὶ ὁ Ἀυτοκράτωρ Νικόλαος (1841-1843), ὑπὸ τοῦ Κ. Γιζώτου, ἐν τῇ Ἐπιθεωρήσει τῶν δύο κόσμων, 4 Ἰανουαρίου, 1861.

νοῦσιν εἰς αὐτῇ τὴν ἐκπλήρωσιν, καὶ ἢ ἀποτρέπωνται τοῦ σκοποῦ των, ἢ νὰ παρεμποδίζονται ἐν τῇ πορείᾳ των ὑπὸ τῶν ἔσεων ἢ τῶν μακρῶν τῶν δευτερευόντων αὐτῶν ὑπαλλήλων. Καὶ ἕμεις οὗτος εἶναι ὁ ἐν Ἀθήναις κλίμακος ἡμῶν. Αὐτὸν καταγγέλλω εἰς τὸ Λονδίον, παρακαλῶν νὰ σταλῶσι καὶ πρὸς τὸν Κ. Λύον αἱ αὐταὶ ἰδεολογίαι. »

Ταῦτα, νομίζω, θέλουσιν ἀρκέσει ὅπως καταδείξωσι πόσον σπουδαῖα μαθήματα πρακτικῆς πολιτικῆς διὰ τε κυβερνωμένους καὶ διὰ κυβερνῶντας περιέχει ἡ ἱστορία, καὶ μάλιστα ἀπονημονεύματα τοιαύτην ἔχοντα βαρύτητα καὶ διὰ τὴν περιωπήν τοῦ γράφοντος, καὶ διὰ τὴν σύνεσιν, πείθεισιν καὶ εἰλικρινεῖν μετ' ἧς εἰσι γεγραμμένα.

Ρ.

ΤΑ ΚΑΤΑ ΠΕΤΡΟΝ ΚΑΙ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑΝ.

(Ἐκ τῶν τοῦ Alfred de Musset.)

—000—

Α.

Ὁ ἱππότης Δεζαρσῆς, ἀξιωματικὸς τοῦ ἱππικοῦ, παρητήθη της υπηρεσίας τὸ 1760-ἔτος· εἶδεν καὶ νέος καὶ πλούσιος, καὶ διὰ τοῦτο ἔχων τοὺς τρόπους νὰ συγχάξῃ εἰς τὴν αὐλήν, τοσοῦτον θυμὸς ἐθαύραθη καὶ τὸν συνῆθη βίον του καὶ τοὺς Παρισίους, ὥστε ἀνεχόμενος εἰς ὠραία ἐξοχία. Ἀλλ' ἡ μοναξία τὴν ὅποιαν κατ' ἀρχὰς ἠγάπησεν ἤρρισε νὰ τὸν στενοχωρῆ· εἶδεν ὅτι δὲν ἦτον εὐκουλὸν νὰ λησμονῆσῃ διὰ μιᾶς τὰς ἕξεις της νεότητος. Καὶ δὲν μετανόησε μὲν ὅτι κατέλιπε τὸν κόσμον, ἐπειδὴ ἕμεις δὲν ἐδύνατο ἢ ἀποφασίσῃ νὰ ζῆσῃ μόνος, ἀπεφάσισε νὰ ἐλθῇ εἰς γάμον, ἀλλὰ νὰ εὖρη, εἰ δυνατόν, σύζυγον ἀγαπῶσαν ὡς καὶ αὐτὸς τὴν ἡσυχίαν καὶ τὸν ἀπράγμονα βίον. Δὲν ἐπεθύμει νὰ εἶναι ὠραία ἢ σύζυγός του, ἀλλὰ δὲν τὴν ἐπεθύμει οὔτε ἀσχῆμον· τὴν ἠθέλε μᾶλλον εὐπαιδευτον καὶ νοήμονα· καὶ νὰ ἔχη ἕσον ἕνασιν ἐλιγώτερον πνεῦμα· πρὸ πάντων δὲ τὴν ἠθέλεν εὐθυμον καὶ ἰλαρὰν, διότι ἐδύνατο εἶναι αἱ δύο αὐταὶ ἰδιότητες ἦσαν τὰ πρῶτα προτερήματα της γυναικός.

Πλησίον της ἐξοχῆς του κατόκει ἐμπορὸς τις ἔχων θυγατέρα· καὶ ἐπειδὴ ἦτον αὐτεξούσιος, δὲν ἐμέτρησε τὴν μετὰ αὐτοῦ καὶ ἐμάρου ἀπόστασιν, ἀλλὰ τὴν ἐζήτησεν ἀπὸ τῶν πατέρων της. Ἐνοεῖται ὅτι ἡ αἰτησίς του ἐγένετο δεκτὴ.

Ποτὲ γάμος δὲν ἐτελέσθη ὑπὸ αἰσιωτέρους οἰωνούς. Καθόσον προέβλεπεν ὁ καιρὸς, ὁ ἱππότης ἀνεκάλυπτε καὶ νῆα προτερήματα της γυναικός του καὶ ἀναλοῖον γλυκύτητα χαρακτῆρος· ἀλλὰ καὶ αὐτῇ ἔ-

περηγάπασε τὸν σύζυγόν της. Δι' αὐτὸν μόνον ἔχει, εἰς αὐτὸν μόνον ἐπεσθῆναι ἢ ἀρέσκει, καὶ διὰ τοῦτο, εἰ καὶ νέη, οὐ μόνον δὲν ἐνθυμεῖτο τὰς διασεδάσεις τῆς ἡλικίας της, ἀλλὰ καὶ ἤγχετο νὰ διέλθῃ ὄλον τὸν βίον της ὅπως καὶ τότε.

Σημειώτεον ὅτι ὁ βίος οὗτος δὲν ἦτο πάντα μονήρης, διότι ἐνίοτε μετέβαινον εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἄλλοτε φίλοι ἐπισκέπτοντο αὐτοὺς. Ὁ ἱππότης εὐχαρίσταιτο νὰ βλέπῃ συνεχῶς καὶ τῆς γυναικὸς του τοὺς συγγενεῖς, ὥστε αὐτὴ ἐνόμιζεν ὅτι δὲν τοὺς ἀπεχωρίζετο ποτέ. Εὐρίσκειτο εἰς τὰς ἀγκαλὰς καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς, καὶ ἀπέλαυνε εὐτυχίας τὴν ὁποίαν σπανίως ἢ θεῖα πρόνοια χρηρηγεῖ εἰς τοὺς ἀνθρώπους· διότι σπανίως αἱ νέαι εὐτυχεῖν δὲν καταστρέφουσι τὰς ἀρχαιοτέρας.

Καὶ ὁ Κ. Δεζαρσὴς εἶχε τὴν αὐτὴν ἀγαθότητα καὶ γλυκύτητα τὰ πάθη ὅμως τῆς νεότητος καὶ ἡ πείρα τοῦ κόσμου τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀποκτήσει, ἐπροξέκων αὐτῇ ἐνίοτε μελαγχολίαν. Ἡ Ἰουλία (οὗτος ἐνομαζέτο ἡ Κ. Δεζαρσὴ) ἐσίθετο θρησκευτικὴς τὰς ὁράς τῆς μελαγχολίας του ἢ καρδίαν του ἔλαγεν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ παραπονῆται διὰ τὰ μικρὰ καὶ δικαστικὰ ταῦτα νέρη, τὰ ὁποῖα κατανοήσι σημαντικὰ ὅταν τὰ βλέπωμεν με προσοχὴν, ἀποδεικνύουσι δὲ εἰς κερὸν ὅταν τ' ἀφίνομεν καὶ περῶσι.

Ἡ οἰκογένεια τῆς Ἰουλίας ἀνέκειτο ἐξ ἀγαθῶν ἀνθρώπων, ἐμπόρων κλυτισάντων διὰ τῶν ιδρώτων αὐτῶν, τῶν ὁποίων τὸ γῆρας ἦτον οὕτως εἰπεῖν ἀδιάκατος ἔορτή. Ὁ ἱππότης ἠγάπα πολὺ τὴν ἀνάγκυσιν ταύτην, τὴν ὁποίαν ἠγόρασαν διὰ τῆς ἐργασίας, καὶ συμμετείχεν εὐχαρίστως αὐτῆς. Καὶ μὲν οἱ τρόποι καὶ τὰ ἥθη τῶν ἦσαν ὁποσοῦν διάφορα ἐκείνων εἰς τὰ ὁποῖα εἶχε συνειθίσει, ἀλλ' ἠρέσκετο εἰς ταῦτα ὡς νέη· ἡ Ἰουλία εἶχε θεῖον ἀξίολογον, εὐθυμὸν καὶ φαιδρὸν, ἐνομαζόμενον Γερῶ. Κατὰ πρῶτον οὗτος ὑπῆρξε τέκτων, μετὰ ταῦτα δὲ ἐγένετο βαρμηθὸν ἀρχιτέκτων, καὶ κατώρθωσεν εἰσόδημα οὐχὶ εὐκαταφρόνητον. Ὁ θεὸς οὗτος ἠγάπα τὴν οἰκίαν τοῦ ἱππότη, ὥστε τὸν ὑπεδέχετο πάντοτε εὐχαρίστως, ἀν καὶ ἤγχετο ἐνίοτε σκουισμένος καὶ λασπωμένος, διότι καίτοι ἡλικιωμένος καὶ πλούσιος, ὅμως ἐνοστιμεῖτο πάντοτε νὰ ἀναβαίη εἰς τὰς στέγας καὶ νὰ μετρεῖ με τὸν πῆχυν· ἀφοῦ δὲ ἔπινα δύο ἢ τρία πατήρια καμπανίτου ἤρχιζε νὰ φητορεύη. « Ἐἶσαι εὐτυχὴς, ἔλαγε συνήθως εἰς τὸν ἱππότην, ἀνεψιέ μου, εἶσαι πλούσιος, νέος, ἔχεις καλὴν γυναῖκα, καὶ οἰκίαν καλὰ κατασκευασμένην, τίποτε δὲν σὲ λείπει· σὲ λέγω καὶ πάλιν ὅτι εἶσαι εὐτυχὴς. »

Ἡμέραν τινὰ ἡ Ἰουλία, ἀφοῦ ὁ θεὸς της εἶπε τὰ ἀνωτέρω, κύψασα πρὸς τὸν σύζυγόν της ἠρώτησεν·

— Ἀφοῦ ἀκούεις αὐτὰ χωρὶς ν' ἀποκριθῆς, ὁμῶς εἰπὲν ὅτι εἶσαι ἀληθινά.

Μετὰ τινὰ καιρὸν εὐρίσκειτο μετὰ τὸν σύζυγόν της εἰς τινὰ λόφον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐφαινετο ὅλη ἡ ἐξοχή των, ἐκάθησεν εἰς τὴν χλόην καὶ εἶπε·

— Προχθὲς δὲν ἀντιεῖπες εἰς τὸν θεῖόν μου· νομίζεις λοιπὸν ὅτι ἔχει δίκαιον· εἶσαι τῶντι εὐτυχὴς;

— Ὅσον ἠμπορεῖ νὰ εἶναι εὐτυχὴς ἓνας ἀνθρώπος, ἀπεκρίθη ὁ ἱππότης, καὶ δὲν βλέπω τί δύναται ν' αὐξήσῃ τὴν εὐτυχιάν μου.

— Ἐγὼ λοιπὸν, ἐπανέλαβεν ἡ Ἰουλία, ἔχω περισσοτέρας ἐπιθυμίας ἀπὸ σὲ, διότι ἠμπορῶ νὰ σὲ ἀναφέρω κἄτι τὸ ὁποῖον μάς λείπει, καὶ τοῦ ὁποῖου ἔχομεν ἀναπόφευκτον ἀνάγκην.

Ὁ ἱππότης νομίσας ὅτι ἐπρόκειτο δι' εὐτελεῖς τι πρᾶγμα, διὰ γυναικεῖαν ἔρεξιν, ἐπρότεινε πολλὰς εἰκασίας· μίαν μετὰ τὴν ἄλλην, ἐν ᾗ ἡ Ἰουλία ἐξεκαρδίζετο γελῶσα. Οὕτω δὲ ἀστεειύμενοι ἐσηκώθησαν καὶ κατέβαινον τὸν λόφον. Ὁ Κ. Δεζαρσὴς ἐτάχυνε τὸ βῆμα καὶ ἔβηκα τῆς· καταφορεῖας παρέρυρε καὶ τὴν γυναικῶν του. Ἀυτὴ ὅμως σταθεῖσα ἐστηρίχθη εἰς τὸν ὄμον τοῦ ἱππότη καὶ εἶπε·

— Πρόσεχε, φίλε μου, μὴ με βιάζῃς νὰ περιπατῶ τόσο γρήγορα. Πολλὴν ὄραν ἀνεξήτητες τί ἐπεθύμουν, τὸ ἔχω ἐπάνω μου.

Διὰ τῶν λόγων τούτων ἐνόη ἡ Ἰουλία ὅτι ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ μήτηρ.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης αἱ συνομιλίαι των περιστρέφοντο εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, δὲν ὀμίλλουν παρά διὰ τὸ τέκνον των, διὰ τὰς φροντίδας τὰς ὁποίας θὰ κατέβαλλον δι' αὐτὰ, διὰ τὸν τρόπον δι' οὗ θὰ τὸ ἀνέτρεφον καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν ἀποκατάστασίν του. Ὁ ἱππότης ἀπήτησε νὰ προσέχῃ καλῶς ἡ σύζυγός του ὅπως προφύλαξῃ τὸν θησαυρὸν καὶ ἐδιπλασίασε τὴν πρὸς αὐτὴν ἀγάπην του.

Ὅτε ἦλθεν ἡ ὄρα, νέη κόρη, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν Χαρίκλειαν, εἶδε τὸ φῶς. Ἡ δὲ Ἰουλία ἐναντίον τῆς κοινῆς συνήθειας καὶ παρὰ τὴν γνώμην αὐτῆν τῶν ἱατρῶν ἠθέλησε νὰ τὴν βυζάσῃ μόνη. Τόσον δὲ ἔθαύμαζε τὸ κάλλος τῆς θυγατρὸς της, ὥστε κατ' οὐδένα τρόπον δὲν ἤθελε νὰ χωρισθῇ ἀπ' αὐτῆν. Καὶ τῶντι σπανίως νεογνὸν ἔχει χαρακτηριστὸν τόσο ἐυρύθμους καὶ τόσο ὀραίους· οἱ ὀφθαλμοὶ του μάλλιστα ἐξέριπτον λάμψιν ἔκτακτον. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἰουλία, ἀνατραφεῖσα εἰς μοναστήριον, ἦτο πολλὰ εὐλαβὴς, ὅτε ἐσηκώθη ἀπὸ τὴν κλίνην ὑπήγεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Θεόν.

Ἐν τούτῳ τὸ παιδίον ἤρχισε νὰ μεγαλώνῃ κατ' ὅσον δὲ ἠύξανεν ἐβλεπον ἐκπεπληγμένοι ὅτι ἔμενε πάντῃ ἀτάραχον· ἐφαινετο ὅτι κἀνεὶς κρότος δὲν τὸ προσέβαλε, καὶ ἦτον ἀναίσθητος εἰς τὰ λόγια τὰ ὁποῖα αἱ μητέρες ἀποτείνουσι εἰς τὰ βρέφη· ἀλλὰ καὶ ὅτε ἐνανούριζαν αὐτὸ ἐστέκετο με ὀφθαλμοὺς ἀνοικτοὺς καὶ ἀκινήτους, παρετήρει μόνον τὴν λάμ-

ψιν τοῦ κηρίου καὶ ἐφαινετο ὅτι δὲν ἤκουε τίποτε. Καὶ ποτε ἐνῶ ἐκοιμάτο ὑπηρετίας τις ἀνεποδογύρισε σκεῦος· ἡ μήτηρ ἔτρεξεν ἀμέσως καὶ εἶδεν ἐκστατικῆ ὅτι ἡ κόρη της δὲν εἶχεν ἐξυπνήσει. Ὁ ἱππότης κατεπαράχθη ἰδὼν τὰ βέβαια αὐτὰ σημεῖα τῆς δυστυχίας τῆς θυγατρὸς του. Εἰς μάτην ἡ μήτηρ ἠθέλησε νὰ μείνῃ εἰς τὴν ἀπάτην καὶ ἐπροσπάθησε διὰ παντός τρόπου νὰ καθουσχάσῃ τὸν σύζυγόν της. Ἐλλοὶον ὁ ἱατρὸς ἐπέειπεν εὐκόλως ὅτι ἡ ταλαίπωρος Χαρίκλαια ἦτο καὶ κωφὴ καὶ ἄλαλος.

Β'.

Ἡ μήτηρ ἠρώτησεν εὐθὺς ἐὰν ὑπῆρχε θεραπεία καὶ ἔμαθεν ὅτι δὲν ἦσαν σπάνια τοιαῦτα παραδείγματα. Ἐπὶ ἐν ἔτος εἶχε τινὰς ἐλπίδας, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπέτυχον ὅλα τὰ μέσα τῆς τέχνης ἀπηλείθη τέλος πάντων. Δυστυχῶς τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ὅτε τόσαι προλήψεις κατεστράφησαν καὶ ἀνεπληρώθησαν παρ' ἄλλων, ὑπῆρχε καὶ τις ἀνηλεὴς κατὰ τῶν ταλαίπωρων ἐκείνων τοὺς ἑποίους ἐνομαζόμεν βωβῶδες καὶ κωφοὺς. Πολλοὶ σοφοὶ καὶ φιλόανθρωποι διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῆς βαρβαρότητας ταύτης, καὶ, πρᾶγμα παράδοξον, πρῶτος ἱσπανός τις μοναχὸς ἐπεχείρησε τὴν δεκάτην ἐκτὴν ἑκατονταετηρίδα ἐπιχείρημα. Ἔως τότε ἀπίστευτον, ἐπεχείρησε λέγω, νὰ διδάξῃ τοὺς βωβῶδες· νὰ ἐμιλῶσι. Τὸ παράδειγμα του ἐμιμήθησαν καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Γαλλιάν ὅπου πολλὰ συγγράμματα ἔβη λόγου ἐξεδύθησαν. Ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ἀνταπερίθη εἰς τὴν προαίρεσιν. Καὶ μὲν ἐγένετό τι καλὸν ἀλλὰ σχεδὸν κατὰ τύχην καὶ χωρὶς πολλῶν καρπῶν. Παντοῦ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς Παρισίους μεταξὺ καὶ τῶν πλέον πεπολιτισμένων οἱ βωβοὶ καὶ κωφοὶ ἐθεωροῦντο ὡς ὄντα κηνηρένια. Ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ ἐμιλήσωσι ὑπέθετον ὅτι οὔτε νὰ σκεφθῶσι εἶχον ἰκανότητα. Καὶ ἐὰν μὲν ἦταν πλουσίων τέκνα τὰ ἐστελλον εἰς μοναστήριον, ἐὰν δὲ πτωχῶν τὰ καταλιμπανον· ἀντὶ νὰ τὰ λυποῦνται τ' ἀπεστρέφοντο.

Ὁ ἱππότης ἐκουσιβύθη μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀπὸ μεγίστην λύπην· μέγα μέρος τῆς ἡμέρας ἐκλείετο εἰς τὸ δωμάτιόν του ἢ περιερέετο εἰς τὰ δάση, καὶ ἑσάκις ἐβλεπε τὴν γυναικῶν του ἐπροσπάθει νὰ φαίνεται εὐθυμὸς καὶ νὰ τὴν παρηγορῇ· ἀλλὰ καὶ ἡ Ἰουλία ἦτον εἰς ἔκτρον περιλυπός. Ἡ δυστυχία εἰς τὴν ὁποίαν ἀξίως περιπίπτουμεν προκαλεῖ μὲν τὰ δάκρυα, δάκρυα ὅμως παράκαυρα καὶ ἀνομφεῖ· ἀλλ' ἡ δυστυχία εἰς τὴν ὁποίαν ὑποπίπτουμεν ἀναξίως καταβάλλει τὸν νοῦν καὶ βίπτει εἰς ἀθυμίαν.

Καὶ λοιπὸν οἱ δύο σύζυγοι οἱ ὁποῖοι τόσο ἀνηγαπῶντο ἤρχισαν νὰ βλέπωσι ἀλλήλους με λύπην καὶ νὰ προσέχωσι νὰ μὴ ἀπαντῶνται εἰς τὰ μέρη ἐκείνα, εἰς τὰ ὁποῖα ἄλλοτε ὀμίλλουν διὰ τὴν εὐτυ-

χίαν των. Ὁ ἱππότης ἀποχωρήσας ἐκουσίως εἰς τὴν ἐξοχὴν του πρὸ ἐφθαλμῶν εἶχε τὴν εὐδαιμονίαν, ἥτις τῶντι ἦλθεν αἰφνης εἰς αὐτόν· ἡ δὲ Ἰουλία, ἡ ὁποία εἶχεν ὑπανδρευθῆ ἄνευ προηγουμένης κλίσεως, ἠσθάνθη μετὰ ταῦτα ἀληθῆ ἀγάπην, καὶ ἀγάπην ἥτις ἦτον ἀμοιβαία. Ἀλλ' αἰφνης τρομερὸν ἐμπόδιον ἀνεφῆν μεταξὺ αὐτῶν, καὶ τὸ ἐμπόδιον τοῦτο ἦτον Ἰσα Ἰσα τὸ ἀντικείμενον, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ χρησιμεύσῃ ἀντὶ ἱεροῦ δεσμοῦ.

Τὸν αἰφνίδιον καὶ σιωπηλὸν τούτον χωρισμὸν, τρομερότερον καὶ διαζυγίου καὶ δευτέρου θανάτου μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐρχομένου, καθίστα κοινὸν ἢ ἀκατάσχετος ἀγάπη τῆς μητρὸς πρὸς τὸ τέκνον της, καὶ ἡ ἀποστροφή τοῦ πατρὸς πρὸς αὐτὸ, ὥστε μετὰ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν ὑπομονὴν τὴν ἐθεόρει ὡς κατάραν Θεοῦ.

— Καὶ πρέπει νὰ μισῶ τὴν κόρην μου; ἐσκέπτετο πολλάκις περιπατῶν μόνος. Διήκουσι εἶναι σφάλμα ἐδικόν της; Ἄν ἔπρεπε ἐξ ἐναντίας νὰ τὴν λυποῦμαι, νὰ προσπαθῶ νὰ μετριάσω τὴν Οὐσίαν τῆς γυναικὸς μου, νὰ κρύπτω τί αἰσθάνομαι καὶ νὰ φροντίζω διὰ τὸ τέκνον μου; Ποῖον θὰ εἶναι τὸ μέλλον του ἐὰν ἐγὼ, ὁ πατὴρ του, τὸ ἐγκαταλείψω; τί θὰ γίνῃ; ὁ Θεὸς μὲ τὸ ἐστειλε, καὶ πρέπει νὰ τὸ δεχθῶ. Ποῖος θὰ τὸ φροντίσῃ; ποῖος θὰ τὸ ἀναθρέψῃ; ποῖος θὰ τὸ προστατεύσῃ; Εἰς τὸν κόσμον ποῖον ἄλλον ἔχει παρὰ τὴν μητέρα του καὶ ἐμὲ; Ἄν θὰ εἴρη σύζυγον, καὶ δὲν ὄ' ἀποκτήσῃ ποτὲ οὔτε ἀδελφόν οὔτε ἀδελφὴν· φθάνει μία δυστυχὴς εἰς τὸν κόσμον. Ἄν θὰ εἶχα βεβαίως καρδίαν ἂν δὲν ἀφιέρωνα τὴν ζωὴν μου εἰς τὸ νὰ καταστήσω τὴν ἐδικὴν της ὑποερετήν.

Καὶ τοιαῦτα αὐεπτόμενος ἐπανήρχετο εἰς τὰ ἴδια ἀπόφασιν ἔχων σταθερὰν ἐκπλήρωσιν τὰ πατρικὰ καὶ συζυγικὰ καθήκοντα· εὐρίσκε τὴν γυναικῶν του ἔχουσαν εἰς τὰς ἀγκαλὰς τὸ τέκνον της, καὶ γονυπετῶν ἐμπροσθέν των ἐλάμβανε τὰς χεῖράς της, καὶ ἔλεγεν ὅτι ἔμαθεν ὅτι ὑπόρχει περιφρημίας τις ἱατρὸς τὸν ὁποῖον θὰ φέρῃ· ὅτι πολλάκις ἐθεραπεύθησαν τοιαῦτα νοσήματα καὶ τὰ παρόμοια. Καὶ ταῦτα λέγων ἐλάμβανε εἰς τὰς ἀγκαλὰς του τὸ θυγάτριον καὶ τὸ περιεφεν εἰς τὸν ὄλακρον· εὐθὺς ὅμως ἐπῆρχοντο εἰς τὴν κεφαλὴν του τρομεροὶ λογισμοί· ἡ ἰδέα τοῦ μέλλοντος, ἡ ὄψις τοῦ ἀτυχοῦς ὄντος οὗ τινος αἱ αἰσθήσεις ἦσαν κλεισταί, ἡ ἀποστροφή, ἡ ἀνιδία, ὁ οἰκτος, ἡ καταφρόνησις τοῦ κόσμου τὸν καταβάλλον, τὸ πρόσωπόν του ὠχρὸν καὶ αἱ χεῖρές του ἔτρεμον· καὶ ἀποδιδὼν τὸ παιδίον εἰς τὴν μητέρα ἐστρέφε τὸ πρόσωπον διὰ νὰ μὴ φανῶσι τὰ δάκρυά του.

Εἰς ταύτας τὰς στιγμὰς ἡ Ἰουλία περιπίπτουσατο περιπαθῶς τὴν θυγατέρα της, καὶ τὴν ἠτένε με ἀφαρτον ἀγάπην. Ποτὲ δὲν παρεπονείτο ἤγχετο εἰς τὸν κοιτῶνά της, ἀπέθετε τὴν Χαρίκλειαν εἰς τὴν

κοιτίδα της και κατέτριβεν ώρας ολοκλήρους, σιωπη-
λή ως και το βρέφος εις τὸ νὰ τὴν βλέπη.

Τὸ πάθος τοῦτο ἐγένετο ἐπὶ τέλους τοσοῦτον ἰσχυ-
ρῶν, ὥστε ἐνίοτε εἰσιώπων σιωπὴν ἀδιόριστον ἐπὶ ὄλο-
κλήρους ἡμέρας. Εἰς μάτην ὠμίλου ἐἴς αὐτήν. Ἐφαί-
νετο ἔτι ἤθελε νὰ μάθῃ ἐξ οὐκείας πείρας τί πράγμα
ἦτο τὸ σάτος τοῦ πνεύματος ἀπὸ τῶ ὁποῖον κατεί-
χετο τὸ θυγάτριόν της.

Ὡμίλει διὰ νευμάτων μὲ τὴν κόρην της, ἧτις μὲ-
νη αὐτὴν ἐνέει. Οἱ ἄλλοι κάτοικοι τῆς οὐκείας και
αὐτὸς ὁ ἱππότης ἐφαίνοντο ξένοι εἰς τὸ βρέφος ἢ μῆ-
τηρ τῆς Ιουλίας, γυνὴ χυδαία, δσαὶς ἤρχετο εἰς τοῦ
γαμβροῦ της, ἄλλο δὲν ἔκαμνε παρὰ νὰ ὄμιλῃ διὰ
τὴν δυστυχίαν τῆς θυγατρὸς της. Νομίζουσα ὅτι ἐ-
δείκνυν εὐαισθησίαν, ἐθρηνολόγει ἀδικόπως, και
ποτε μάλιστα εἶπεν ὅτι ἦτο προτιμότερον νὰ μὴν
ἐγεννητο.

— Καὶ τί θὰ ἔκαμνες; ἠρώτησεν ἀγανακτήσασα
ἡ Ιουλία, ἐὰν ἐγεννώμην και ἐγὼ ὡς τὸ τέκνον μου;

Ὁ δὲ θεὸς Γενεῶν, ὁ ἀρχιτέκτων, δὲν ἐθέλει τῶσω
μεγὰρ δυστύχημα τὸ νόσημα τῆς ἀνεψίης του. — Ἡ
ἀδελφὸς μου, ἔλεγεν, ἦτον τῶσω φιλόσοφος, ὥστε ἔλα-
τὰ πράγματα, ὁποιαδήποτε, μὲ φρίσσονται προτιμώ-
τερα. Πξζύρομεν ἀπὸ τώρα ὅτι ἡ νέκ αὐτὴ ποτέ της
οὔτε θὰ εἰπῇ οὔτε θ' ἀκούσῃ κακὰ λόγια, και ὅτι δὲν
θὰ ξεκασφαῖνῃ τὸν κόσμον μὲ τὰ τραγούδιά της. Δὲν
θὰ εἶναι φιλόνομος, δὲν θὰ ὑβρίζῃ τὰς ὑψηλότητας,
ὡς τὸ ἔκαμνεν ἀδικόπως ἡ γυναικά μου, δὲν θὰ ἐ-
ξυπνᾷ ἂν ὁ ἀνδρας της; βήγη, ἡ ἂν ἐξυπνᾷ προτή-
τερα θὰ φροντίζει τὰ τῆς οὐκείας της; Ὁ εἶναι δια-
κριτικὴ! Ὁ βλέπη καθαρά, διότι οἱ βωβοὶ ἔχουν κα-
λὰ μάτια! Ὁ κρατῇ καλὰ κατάστιχαι και μὲ μόν-
να τὰ δάκτυλά της ἂν μετροῦ, και Ὁ πληρόνη, ἂν
ἔχη χρήματα, χωρὶς πολλὰ λόγια! Ὁ ἠξεύρῃ οὐκο-
θεν τὰς ἀγαθὰς πράξεις; και Ὁ τὰς κάμνη, τὸ ὁποῖον
εἶναι προτιμότερον ἀπὸ τὸ νὰ τὰς λέγῃ μόνον; ἐὰν
ἔχη καλὴν καρδίαν θὰ τὴν δείχῃ χωρὶς νὰ ἔχη ἀ-
νάγκην νὰ βάλῃ μέλι εἰς τὰ χεῖλη της. Ναι μὲν δὲν
θὰ γελᾷ μὲ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ και δὲν θ' ἀκούῃ εἰς
τὸ γεῦμα τοὺς μεθυμένους ῥήτορας; Ὁ εἶναι εὐμορ-
φη, Ὁ ἔχη πνεῦμα και δὲν θὰ κάμνη κρότον; δὲν θὰ
εἶναι ὑποχρεωμένη, ὡς τυφλῇ, νὰ ἔχη σκυλίον διὰ
νὰ περιδιεβάξῃ. Μὰ τὴν πίστιν μου ἂν ἤμην νέος θὰ
τὴν ὑπανδρεύομην και σήμεραν ὅτε εἶμαι γέρον και
χωρὶς τέκνα, τὴν πέρνω εὐχαρίστως ὡς κόρην μου
ἐὰν εἴς βαρόνη.

Ὅτε ὁ Κ. Δεζαρσὴς ἤκουε ταῦτα ἐνεθάρρυνετο και
ἐπλησίαζε τὴν γυναικά του. Καὶ οἱ δύο ἐμεῖδιον διὰ
τὸν ἀπότομον μὲν ἀλλ' εὐεργετικὴν ἀγαθότητα τοῦ
θεῖου των, ὁ ὁποῖος ἔλα τὰ ἔβλεπε μέλι και γάλα.
Και ὁμως δὲν ἦσαν μέλι και γάλα διότι ὅλοι οἱ λοι-
ποὶ ἔβλεπον ἐντρομοὶ τὴν δυστυχίαν τοῦ θυγατρίου.

Γ.

Ἐν τοσοῦτῳ αὐτὸ ἠύξανε' ἐπειδὴ δὲ μόνην ἀσθη-
σιν εἶχε τὴν ὄψιν, ὡς τὰ πρῶτα βλέμματα οὔτω και
οἱ πρῶται κινήσεις τῶν χειρῶν του διευθύνθησαν πρὸς
τὸ φῶς. Καὶ ἡ ὠχοτέρα τοῦ ἡλίου ἀκτὶς ἐπροξέει
εἰς αὐτὸ ἀγαλλίασιν.

Ὅτε δὲ ἤρχισε νὰ περιπατῇ, παρετήρει και ἠγ-
γιζε μὲ πολλὴν περιέργειαν ὄλα τὰ πράγματα, ἀλλὰ
μὲ τὴν δειλίαν ἄμα δὲ και εὐχαρίστησιν, αἷτινες ἀ-
πεδείκνυν ὅτι ἦτο ζωνρὰ ὡς παιδίον και συνσταλ-
μένη ὡς γυνή. Ἄμα ὡς ἔβλεπε τι νέον ἔτρεχε πρὸς
αὐτὸ ὡς ἂν ἤθελε νὰ τὸ λάβῃ, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐ-
στρέφετο πρὸς τὴν μητέρα της ὡς ἂν ἤθελε νὰ τὴν
συμβουλευθῇ. Ὡμοίαζε λευκὴν γαλήν ἧτις, σταματᾷ
και δὲν προχωρεῖ ἐὰν καθ' ὄδῳ ἀπαντήσῃ λάσπην
ἢ ἄλλο τι ἱκανὸν νὰ μολύνῃ τὸ περιλαυκὸν δέρμα της.

Παιδία τιναι τῆς γειτονίας ἐρχόμενα ἐπαίζον μὲ
τὴν Χαρίκλειαν και περιεργος ἦτον ὁ τρόπος μὲ τὸν
ὁποῖον τὰ ἔβλεπεν ὅτε ὠμίλου. Τὰ παιδία, ἔχοντα
σχεδὸν τὴν αὐτὴν ἡλικίαν, ἐδοκίμαζον νὰ ἐπαναλάβ-
ωσι τὰ λόγια τῶν τροφῶν των, ἀνοίγοντα τὰ χεῖλη
τὸ ἀνοιγμα δὲ τοῦτο ἐφαίνετο ἀπλοῦν κίνημα εἰς
τὴν ταλαίπωρον Χαρίκλειαν. Καὶ ἐνίοτε διὰ τ' ἀπο-
δείξῃ ὅτι ἐνόησεν ἔστεινε τὰς χεῖρας πρὸς τὰς μικρὰς
συντρόφους της.

Ἡ Ιουλία ἦτον ἀδικόπως μὲ τὴν κόρην της: πα-
ρετήρει ἐναγώνιος και τὰς παραμικρότερας πράξεις
και τὰ παραμικρότερα κινήματά της. Ἐὰν ἦτο δυ-
νατὸν νὰ μαντεύσῃ ὅτι ἱερός τις θὰ ἔφερε μετ' ὀλί-
γον φῶς εἰς τὸν ζοφερόν τοῦτον κόσμον, πόσον θὰ
ἐσκέρτα ἀπὸ χαρὰν!

Ὅτε αἱ μικραὶ συντρόφοι τῆς Χαρίκλειας μεγαλώ-
σασι ἤρχισαν νὰ διδάσκωνται ἀπὸ διδασκάλισσαν,
ἡ ταλαίπωρος αὐτὴ εἰδείκνυν ὅτι ἐλυπεῖτο εἰς ἄκρον
διότι δὲν ἔδιδον διδασκάλισσαν και εἰς αὐτήν. Εἰς
γειτονικὴν τιναι οὐκίαν ἦτο γαλιὰ τις Ἀγγλὶς ἡ ὁποῖα
ἐδίδασκε μικρὸν παιδίον νὰ συλλαβίζει και τὸ μετε-
χειρίζετο μὲ αὐστηρότητα ἡ Χαρίκλεια παρεπι-
σκετο εἰς τὸ μάθημα, παρετήρει μὲ ἀπορίαν τὸ παι-
δίον παρακαλουθοῦσα διὰ τοῦ βλέμματος τὰς προ-
παθείας του και ἀγωνίζομένη οὕτως εἶπεῖν νὰ τὸ
βοηθῆσῃ και ὅτε τὸ ἐμάλλωνεν ἡ διδασκάλισσα,
καὶ ἐκείνη.

Τὰ μαθήματα τῆς μουσικῆς τὴν κατέλιβον ἔτι
μᾶλλον. Ἰσταμένη πλησίον τοῦ κυμβάλου ἐτάνυε και
ἐκείνη τὰ μικρὰ δάκτυλά της ἀπειρίζουσα ἀσκαρδα-
μικτὴ μὲ τοὺς μαύρους και ὠρειοτάτους ὀφθαλμούς
της τὴν διδασκάλισσαν. Ἐφαίνετο ἐρωτώσα τί ἔ-
πραττε, και ἐκτύπει ἐνίοτε τὰ κόκκαλα τοῦ κυμβά-
λου μὲ γλυκότητα μὲν ἀλλ' ὀπωσοῦν ὠργισμένη.

Ἡ ἐντύπωσις τὴν ὁποῖαν ἐπροξέεινον εἰς ἄλλα παι-
διά τὰ ἐξωτερικὰ ἀντικείμενα δὲν τὴν ἐξέπληττε.

παρετήρει ὄλα τὰ πράγματα και τὰ ἐνθυμεῖτο. Ὅτε
ὁμως τὰ ἔβλεπε δακτυλοδεικτοῦντα τὰ πράγματα
αὐτὰ και κινουντα τὰ χεῖλη, ἐκουριέετο ἀπὸ ἀ-
θυμίας ἀπεσῦρετο εἰς τὴν γωνίαν και μὲ πτέραν ἢ
μὲ ξύλον ἐχάρασσε μηχανικῶς σχεδὸν εἰς τὴν γῆν
κεραλαῖά τιναι γράμματα τὰ ὁποῖα εἶδε τὰ παιδία
νὰ συλλαβίζωσι.

Ἡ ἐσπερινὴ προσευχὴ τὴν ὁποῖαν καθ' ἐσπέραν ἐ-
καμνον τὰ παιδία τῆς γειτονίας ἐφαίνετο εἰς τὴν
Χαρίκλειαν αἰνιγμα ἢ μυστήριον. Ἐγονάτιζε μὲν και
αὐτὴ και ἦναινε τὰς χεῖρας ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἐνοῇ διὰ
τί. Ὁ ἱππότης θεωροῦν τοῦτο ὡς βεβήλωσιν ἔλεγε

— Πάρετέ τὴν ἀπ' ἐδῶ δὲν θέλω νὰ βλέπω αὐ-
τὸν τὸν πιδηκισμόν.

— Ἐγὼ ζητῶ συγχώρησιν ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀπεκρί-
θη ποτε ἡ μήτηρ.

Ἡ Χαρίκλεια εἰδείξεν ἐκ νηπιότητος σημεῖα τῆς
περιέργου ἐκείνης ἰδιότητος τὴν ὁποῖαν οἱ μὲν Σκῶ-
τοι ὀνομάζουσι διπλῆν ὄρασιν, οἱ δὲ μαγνητισταὶ
προσπαθοῦσι νὰ παραδεχθῶσι, και οἱ ἰατροὶ κατα-
τάττουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μεταξὺ τῶν ἀσθενειῶν ἢ
μικρὰ βωθῆ και κωφῆ προσιθάνατο ἐρχομένους ἐ-
κείνους τοὺς ὁποῖους ἠγάπα, και ἔτρεχεν εἰς προῦ-
πάντησιν των.

Τὰ δὲ ἄλλα παιδία οὐ μόνον τὴν ἐπλησίαζον μὲ
φῶσον, ἀλλὰ και τὴν ἀπέφυγον ἐνίοτε μὲ καταφρό-
νησιν ἄλλοτε πάλιν τολεμήρον τι παιδίον ἤρχετο πρὸς
αὐτὴν και ἱστάμενον ἀποτόμως τῇ ὠμίλει και τὴν
ἐπροκάλει ν' ἀποκριθῇ. Ὅτε τὰ παιδία συνήρχοντο
διὰ νὰ χορεύσωσι, αὐτὴ μόνη ἐκάθητο μακρὰν, και
ἠκολούθει τὸν ῥυθμόν, σείουσα τὴν ὠραίαν της κεφα-
λήν, ἀλλὰ μὲ ἥθος μελαγχολίας ἄμα δὲ και εὐπρε-
πεῖας ὥστε ἐκείνη τοὺς βλέποντας εἰς συμπάθειαν.

Μία τῶν συντρόφων της κατεγίνετο ποτε εἰς τὴν
πράξιν ἀριθμητικὴν πολλὰ βραχείαν και πολλὰ εὐ-
κολον, ἀλλὰ δὲν κατ' ὀρθοίως νὰ τὴν τελειώσῃ ἂν και
ἐμέτρει μὲ τὰ δάκτυλά της. Ἡ δὲ Χαρίκλεια ἐνοῆ-
σασα ὅτι ἐσφάλλε και θέλουσα νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειάν
της, ἔστεινε ἀνοικτὰς και τὰς δύο της χεῖρας. Ση-
μειωτέον ὅτι ἔχον διδάξει εἰς τὴν Χαρίκλειαν ἀπλού-
στατά τιναι πράγματα, και διὰ τοῦτο ἤξευρεν ὅτι
δύο και δύο κάμνουσι τέσσαρα. Καὶ πνευματώδες
ζῶον και πτηνὸν μανθάνει νὰ μετρῇ κατὰ τὸν τρόπον
τὸν ὁποῖον δὲν γνωρίζομεν, ἔως δύο και τρία. Λέγε-
ται μάλιστα ὅτι μὴ καρακάξα ἐμέτρησεν ἔως πέντε.
Ἄλλ' ἡ Χαρίκλεια, καθὼ ἀνθρώπος, ἐδύνατο νὰ με-
τρήσῃ και περισσότερα. Ἦνοιξε λοιπὸν και τὰ δέκα
της δάκτυλα και τὰ εἰδείκνυν εἰς τὴν μικρὰν φίλην
της μὲ τόσην ἀγαθότητα, ὥστε θὰ τὴν ἐξελάμβανε
τις ὡς τίμιον ἀνθρώπον μὴ δυνάμενον νὰ πληρώσῃ.
Ἄν και ἡ φιλοκαλία γενεῖται ἐκ νηπιότητος εἰς τὰς
γυναῖκας, ἡ Χαρίκλεια ὁμως δὲν εἶδε κανὲν σημεῖον.

« Περὶεργον, ἔλεγεν ὁ ἱππότης, μὴ μικρὰ κόρη νὰ
μὴν ἐνοῇ τί ἐστι εὐμορφον φόρεμα. » Ἡ δὲ Ιουλία
μειδιώσα περιλυπος ἀπεκρίνετο « Καὶ ὁμως εἶναι ὠ-
ραία. » Καὶ συγχρόνως τὴν ἠνάγκαζε νὰ περιπατήσῃ
ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς της διὰ νὰ ἰδῇ καλλίτερον τὸ
ἀνάστημά της τὸ ὁποῖον ἤρχιζε νὰ σχηματίζεται,
ἄμα δὲ και τὸ χαριέστατον παιδικὸν βᾶδισμά της.

Καθ' ὄσον δὲ ἠλικιούτο ἡ Χαρίκλεια εἰδείκνυε
μεγίστην ἀγάπην, δὲν λέγω πρὸς τὴν Ὁρηκείαν τὴν
ὁποῖαν δὲν ἐνοῖ, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἐκκλησίας τὰς ὁ-
ποῖας ἔβλεπεν. Ἴσως εἶχεν εἰς τὴν ψυχὴν της τὸ ἀ-
κατανίκητον ἐκεῖνο αἶσθημα ἕνεκα τοῦ ὕψους δε-
καετῆς παιδίον συλλαμβάνει και διατηρεῖ τὸν σκοπὸν
τοῦ νὰ φορῆσῃ πενιχρὸν φόρεμα, νὰ ἀναζητῇ ἔτι εἶ-
ναι πτωχὸν και ἔτι πάσχει και νὰ περάσῃ κατ' αὐ-
τὸν τὸν τρόπον ὅλην του τὴν ζώην. Πολλοὶ ἀδιάφο-
ροι και μάλιστα φιλόσοφοι θ' ἀποθάνουσι χωρὶς νὰ ἐξ-
ηγήσῃ τις εἰς αὐτῶν τὸ αἶσθημα: τὸ ὁποῖον ὁμως ὑ-
πάρχει.

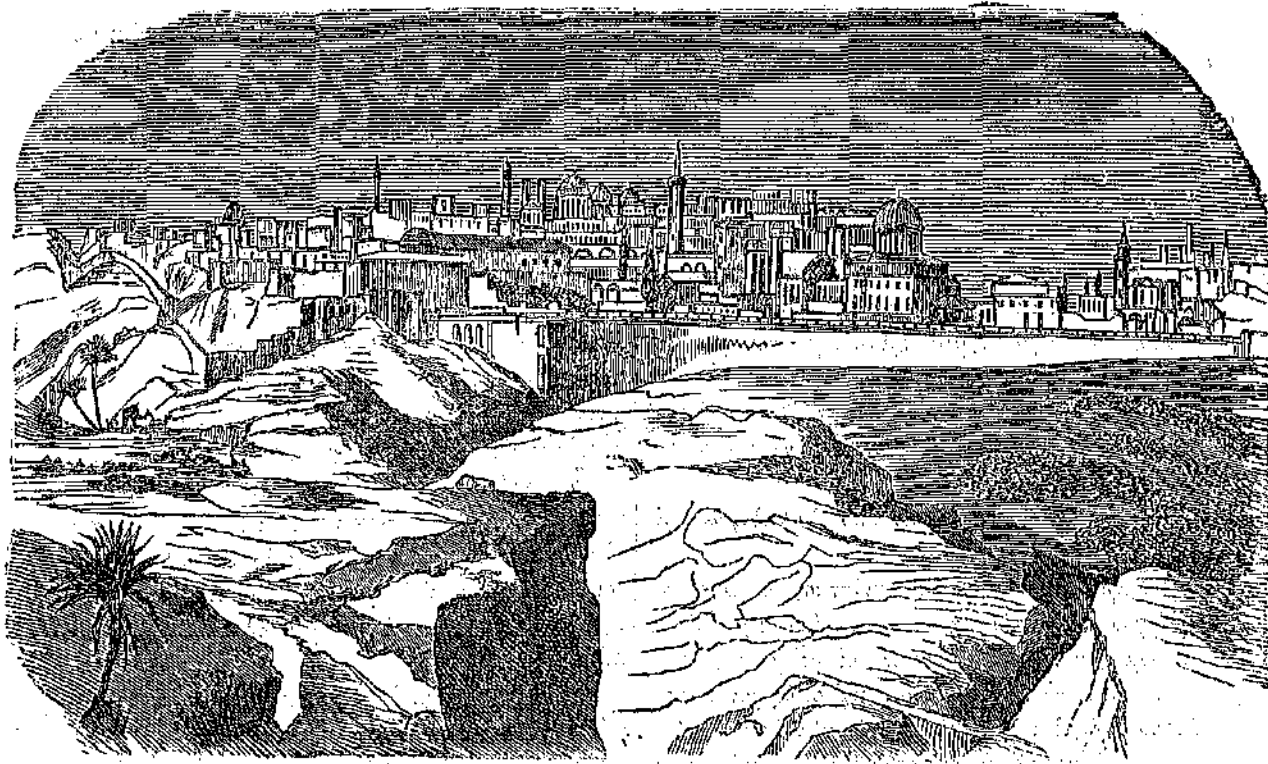
« Ὅταν ἤμην παιδίον δὲν ἔβλεπα τὸν Θεὸν ἔβλεπα
μόνον τὸν οὐρανὸν ». Ἴδου φράσις ὑψηλῆ γραφεῖσα
ὡς γνωστὸν, ἀπὸ ἕνα βωβὸν και κωφόν. Ἡ Χαρί-
κλεια δὲν εἶχε βεβαίως τὴσιν δύνάμειν. Ἡ εἰκὼν τῆς
Παναγίας πολλὰκις κακῶς ζωγραφισμένη, ὁ ἀναγνώ-
στης λέγων τὸν Ἀπόστολον μὲ φωνὴν λεπτὴν και
κακόηχον, ὁ κανδυλάπτης ἀνάπτων τὸν πολυέλαιον
και, τίς οἶδε, τί ἄλλο ἀνοψοῦσι τὸν νοῦν ἐνὸς παι-
δίου. Ἀλλὰ τί μᾶς μέλει τὸ πόθεν, ἀφοῦ ὁ νοῦς ἀνο-
ψοῦται;

(Ἐπισται συνεχῆς.)

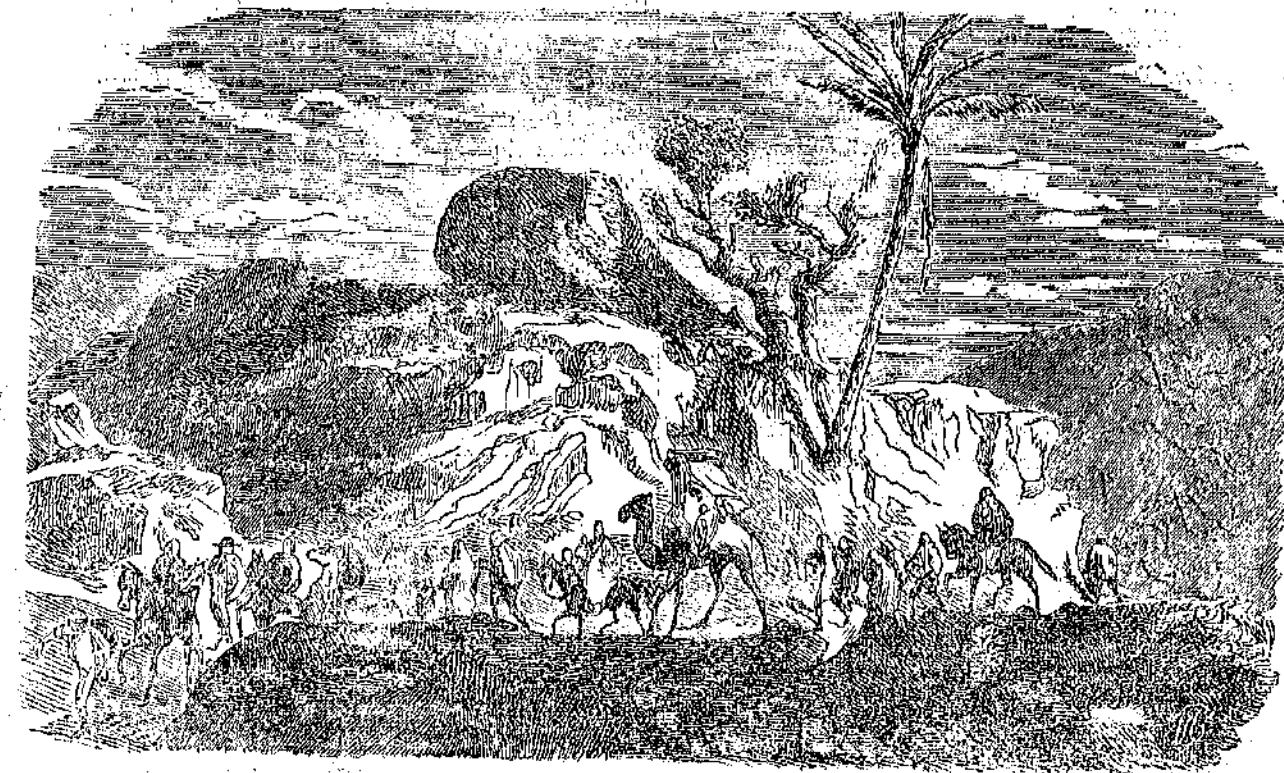
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΑΟΥ
ΤΗΣ
ΑΓΙΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ.

Ἀπὸ αὐτοῦ κατὰ ἀνατολὰς εἰς τὸ μέσον τῆς πό-
λεως εὐρίσκειται ὁ μέγας και περιβόητος Ναὸς τῆς
Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αὐ-
τὸς ὁ ἱερός και σεβάσμιος Ναὸς πρὸ τοῦ νὰ οὐκοδο-
μηθῇ, ἀσεβεῖς τινὲς ἀνθρώποι παρακινούμενοι ὑπὸ
τοῦ διαβόλου, ἔφεραν πολὺ χῶμα ἐξωθεν και ἐσκε-
πασαν αὐτὸν τὸν τόπον, και ὄλον τὸ σπῆλαιον τοῦ
παναγίου Τάφου, και τὸν ἔστρωσαν λίθους, και τὸν
ἔκαμαν ὡσὸν λόφον τεχνιῶν, και ἔκτισαν ἐπάνω του
εἰδωλείον τῆς βδελυρᾶς Ἀφροδίτης, και ἔκαμαν ἐκεῖ

(*) Ἐκ τοῦ συγγράμματος, τὸ ἐπιγραφόμενον « Προ-
κυνητήριον ἢ περιγραφή τῆς Ἀγ. πόλεως Ἱεροσολῶν και
πάσης Παλαιστίνης κλ. ὑπὸ Χρυσάνθου τοῦ ἐκ Πρωσίας.
Ἐκδ. Β' ἐν Μόσχῃ 1837.

Ιεροσόλυμα.

Προσκυνηταί ἀπερχόμενοι εἰς τὸν Ἅγ. Τάφον.

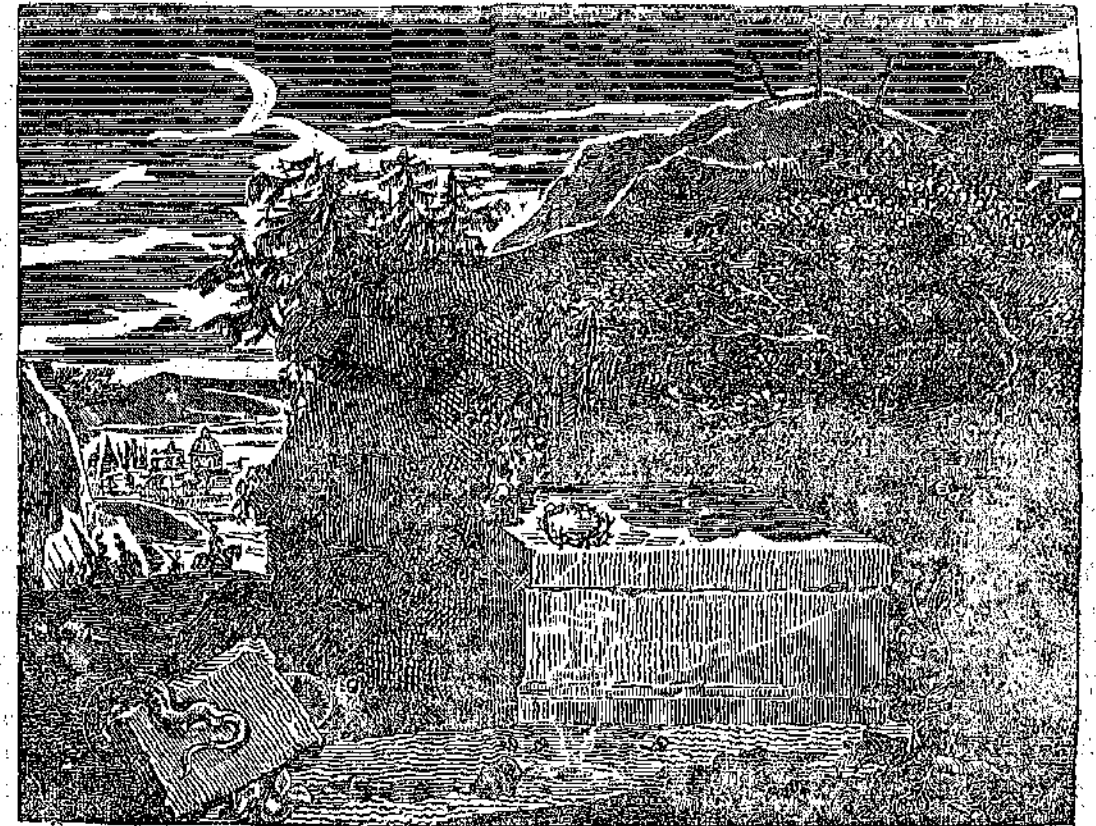
τάς μικρὰς θυσίας καὶ βαντισμοὺς μὲ γνώμην ὅτι νὰ εἶναι πάντοτε κεκοσμημένον τὸ θεῖον μνήμα, καὶ ἀγνωστὸν ἔμεινε δὲ τοῦτο οὕτως ἔγον ὑπὲρ τοὺς τριακοσίους εἴκοσι ἔξη χρόνους, ἀπὸ τῆς τοῦ Κυρίου

Γεννήσεως ἕως εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πρώτου βασιλέως τῶν χριστιανῶν εὐσεβεστάτου μεγάλου Κωνσταντίνου, καὶ τῆς μακαρίας μητρὸς αὐτοῦ Ἑλένης. Αὐτὸς ὁ δόξιδμος βασιλεὺς μέγας Κωνσταντῖνος παραινού-

μενος ὑπὸ θείας βουλῆς καὶ προτροπῆς, ἐπεμψε τὴν μακαρίαν Ἑλένην τὴν μητέρα αὐτοῦ εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν Ἱερουσαλήμ· ἔθεν δὲ προσταγῆς βασιλικῆς καὶ θηρέθη τὸ μικρὸν εἰδωλεῖον τῆς Ἀφροδίτης, καὶ ἐσκάρη τὸ ἐπίπεδον πρόσωπον τῆς γῆς ἐκεῖνης, καὶ τὸ χῶμα τὸ μεμολυσμένον ἀπὸ τὰ αἵματα τῶν θυσῶν ἐξήρθη πολλὰ μακρὰν ἀπὸ τὸν ἅγιον τόπον· καὶ ἀπ' οὗ εὗρέθη τὸ κατὰ φύσιν ἀμβλύτον χῶμα τῆς γῆς, ἐφάνη τῶν ἁγίων ὁ ἅγιος Τάφος, ἐξ οὗ ἀνέστη τριήμερος ὁ Κύριος, καὶ ἦλθεν εἰς τὸ φῶς ὑστέρων ἀπὸ τὴν τσαούτην χρονικὴν ὑπόγειον κατάκρυφον. Ἐγραψέ δὲ ὁ βασιλεὺς, καὶ πρὸς τοὺς ἡγεμό-

κλησίαι τῆς οἰκουμένης εἰς αὐτὸν ἀναφέρονται ὡς εἰς πρωτότυπον, διότι ἐν αὐτῷ κατεσκευάσθη τὸ μέγα θυσιαστήριον, ἐπάνω εἰς τὸν σεβάσιμον Γολγοθᾶ, ἐν ᾧ ἐθυσιάσθη τὸ κατὰ σάρκα ὁ ἄμωδός τοῦ Θεοῦ, ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς εἰς ὃν ἐξέγεσε τὸ πανάγαθον αὐτοῦ Αἷμα, καὶ δὸς ἐαυτὸν ἀντίλοτρον ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἐξηγόρασεν ἡμᾶς ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἀλλοτρίου.

Τρεῖς νόμους ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον, τὸν αἰ νόμον τῆς ἀθωότητος, ἀνάγκης, καὶ ἀναγκητικίας· τὸν δευτέρου τὸν φυσικὸν, δηλαδὴ τῆς παπτωκυίας· τρίτου καὶ τὸν τρίτον τὸν γραπτῶν καὶ εἰς

Ἅγιος Τάφος.

νας καὶ ἄρχοντας τῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ ἐθνῶν, ὅπως μὲ πλουσιοπαρόχους χορηγίας γραμμάτων κτίσωσι ναὸν ἅγιον κατὰ τὴν μέγεθος, καὶ μὲ κάλλος ὑπερφυῆς καὶ ἀξιοθαύμαστον, εἰς τιμὴν καὶ δόξαν τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως.

Ἡ μεγάλη αὕτη ἐκκλησία τοῦ ἁγιωτάτου Ἀποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ Θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων, ὁ Θεὸς, Νὰς, ὁ κτισθεὶς εἰς τιμὴν καὶ δόξαν τῶν σωτηριωδῶν Παθῶν, καὶ τοῦ ὁσπύτου καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπερβαίνει εἰς τὴν ἁγίαν καὶ ἁγιότητα, ὅχι μόνον τοὺς ἐν Ἱερουσαλήμ καὶ Παλαιστίνῃ θεοῦς ναοὺς, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκουμένης ἅπασας, ἐπειδὴ καὶ ἀπασαί αἱ ἐκ-

αὐτοὺς τοὺς τρεῖς νόμους ἦτον προτυπούμενος αὐτὸς ὁ προσκυνητὸς ναὸς, καὶ εἰς μὲν τὸν πρώτον νόμον προετίθει αὐτὸν τὸν ναὸν ὁ παράδεισος, ὁ ἐν Ἑδὲμ φυτευθεὶς· διότι καθὼς ἐκείνος ὁ παράδεισος ἐφυτεύθη διὰ τὸν παλαιὸν Ἄδᾶμ, οὕτως καὶ αὐτὸς ὁ ναὸς ἐτομάσθη διὰ τὸν νέον Ἄδᾶμ, τὸν πράξαντα τῆς ζωῆς, Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ καθὼς ἐκεῖνος ὁ Ἄδᾶμ ἐπλάσθη πρῶτον ἀπὸ τῆς γῆς, ἐπειτα ἐτέθη εἰς τὸν παράδεισον, τὸν ὁμοίον τρόπον, καὶ ὁ δευτέρος Ἄδᾶμ, ὁ Χριστὸς, ἔλαβεν ἀνθρωπίνην μορφήν ἀπὸ τῆς καθαρῶτα τῆς γῆς τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας πρῶτον, ἐπειτα ἐτέθη εἰς αὐτὸν ὁ ποταμὸς τοῦ ἔβγαίνει ἀπὸ τὸν τόπον τῆς τρυφῆς, καὶ ἐπότιζε τὸν παράδεισον, πρῶ-

τύπων τοῦτον τὸν ἀγιώτατον ναὸν, ἐπειδὴ ἀπὸ αὐ-
τὸν ὡσάν μίαν ἀέναντος πηγὴν ἔρρευσαν, καὶ βέουσι οἱ
ποταμοὶ τῶν θείων χαρισμάτων, καὶ ποτίζουσι τὸν
κόσμον ὅλον. Ἄνεμα εἰς τὰ ἄλλα καὶ ὅσα ὁ Θεὸς
ἐφύτευσε μέσα εἰς τὸν παράδεισον, τὰ πλέον ἐ-
ξαίρετα ἦτον δύο· τὸ ξύλον τῆς γνώσεως καὶ τὸ ξύ-
λον τῆς ζωῆς, καὶ εἰς τοῦτον τὸν ἱερὸν ναὸν ἀγκα-
λὰ εὐρίσκονται πολλὰ καὶ διάφορα σημεῖα, διαφόρου
εὐλαβείας, μετὰ τὰ ὁποῖα εὐφραίνονται οἱ προσκυνη-
ταὶ πνευματικῶς, τὰ ἐξαίρετα ὅμως εἶναι δύο, ὁ ἀ-
γιώτατος τοῦ Κρανίου τόπος, καὶ ὁ ἔνδοξος Γάφος
τοῦ Κυρίου ἡμῶν τὸ ξύλον τῆς γνώσεως ἦτον τύ-
πος τοῦ ἁγίου Γολγοθᾶ, διότι ἔταν ὑψώθη ὁ Χριστὸς
ἐπὶ σταυροῦ ἐν τῷ Κρανίῳ ἐγνωρίσθη Θεὸς καὶ ἄν-
θρωπος, καθὼς ὁ ἴδιος αὐτὸς προείπεν, Ἰωάν. κεφ. ἡ.
ἔταν ὑψώσατε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσε-
σθε ὅτι ἐγὼ εἰμι, τότε τὸν ἐγνώρισεν ὁ ληστής, καὶ
ὁ ἐκατόντατος, καὶ ἄλλοι πολλοί· τὸ δὲ ξύλον τῆς
ζωῆς, προσεῖπεν τὸν πανάγιον τάφον τοῦ Χριστοῦ,
διότι ἡμεῖς χάριτι καὶ δυνάμει τῆς αὐτοῦ Ἀναστά-
σεως, ἐλάβομεν ζωὴν καὶ ἀθανασίαν, καὶ μέλλομεν
να ἀναστηθῶμεν ἐν τῇ κοινῇ ἀναστάσει, ὅχι μόνον
μετὰ τὴν σωματικὴν ἀνάστασιν, μετὰ τὴν ὁποῖαν ὅλοι
οἱ ἀποθνήσκοντες ἀναστήσονται, ἀλλὰ καὶ μετὰ πνευμα-
τικὴν, ἥγουν ἐξ ἁμαρτίας εἰς τὴν χάριν, καθὼς λέ-
γει ὁ θεὸς Ἀπόστολος πρὸς Ῥωμ. κεφ. δ'. « ὅς παρε-
» δόθη διὰ παραπτώματα ἡμῶν, καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν
» δικαιοσύνην ἡμῶν. Καὶ πάλιν ἐν τῷ ε'. κεφ. συνε-
» τάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος, εἰς τὸν
» θάνατον, ἵνα ὡσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν,
» διὰ τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς, οὕτως καὶ ἡμεῖς ἐν και-
» νότῃ τῆς ζωῆς περιπατήσωμεν, εἰ γὰρ σύμφυτοι γε-
» γόμεθα τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ
» καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα ». Εἰς ἐκεῖνον τὸν πα-
ράδεισον ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ Ἀδάμ. ἐπλάσθη ἡ Εὐα,
εἰς αὐτὸν τὸν ἀγιώτατον τόπον, ἀπὸ τὸ αἷμα καὶ
τὸ ὕδωρ ὅπου ἔρρευσαν ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ νέου Ἀ-
δάμ, ἐπλάσθη ἡ Ἐκκλησία. Ἡ ἀληθὴς μήτηρ ἔτρεξεν
ὅχι μόνον ὕδωρ, ἀλλὰ καὶ αἷμα, τὸ ὁποῖον ἐκχύθη,
πρῶτον ἔρραντισεν ὅλον τὸ Σῶμα αὐτοῦ, καὶ ἔπειτα
τὸ κρανίον τοῦ Ἀδάμ, καὶ τὸν τόπον ἐν ᾧ ἐκεῖτο· καὶ
ἀκολούθως ἠγίασθη ὅλος ὁ τόπος, ὁ πλησίον αὐτοῦ,
ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ἅγιον χρίσμα· εἶτα μερισθὲν εἰς τέσ-
σεως ἀρχάς μετὰ τὴν δραστηριοτάτην αὐτοῦ δυνάμιν
καὶ ἐνεργεῖαν, ἐπότισε καὶ ἠγίασεν ὅλην τὴν τετρα-
πέρατον οἰκουμένην, δηλαδὴ, Ἀνατολὴν, Δύσιν, Ἀρ-
κτρον καὶ Μεσημβρίαν· ὅθεν οὗτος ὁ τόπος τοῦ Κρα-
νίου, διότι ἦτον διορισμένος εἰς τιμωρίαν καὶ παι-
δεύσιν τῶν πταισθέντων, ἦτον καταραμένος· διότι ἐπι-
κατάρατος πᾶς ὁ κρεμῶμενος ἐπὶ ξύλου· τώρα ὅμως
διὰ τὸ ἐκχύθην αἷμα τοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτὸν, ἐγένετο
ἀγιώτερος καὶ ἄψαχ ἡ γῆ, ἡ ὁποῖα διὰ τὰς ἁμαρ-

τίας τῶν πρωτοπλάστων· καὶ ἄλλων ἀνθρώπων αὖσα
ὑποκειμένη εἰς τὴν θείαν κατάραν, δὲν ἐβλάστανεν
ἄλλο εἰμὴ ἀκάθαρτος καὶ τριβόλους, τώρα διὰ τοῦ Αἱ-
μάτος τοῦ Χριστοῦ φιλιωθεῖσα μετὰ τὸν Θεὸν, καὶ πάλι-
ν εὐλογηθεῖσα, ἐγένετο τόπος καρποφόρος, ὅτι δίδει
πολλοὺς, καὶ πολλὰ εὐαρέστους τῷ θεῷ καρπούς·
Βεβαιοῦνται ταῦτα ἀπὸ τὰς μαρτυρίας τῆς θείας γρα-
φῆς, καὶ ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἁγίων Πατέρων·
ὁ προφήτης Ζαχαρίας, εἰς τὸν ποθεινὸτάτον καιρὸν
τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου εἶπεν ἐν κεφ. ιγ'. « Καὶ
» ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, λέγει Κύριος Σαβαώθ,
» ἐξολοθρεύσω τὰ ὀνόματα τῶν εἰδώλων ἀπὸ τῆς
» γῆς, καὶ, οὐκέτι αὐτῶν ἔσται μνηεῖα, καὶ τοὺς ψευ-
» δοπροφήτας, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον ἐξαίρει
» ἀπὸ τῆς γῆς. » Εἴπομεν ἔως ὧδε ἐν συντομίᾳ πῶς
προετυποῦτο ὁ Θεὸς οὗτος ναὸς εἰς τὸν νόμον τῆς
ἀθωότητος, τώρα λέγομεν πῶς προετυποῦτο, καὶ
εἰς τὸν νόμον τὸν φυσικόν.
Ἐν κεφ. κβ'. τῆς γενέσεως ἱστορεῖται, ὅτι ὁ πα-
τριάρχης Ἀβραάμ. ἐπροστάχθη ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ λάβῃ
τὸν Υἱὸν τοῦ τὸν Ἰσαὰκ, νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν γῆν τὴν ὑ-
ψηλὴν, καὶ νὰ τὸν προσφέρῃ ἐκεῖ εἰς ὀλοκαύτωσιν, ἐ-
πάνω εἰς ἕνα τῶν ὄρεων· καὶ ἐπορεύθη εἰς τὸν τόπον
ὅπου τοῦ ἔδειξεν ὁ Κύριος, εἰς τὴν γῆν λέγου τὴν ὑψη-
λὴν, τὴν ὁποῖαν ὁ μὲν Σύμμαχος ἐρμηνεύει, ὀπτασίας,
ὁ δὲ Ἀκύλας, τὴν ἐρμηνεύει καταφανῆς. Ταύτην λέγου-
σιν οἱ Ἰεραὶ ἐξηγηταί, ὅτι εἶναι μέρος τῆς ὄρεινης Ἰου-
δαίας, ἥτοι ἡ Ἰερουσαλήμ, ἐκεῖ ὅπου ἐκτίσθη ὁ ναὸς
τῆς τοῦ Κυρίου Ἀναστάσεως· διότι, καθὼς λέγει ἡ θεία
γραφὴ, ἦλθεν ὁ Ἀβραάμ. ἐπὶ τὸν τόπον, ὃν ἔδειξεν
αὐτῷ ὁ Θεός, τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, ὁ δὲ τόπος εἰς τὸν
ὁποῖον ἐπροστάχθη, ἦγουν ἡ Βηρσαβὲ ἐν Γεράροις,
εἶναι πρὸς τὸ νότιον μέρος τῆς Ἰερουσαλήμ, καὶ ἀ-
πέχει ἀπ' αὐτῆς διάστημα τριῶν ἡμερῶν κατὰ τὸν
Ἰερώνυμον, διὰ τοῦτο καὶ τώρα εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον
τόπον τῆς δράσεως εἶναι καὶ σήμερον ὁ τόπος τῆς
ὀλοκαρπώσεως, τιμῶμενος μετὰ εὐκτιρίον οἶκον, καὶ
μοναστήριον λεγόμενον Οὐσία τοῦ Ἀβραάμ. Τοῦτον
τὸν τόπον τὸν ὠνόμασεν ὁ Ἀβραάμ, Κύριος οἶδεν, ἐ-
πειδὴ, ἐν ἐκείνῳ τῷ ὄρει εἶδεν ὁ Κύριος τὴν εὐγένει-
αν τοῦ Ἀβραάμ, ὅχι μόνον χάριν τῆς ὀλοκαρπώσεως
τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἰσαὰκ, ἀλλὰ πολλὰ περισσότερο προ-
φητικῶς ὁμοιωτὶ διὰ ἐκεῖνα ὅπου ἐμελλον νὰ ἀκολου-
θῶσιν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Μεσσία· ὡσάν δηλαδὴ νὰ
ἤθελε δεῖχθῃ προφητικῶς, καὶ νὰ προαναφωνηθῇ
συμβολικῶς ὁ Ναὸς τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ εἰς
ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τοῦ φυσικοῦ νόμου. . . .
Αὐτὸς λοιπὸν ὁ σεβάσμιος καὶ προσκυνητὸς Ναὸς
τοῦ παναγίου καὶ ζωοδόχου Γάφου, εἶναι μεγαλο-
πρεπής, καὶ περιφρμος κατὰ τὰς τὸ μέγεθος τοῦ Να-
οῦ, καὶ διὰ τὴν οἰκοδομήν τοῦ κτιρίου, μετὰ δύο με-
γάλους καὶ ὑψηλοὺς τραύλους ἢ κουμπέδες, ὁ ἕνας

μετὰ χροασάνι, καὶ ὁ δεύτερος ἐξωθεν μετὰ μολυβδόσκέ-
πασμα· ἔσθην δὲ μετὰ ξόλα ἄσηπτα μεγάλα καὶ χον-
τρα, μέχρι τῆς ζώνης τοῦ τοίχου, μετὰ κολώνας πορ-
φυρὰς καὶ μαρμαρένας, μετὰ ποδαρικά μεγάλα καὶ
στερεὰ, καὶ μετὰ ἔδαφος ἐστρωμένον μετὰ πολυειδῆ
καὶ διάφορα μάρμαρα, καὶ ἐσχηματισμένον μετὰ κα-
τασκευὴν πολλὰ θαυμαστά καὶ ἐντεχον, ἔχων μά-
κρος ἰχνάρια διακόσια ὀγδοήκοντα πέντε, καὶ πλά-
τος ἰχνάρια ἑκατὸν ἐξήκοντα· αὐτὸς ὁ Ναὸς τὸ πάλι
καὶ ἐκοσμεῖτο ἀκόμη περισσότερο διὰ τὰς πολλὰς
πόρτας ὅπου εἶχεν, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἡ ἀγία πόλις Ἰε-
ρουσαλήμ, ὡς εἶπομεν, κατὰ διαφόρους καιροὺς πο-
λεμηθεῖσα, εἰς διαφόρους ὑπέπεσεν ἐξουσίας, ἀπώλε-
σε καὶ αὐτὸς ὁ Ναὸς τὸ ἀρχαῖον κάλλος, τὰ νῦν δὲ
ἔχει μίαν καὶ μόνην πόρταν κατὰ μεσημβρίας.
Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ φθόνου τῶν Ἄρμε-
νίων, ἀκολουθήσασαν ἐκείνην φρικτὴν καὶ τοῖς πᾶσι
γνωστὴν πυρκαϊάν, αὐτὴ ὁ ἱερώτατος οὗτος Ναὸς ἀ-
νεκαινίσθη λαμπρότερον ἀπὸ τὸ πρότερον, διὰ φιλο-
τίμου συνδρομῆς μόνων τῶν ὀρθοδόξων. Ἐσχάτως δὲ
ἦδη κατὰ τὰς πληροφορίας ὅπου ἔλαβον ἀπὸ γραμ-
μάτων τῆς ἐν Ἰερουσαλήμ. Ἱερᾶς ἡμῶν ἀδελφότητος,
ἀδεία τῆς νέας Αἰγυπτιακῆς ἐξουσίας, ἐπεσκευάσθη-
σαν πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ πολλὰ μέρη τοῦ ἱεροῦ τοῦ-
του Ναοῦ βλαφθέντος ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ. Ἀνεφίχθη-
σαν δὲ, καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Σουλτάνου
Σαλαδίνου πρὸ 650 — χρόνον κεκλεισμένα ὄντα
μέγιστα ὀκτώ παράθυρα, τριγύρω εἰς τὸν λίθινον
τροῦλον, ἢ κουμπὴν τοῦ Καθολικοῦ, ὅθεν ὁ Ναὸς ἐ-
γένετο φωτεινός, εἰς καθύχημα καὶ χαρὰν τῶν
ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξων χριστιανῶν.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ
ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΩΝ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ.

(Συνέχ. ἴδε φυλλῶδ. 287.)

— 000 —

Ἡ περὶ πανόλους εἰδησις καταθεροῦθη καὶ κυ-
βερνησιν καὶ λαόν, τὸν λαὸν μάλιστα λαβόντα καὶ
πρὶν πείραν, κατὰ τὴν μακρὰν τοῦ ἀγῶνος διάρκειαν,
τῆς πανωλέθρου τῶν ἐπιδημιῶν δυνάμειος. Τῆς πα-
νώλους πρὸ πάντων ἡ φήμη, καὶ τοὶ σπανίως ἐπι-
σκεπτομένης ἄλλοτε τὴν Πελοπόννησον καὶ τὸ Αἴ-
γαίου, φοβερὰ ἐπεκράτει μετὰξὺ τοῦ λαοῦ. Κατ' ἔ-
τος τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν Σμύρνην, τὴν Ἀδρια-
νούπολιν, τὴν Θεσσαλονίκην, τὰς πόλεις ἐν λόγῳ ἐ-
κείνας τῆς Τουρκίας ὅπου συνεπικνουτο πολὺς Ὀθω-
μανῶν ὄχλος κατελυμαίνετο ἢ ἀδυσώπητος αὐτῆ νό-
σος· καὶ πρὸ τινῶν ἐτῶν ἐγκλήψασα εἰς τὴν νῆσον

Κέα· παρ' ὀλίγον ἐξαλώθηεν ἕληθὸν πάντας τοῦς
κατοίκους.
Ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἐπιδημιῶν τὸ φάσμα ἀνυψοῦτο
τρομερὸν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ τί-
φος πρὸ μικροῦ εἶχε περιφέρει ἀδυσώπητος τὴν βομ-
βαίαν αὐτοῦ εἰς τὸ Ναύπλιον, καὶ ἡ εὐλογία, εἰσβα-
λοῦσα ἐξ Αἰγύπτου εἰς Νάξον τὸ 1823 ἔτος ὡς ἄλ-
λος ἀνηλεὴς κατακτιτῆς, ἀπέκτεινεν ἀπανθρώπως
καὶ νέους καὶ γέροντας, καὶ ἐκ τῶν σωθέντων πολ-
λοὺς κατέλιπεν ἀναπήρους καὶ δυσδαεῖς, μηδ' αὐτὸ
τὸ κάλλος σεβαθεῖσα. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τῶν ἀνθρώπων
κράμα εἶναι εὐτυχίῳ καὶ συμφορῶν, λυπηρῶν καὶ
γελοίων, εἰς τὴν ἐπιδημιαν τῆς νήσου ταύτης ἐπηκο-
λούθησεν ἀστείότατον ἐπεισόδιον.
Μεταξὺ τῶν Ναξίων, μικρὸν γευσσάμενων τότε
παιδείας, ἐπεκράτου οὐκ ὀλίγα δεισιδαιμονίαι, καὶ
πρώτη πασῶν ἡ τῶν βουρκολάκων. Γενικὴ ἦτο καὶ
ἀδιάσειστος ἡ δόξα ὅτι οἱ ἀποθνήσκοντες βουρκο-
λάκιαζαν, καὶ ὅτι ἐπιφανόμενοι ὀλοσώματα οὐχὶ
καθ' ὑπνοῦς ἀλλ' εἰς ἀγρυπνοῦντας συγγενεῖς καὶ φί-
λους, ἔλεγον καὶ ἐπραττον τὰ ἀρέσκοντα. Ἐπειδὴ δὲ
πολλοὺς εἶχεν ἀποστελεῖ ἡ εὐλογία εἰς τὰ βασιλεῖα
τοῦ Πλούτωνος, διεδόθη καὶ ἐπιστεῖθη ἡ εἰδησις ὅτι
στασιάζαντες ἄθροοι εἰς τὸν Ἄδην οἱ ναξιοὶ νεκροὶ ἐ-
βιάσαντο τὸν Κάροννα νὰ ἐπανασέρῃ αὐτοὺς εἰς τὰ
ἔνω. Καὶ καθ' ἐσπέραν μάλιστα ὄντος τοῦ ἡλίου, ἐ-
πανήρχοντο πάντες δρομαῖοι εἰς τὰ ἴδια, καὶ συζυ-
γοῦντες περίφοβοι διὰ διπλῶν καὶ τριπλῶν μοχλῶν
θύρας τε καὶ παράθυρα, καὶ ἐμποδοῦντες αὐτὰ διὰ
σωρείας ἑστρωμάτων καὶ προσκεφαλαίων καὶ ἄλλων
σκευῶν, κατεκλίνοντο στένοντες καὶ τρέμοντες. Οἱ
βουρκολάκες ὅμως, τοὺς ὁποῖους ὁ θάνατος εἶχε κατα-
στήσει λεπτοφυεῖς, εἰσέδον οἱ ἀλιτήριοι καὶ κεκλει-
σμένων τῶν θυρῶν εἰς τὰ ἄδυτα, καὶ ἐφόβιζον ἢ καὶ
ἐκακοποιοῦν τοὺς ζῶντας. Ὅτε δὲ ἀνέτελλεν ἡ ἡμέρα
αἰοικία ἠνοίγοντο καὶ ἐξερχόμενοι ἄνδρες τε καὶ γυ-
ναῖκες διηγούοντο τρεμοῦση τῇ φωνῇ τὰ παράτολμα
τῶν βουρκολάκων ἔργα καὶ λόγια. Καὶ τοῦτον μὲν
ἠπειλήσε νὰ ξυλοκοπήσῃ ὑψηλοσώματος τις καὶ σκε-
λετώδης ἐὰν δὲν εἶδεν αὐτῷ νὰ φάγῃ καὶ νὰ πῖνῃ,
ταύτης δὲ τὴν ξανθὴν καὶ μακρὰν κόμην ἠγωνίσθη
ν' ἀνασπάσῃ φθονερὰ γεντόμισσα ἀγριαίνουσα, ἡ μέ-
γαυρα! τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἐκείνης τοὺς περιλεύκους
καὶ κιδωνιῶντας κόλπους ἐτόλμησε νὰ ψάσῃ ἱερο-
σύλους αὐθαδῆς ἀλλ' ὠραῖον μειράκιον. Ὁ μυλωθρὸς
γείτων μου εἶχε δύο θυγατέρας, αἵτινες φρίσσουσαι
διηγούοντο καθ' ἑκάστην προῖταν πῶς βουρκολάκες δύο
εἰσερχόμενοι μετὰ κατάγου καὶ ἀναποδογουρίζοντες
ἔλα τὰ σκεῦα, ἐκτύπων ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ καὶ ἐ-
γγύλιζον καὶ ἠνογον τὰς θύρας καὶ κουκουλιωμέ-
ρας οὐσας ὑπὸ τοῦ φόβου ἀπεκάλυπτον καὶ παρέσυ-
ρον καὶ ἐβασάνιζον, τὰς ταλαιπώρους! δι' ὅλης τῆς

λύανθρώπους εἰς ἀλιγανθρώπους μεταβαλλομένας, διὸ ἐνῶ και ἐγὼ ἐνόησα τὰς ταπεινάς εὐχαριστήριους δεήσεις μου πρὸς τὸν μεγαλοδύναμον θεόν μας και προστάτην, ὅτι τὴν ὁ τοιοῦτος τρομερὸς θάνατος δὲν περιφέρεται ἀνηλεῶς πλέον εἰς τὰς οἰκίας σας, ἡμῶς τὸ χρέος μου μὲ ὑπαγορεύει νὰ πράξω τὰ ἀναγκαῖα και διὰ τὴν ἰακὴν τῶν ἐτι νοσοῦντων και διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἐν τῇ υγείᾳ.»

Ἀλλαχοῦ δὲ, ἀγωνιζόμενος νὰ διδάξῃ τοὺς μισολευθέρους Ἰδραίους συνταγματικώτατά τινα δόγματα, προσθέτει:

« Ἐγὼ ὀφείλω πρὸς ὑμᾶς νὰ σκέπτομαι και ν' ἀγρυπνῶ ἀκόπως δι' ἐσᾶς, και σεῖς ὀφείλετε πρὸς ἐμὲ ὑπακοήν. . . Ταῦτα πάντα τὰ ἱερὰ ἄς χρεῖθ θέλετε εκπληρῶναι ὑπακούοντες εἰς τὰς διατάξεις μου, και ἡ εὐθύνη θέλει εἶναι τότε μόνον εἰς βάρος μου, ἐάν σεῖς ὑπακούοντες τὰς αὐτὰς διατάξεις μου, αὐταὶ φανθῶσι ὅχι κατὰλληλοι εἰς τὴν ἀνάγκην και ὅχι προξενούσαι τὴν σωτηρίαν σας. »

Και ἔλλατε πάλιν:

« Ἐγὰρ ἡ ψυχὴ μου βλέπωντάς σας ἐκ τοῦ πλοίου μου σήμερον εὐθύμως ἐορτάζοντας τὴν σεβασμίαν ἡμέραν τῆς κυριακῆς και τῶν ἀποκριῶν ὅταν ὁ θεὸς μεθ' ἡμῶν οὐδεὶς καθ' ἡμῶν· ἀλλ' ἵνα ὁ θεὸς εἶναι μεθ' ἡμῶν, πρέπει ἐν ἡσυχίᾳ και ὑποταγῇ νὰ σεβώμεθα τὰ θελήματά του. . . Ἐγὼ κατὰ πολλοὺς λόγους ἄς ἀγαπῶ πάντοτε ἀζημιώτους, διὸ ἄς ἀναγκάζω ν' ἀκολουθήσετε τὴν ἡσυχίαν και ὑποτέταγμένην διαγωγὴν, τὴν ὅποιαν διατηρήσατε μέχρι τῆς σήμερον. »

Δὲν νομίζει τις, ἀναγνώσεων τὰ χρυσοστομιὰ ταῦτα λόγια, ὅτι ὁ Βιάρος ἦτο ἄγιος καθηγούμενος ἐκ τῶν βορβογαρέων και ὅτι εἶχεν ἀνάγκην ὑποτακτικῶν; Ν. Δ.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ,

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν νεωτέρων, χάρις τῶν πολλῶν ἐργασθεῖσα, ὑπὸ Κ. Παπαβρηγοπούλου. Βιβλίον τέταρτον και πέμπτον, 1862.

Τὰ δύο ταῦτα βιβλία, κατ' αὐτὰς ἐκδοθέντα, ἱστοροῦσι τὸ μὲν τέταρτον, τὸν Ἡελοποννησιακὸν πόλεμον και τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης, τὸ δὲ πέμπτον τὴν ἡγεμονίαν τῶν Θηβῶν και τὴν παρακμὴν τοῦ πρώτου Ἑλληνισμοῦ. Ὡστε ἤδη συνεπλήρωθη ὁ πρώτος τόμος τοῦ

μεγάλου τούτου ἐθνικοῦ ἔργου, ὅστις περιλαμβάνει περὶ τὰς 900 σελίδας, και δὲν τιμᾶται εἰμὴ δραχ. 10.

Τὴν δικαίαν αὐτῆς περὶ τῆς συγγραφῆς ταύτης κρίσιν θέλει ἐπιτέλους ἐκφέρει και ἡ Πανδώρα· σήμερον δὲ περιοριζόμεθα εἰς τὸ νὰ ἀναγγείλωμεν τὴν συμπλήρωσιν τοῦ πρώτου τόμου και νὰ συστήσωμεν θερμῶς εἰς πάντα Ἑλληνα τὴν ἀπόκτησιν τοῦ βιβλίου, ἵνα διὰ τῆς ἐμφυχώσεως τοῦ καινοῦ, κατορθωθῇ ἡ ὅσον ἐνεσσι ταχυτέρα ἐκδοσις και τῶν δύο ἄλλων τόμων.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΑΡΧΑΙΑ ΓΡΑΦΗ. Κατὰ τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐφημερίδα πρὸς τὰς ἄλλαις εὐρεθείσαις ἐσχάτως ἐν Ἀθήναις ἐπιγραφῆς, εὐρέθησαν και τινες ἐξ ὧν φαίνεται ὅτι τὸ κύριον ὄνομα Ἐθιοῖς ἐγράφετο και Ἐθιοῖς και Ἐθβοῖοις, ὥστε ἡ δίφθογγος οἱ προσέφεροτο ὡς και πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου προσέτι ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἤθελον νὰ ἐκφράσωσι βαρβαρικὸν τινα φθόγγον, ἔγραφον εθ, οἶον Ἀρῆθθας, ὅπερ και Ἀρῆθθας γράφεται.

ΤΥΓΝΑΙΚΕΙΟΣ ΚΟΣΜΟΣ. Εἰς τὴν Καναδικὴν γίνονται χοροὶ καθ' οὓς εἶναι αἱ κυρίαί, και αἱ πλουσιώτεραι φοροῦσι λευκὴν ἐσθῆτα ἐκ Χασέ· μετὰ δὲ τὸ τέλος τῶν χορῶν δωροῦσι τὰς ἐσθῆτας εἰς τοὺς πένητας. Ἴδου παραδειγμα ἄξιον μιμήσεως.

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ. Ἐν Σιατίστῃ τῆς Μακεδονίας, πατριδὶ τοῦ μακαρίτου καθηγητοῦ Θ. Μανούσου, εἰς ἣν ἐκληροδότησε τὴν ἰδίαν βιβλιοθήκην, ἐτελέσθη ἐσχάτως ἀρχιερατικὸν μνημόσυνον, και ἐξεφωνήθη λόγος ἐπικηδειὸς ὑπὸ τοῦ Κ. Ἀργυριάδου. Ὁ λόγος οὗτος θέλει μετ' ὀλίγον ἐκδοθῆ και διανεμηθῆ δωρεάν.

ΕΥΘΥΜΙΑ ΤΟΥ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ. Ἡμέραν τινα Ναπολεὼν ὁ Α' εὐρισκόμενος ἐν τῷ δωματίῳ τῆς αὐτοκράτειρας Μαρίας Λουίζης ἐνῶ ἐκαλλωπιζετο, ἐπάτησεν ἑκὼν τὸν πόδα τῆς προεδρευούσης τοῦ κόσμου κυρίας και ἐβόησεν εὐθύς μεγάλην κραυγὴν, ὡς εἰ εἶχε τραυματισθῆ. — Τί ἔχεις; ἠρώτησε τρομάξασα ἡ αὐτοκράτειρα. — Τίποτε, ἀπήντησεν ἀνακαγχάσας· ἐπάτησα τὴν Κυρίαν και ἐφώναξα διὰ νὰ τὴν ἐμποδίσω νὰ φωνάξῃ αὐτὴ· βλέπεις ὅτι ἐπέτυχα.